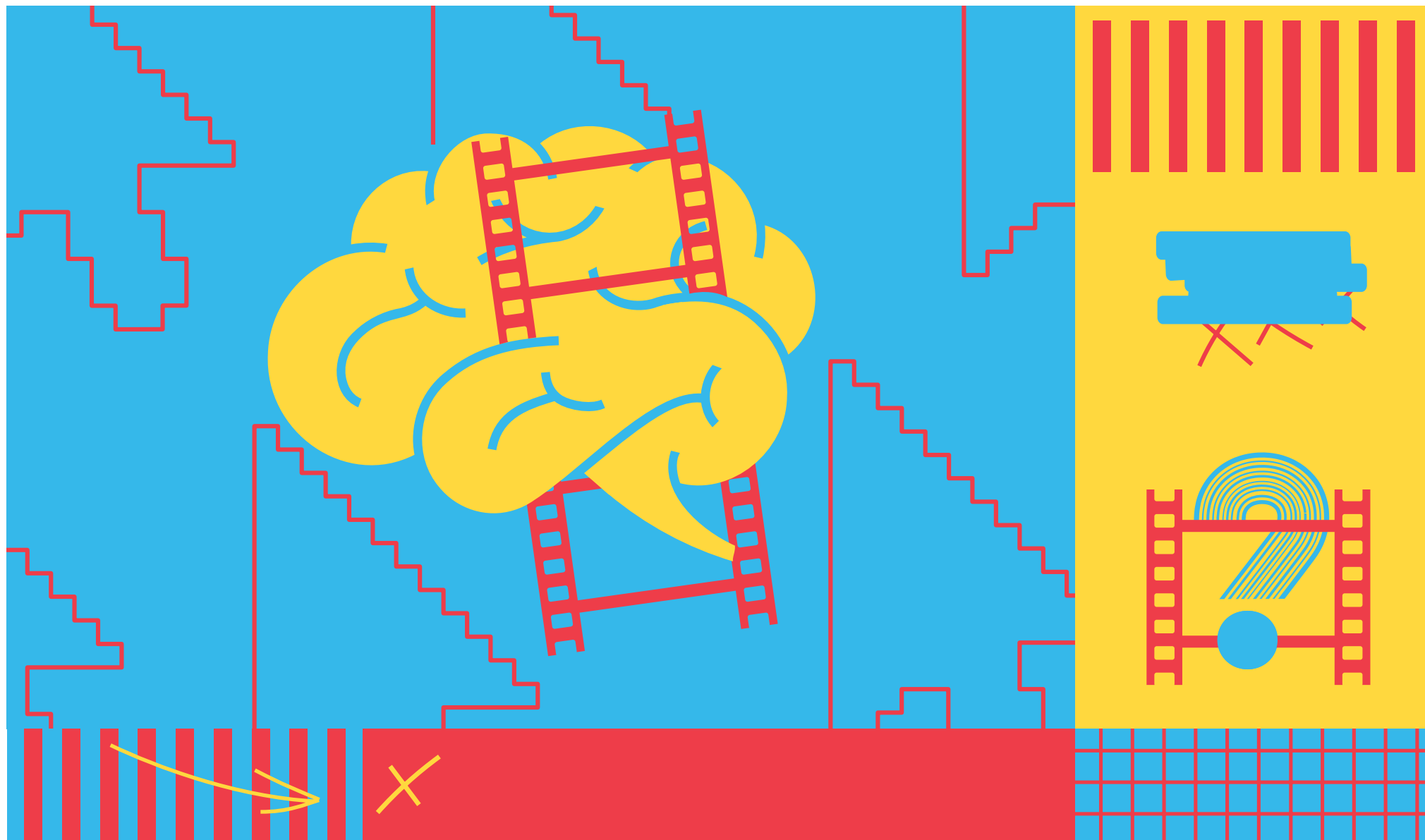

Jak se učí film v Evropě?

Analýzy metodik, učebnic a odborných textů

Vydala Asociace pro filmovou a audiovizuální výchovu, z.s.
© 2022

Tato studie vznikla jako součást projektu Posílení oboru filmová/audiovizuální výchova v ČR, který je realizován v rámci Programu Kultura financovaného z Fondů EHP 2014–2021.

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

N I S
P O S
pro kulturu

Autor: Lucie Hlavicová, Pavel Bednařík
Rešerše: Pavel Bednařík, Lucie Hlavicová, Veronika Liptáková,
Ema Bartalská
Redakce: Pavel Bednařík, Alexandra Forejtová Lipovská
Obálka: Pavel Burdych

Neprodejné.

Společně pro konkurenceschopnou Evropu

www.fondyehp.cz/kultura
www.filmvychova.cz/posileni-oboru

JAK SE UČÍ FILM V EVROPĚ?

analýzy metodik, učebnic a odborných textů

MgA. Lucie Hlavicová, Mgr. Pavel Bednařík

Obsah

Úvod	5
Terminologie	5
Kde se lze s filmovou a audiovizuální výchovou setkat?	8
V současné chvíli vznikají následující typy textů	10
Analýza konkrétních publikací	11
Celoevropské výzkumy a analýzy	11
výzkumné/analytické výzkumy	11
Screening Literacy Report	12
Výzkum FilmED	15
normotvorné/metodické výzkumy	19
Framework for Film Education in Europe	19
Národní přehledy a výzkumy	24
VELKÁ BRITÁNIE	24
Making Movies Matter	24
ŠVÝCARSKO	27
„KINOKULTUR IN DER SCHULE“ (Hodnotící zpráva 2018)	28
ČESKÁ REPUBLIKA	31
Mapování realizace vzdělávacího oboru Filmová/audiovizuální výchova na českých základních školách a gymnáziích	31
Mapování výuky FAV na základních školách a gymnáziích 2022	34
Porovnání výsledků výzkumů v ČR	35
Porovnání mezi jednotlivými zeměmi	38
Vybrané příklady metodických a didaktických textů	39
VELKÁ BRITÁNIE	39
Look Again	39
Moving Images in the Classroom	42
Using Film in Schools	45
FRANCIE	46
COURT MÉTRAGE ET ÉDUCATION AU CINÉMA	46
Učebnice a výukové materiály	47
ČESKÁ REPUBLIKA	48
Jak stvořit film: Výuková skripta pro praktické studium filmové tvorby	48
ISLAND	49
Filmová studia pro střední školu	49
NĚMECKO	52
Série publikací GRUNDKURS	52
GRUNDKURS 1 – Kino, Fernsehen, Videokunst	53
GRUNDKURS 2 – Filmkanon, Filmklassiker, Filmgeschichte	54
GRUNDKURS 3 – Die besten Kurzfilme	55
Jak se naučit animovat v 10 snadných lekcích	55
Pracovní listy a pedagogické příručky využívané v neformálním vzdělávání	56
MEZINÁRODNÍ	56
CinEd	56
ČESKÁ REPUBLIKA	58
Jeden svět na školách – Audiovizuální výukové lekce	58
SLOVINSKO	60
Cinemini	60
Kinobalo	61
ŠVÝCARSKO	63
Kinokultur in der Schule	63
FRANCIE	64
l'Atelier cinéma	64
Populárně-naučné publikace pro děti	67
ČESKÁ REPUBLIKA	67
Jak vznikl film, Výlet do světa filmové archeologie pro malé i velké	67
Jak se dělá film, Cesta za filmovým řemeslem pro malé i velké	67
Co byla a co je televize	67
Malí fotografové	68
Jak si užít film	69
Závěr	70
Použitá literatura	71
O autorech	73

Anotace

Souhrn analýz a rešerší evropských publikací, věnujících se filmové a audiovizuální výchově. Jedná se o výběr zásadních textů formálního i neformálního vzdělávání, textů analytických, normotvorných, metodických i konkrétních materiálů pro pedagogy, žáky i širokou veřejnost napříč Evropou. Cílem je přinést ucelený přehled dosavadních poznatků a možných přístupů k výuce filmové a audiovizuální výchovy, který bude sloužit jako inspirace pro vznik dalších vzdělávacích programů a materiálů.

Summary

Summary of research on European publications related to film and audiovisual education. Paper provides a selection of essential texts for formal and non-formal education, analytical, normative, methodological and specific materials for teachers, students and the general public from different European countries. The aim is to provide a comprehensive overview of existing knowledge and possible approaches towards teaching film and audiovisual education, which serves as an inspiration for the development of further educational programmes and materials.

Klíčová slova

filmová výchova, audiovizuální výchova, filmové vzdělávání, všeobecné vzdělávání, neformální vzdělávání, filmová gramotnost, metodologie, analýza

Keywords

film education, audiovisual education, general education, non-formal education, film literacy, methodology, analysis

Úvod

Pohyblivé obrazy. Obklopují nás dnes a denně, od dětí nejtěplejšího věku až po seniory. Komunikují s námi prostřednictvím telefonů, tabletů, reklamních poutačů, televizních obrazovek i pláten kin a multikin. Jejich vpád do lidských životů byl bleskový, cesta do školních lavic však tuto dynamiku postrádá.

Filmová a audiovizuální výchova se v mnoha evropských zemích, stejně jako v České republice, začleňuje do procesu formálního vzdělávání jen velmi pomalu. Přestože jednotlivé země aktivně hledají způsoby, jak zavést filmovou a audiovizuální výchovu do procesu vzdělávání, málokde lze označit tento proces za dokončený. Za problematické lze považovat především systémové začleňování této oblasti všeobecného vzdělávání do národních kurikul, systematické vzdělávání pedagogů a vznik kvalitních pedagogických materiálů. Na rozdíl od všeobecného vzdělávání se filmové a audiovizuální vzdělávání hojně rozvíjí především v neformálním sektoru vzdělávání a v oblasti volnočasových aktivit, které částečně potřeby žáků i pedagogů v této oblasti naplňují.

Pro účely mapování situace v evropských i národních měřítcích vzniká řada velmi rozličných textů, věnujících se filmové a audiovizuální výchově. Od teoretických textů reflektujících situaci filmové a audiovizuální výchovy v jednotlivých zemích a odborných publikací přes metodické materiály určené pedagogům a lektorům formálního i neformálního vzdělávání až po učebnice a populárně-naučné texty vhodné pro širokou veřejnost. A právě tyto publikace budou v následujícím textu analyzovány z hlediska obsahu, formy i zaměření.

Tato analýza si neklade za cíl být vyčerpávajícím přehledem všech vydaných publikací. Snaží se nicméně zpřehlednit situaci procesu začleňování FAV do výuky v jednotlivých evropských státech, pojmenovat přístupy uplatňované ve výuce filmové a audiovizuální výchovy, navrhnout konkrétní doporučení pro zlepšení a dopomoci tak filmové a audiovizuální výchově stát se plnohodnotnou součástí vzdělávacího procesu napříč Evropou.

Studie je určena především jako podkladový materiál pro další výzkumné projekty, odborné texty a závěrečné práce reflektující současnou situaci filmové a audiovizuální výchovy v evropském kontextu. Předkládaný text si klade za cíl přiblížit a zpřehlednit tendence ve výuce FAV v Evropě.

Terminologie

V oblasti terminologie oblasti filmové a audiovizuální výchovy může docházet k určitým nesrovnalostem, především z hlediska významů a překladů. Ani v České republice se zatím nepodařilo najít shodu v konkrétním užívání filmově-výchovných termínů. Za základní pojmy v oblasti filmového a audiovizuálního vzdělávání lze považovat termíny **filmová výchova**, **audiovizuální výchova** (či přesněji **audiovizuální edukace**) a **mediální výchova**. S těmito pojmy se lze setkat na všech stupních formálního i neformálního vzdělávání. V praxi jsou rozdíly mezi těmito termíny často stírány a jednotlivé pojmy jsou zaměňovány. Nejedná se ovšem o neznalost terminologie těch, kdo ji užívají, ale spíše o proces, díky němuž se tato oblast každým dnem vyvíjí a modernizuje a jednotlivé pojmy získávají další a další významy. Tento proces je závislý na neustálém vývoji technologií a jejich používání, dnes především skrze sociální sítě. Důležité také je, že dorůstají nové generace konzumentů a tvůrců audiovizuálních děl, kteří toto médium chápou v jiných souvislostech a využívají jich k naplnění zcela odlišných potřeb, než bylo možné předvídat.

V českém prostředí i přes terminologickou neukotvenost máme jedinou kodifikaci, která souvisí se zavedením oboru do Rámcových vzdělávacích programů základních škol a gymnázií (RVP ZV, RVP G). Zde je obor, přesněji doplňující vzdělávací obor pojmenován Filmová/audiovizuální výchova a je definován jasným a strukturovaným vzdělávacím obsahem.

Co je Mediální výchova?

„Cílem oboru Mediální výchova je zvýšit mediální gramotnost, kritický přístup k mediálním obsahům, účelné využití médií jako zdroje informací, vzdělávání a zábavy. Doporučenými obory výuky jsou občanský a společenskovědní základ, český jazyk a literatura a dějepis. Součástí výuky může být také dovednostní výuka (tvorba vlastní mediální produkce). Přestože se na první pohled může zdát, že Mediální výchova může pokrývat také oblast Filmové/audiovizuální výchovy, není tomu úplně tak. Filmová/audiovizuální

výchova vychází z uměnovýchovných základů vzdělávací oblasti Umění a kultura. Příkladem rozdílného přístupu může být analýza audiovizuálního díla. V oboru FAV je cílem pochopení, hodnocení neobsahuje morální hodnotící kategorie. Oproti tomu v Mediální výchově jsou etická hodnotící stanoviska žádoucí.¹

Co je filmová výchova?

„**Filmová výchova** označuje zpravidla oblast vzdělávání zaměřenou na rozvíjení kompetencí a znalostí recepce, analýzy, kritického hodnocení a tvorby filmových děl. Film není tedy pouhým prostředkem výuky nebo osvěty, ale jejím předmětem. Filmová výchova nemá mít ryze informativní, ale spíše formativní charakter. Cílem je kultivovat esteticko-etický vztah ke kinematografii, šířeji k umění a kultuře.“²

Jak je definována filmová výchova v evropských zemích?

„Anglickým ekvivalentem je spojení **Film Education**. Němečtí sousedé používají pojem **Filmvermittlung**. V některých evropských zemích je filmová výchova programovou součástí výchovy mediální (v anglofonní oblasti je používán termín **Screen Education**), v jiných zemích (Francie, Česká republika aj.) se filmová výchova řadí mezi kategorie uměleckých a uměnovědných oborů (podobně jako hudební výchova, výtvarná výchova, dramatická výchova, taneční výchova aj.), zatímco mediální má blíže k sociálním vědám (výchově k občanství apod.).“³

Co je filmové vzdělávání?

Filmové vzdělávání je na rozdíl od filmové výchovy blíže specifikováno. Označuje především proces vzdělávání filmových profesionálů, kterému se konkrétně v České republice věnují například střední odborné filmové školy, vysoké filmové školy či například základní umělecké školy (většinou v rámci oboru *Multimediální tvorba*). V evropských zemích je však běžnější používání společného termínu **film education**, který zaujímá jak prostor všeobecného vzdělávání, tak i odborného filmového vzdělávání. (Stejně tak

bude termín používán i v tomto textu – pro spojení audiovizuální výchovy a vzdělávání.)

Co si představit pod pojmem audiovizuální výchova?

Pojem „*audiovize*“ na rozdíl od termínu „*film*“ zahrnuje i další současná média, která pracují s obrazem i zvukem, jako například televizní pořady, videoklipy, videoart či počítačové hry. Jedná se tedy o širší oblast, která zahrnuje neustále se nově vyvíjející technologie a formy audiovizuální tvorby. Film a kinematografii lze tedy chápat pouze jakou součást širší oblasti audiovizuální tvorby.

„**Audiovizuální edukace** je odborný termín použitý Patrikem Vackem a Janou Krátkou pro definování kategorie ve výchovně-vzdělávacím procesu zaměřeném na audiovizuální sféru. Jedná se o doslovný překlad francouzského termínu ‚*l'éducation audiovisuelle*‘ (potažmo anglického **Screen Education**), který spojuje termíny **výchova** a **vzdělávání** (education) a propojuje je s termínem **audiovize** (kinematografie a veškerá audiovizuální média včetně televize, online zdrojů a počítačových her). Dle autorů se jedná o: ‚odborné fundované aktivity vedoucí k posilování kompetencí žáků a studentů v oblasti filmové historie, audiovizuální kultury, masových médií a také vlastní audiovizuální praxe.‘⁴ Termín nadále nebyl v odborných pracích používán a jeho užití (s ohledem na doslovnost překladu) není reálné.“⁵

Co je Multimediální tvorba?

V oblasti základního uměleckého vzdělávání a částečně i středního odborného vzdělávání se také v České republice můžeme setkat s pojmem **multimediální tvorba**, který zahrnuje tvůrčí práci s digitálními médii, včetně tvorby filmových a audiovizuálních děl. Charakter výuky se však může na jednotlivých školách výrazně lišit a filmovou a audiovizuální výchovou se tato výuka může zabývat pouze okrajově, proto tento pojem nebude v následujícím textu ve spojitosti touto oblastí vzdělávání cíleně využíván.

1 Kol., Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: VÚP 2007. Kol., Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. Praha: VUP nedat. [2009]. Všechny RVP dostupné na: www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy [cit. 29. 4. 2015].

2 ZDROJ: <https://www.filmvychova.cz/slovník/filmova-vychova/>

3 ZDROJ: <https://www.filmvychova.cz/slovník/filmova-vychova/>

4 VACEK, Patrik, KRÁTKÁ, Jana. *Audiovizuální edukace jako součást mediální výchovy*. Brno: Masarykova univerzita (Pedagogická fakulta), 2008, s. 6.

5 ZDROJ: <https://www.filmvychova.cz/slovník/audiovizualni-edukace/>

Jednotlivé termíny ve vybraných evropských jazycích v přehledné tabulce:⁶

angličtina	čeština	francouzština	němčina	polština
education	výchova	éducation	Ausbildung	edukacja
education	vzdělávání	éducation	Bildung	edukacja
literacy	gramotnost/ kompetence	alfabetisation	Bildung/ Kompetenz/ Alphabetisierung	alfabetyzacja
screen education	audiovizuální výchova	éducation audiovisuelle	x	edukacja audiowizualna
film education	filmová výchova	éducation au cinéma	Filmbildung	edukacja filmowa

Kde se lze s filmovou a audiovizuální výchovou setkat?

Subjekty, které se zabývají audiovizuální edukací, můžeme rozčlenit podle několika kritérií, zejména s ohledem na podíl státního sektoru. S přihlédnutím k právnímu a institucionálnímu členění můžeme organizace rozlišit na ty, které:

- **jsou zřizovány státem**
- **působí jako neziskové organizace**
- **působí jako komerční obchodní subjekty**
- **PPP projekty⁷**

V mnoha případech se jedná o hybridní situaci, kdy např. nezisková organizace získává státní prostředky (formou grantu), aby realizovala služby či vytvářela produkty, které stát neumí nebo nechce nabízet sám (kurzy pro učitele, výukové materiály, nabídka filmů pro děti a mládež). Dalším kritériem, podle kterého můžeme rozlišit, z jaké oblasti subjekty pocházejí, je jejich zaměření na sféru filmové kultury či vzdělávacího sektoru. Můžeme je rozdělit na:

- **vzdělávací instituce a organizace** (*Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Národní institut pro vzdělávání, Centrum edukacji obywatelskiej, Institute of Education atd.*)
- **filmové organizace** (*Státní fond kinematografie, Národní filmový archiv, Cinematheque francaise, Northern Ireland Screen, British Film Institute, Polski Instytut Sztuki Filmowej, Filмотека Narodowa (FINA), kanceláře Kreativní Evropa a další*)

Při mapování odvětví filmové a audiovizuální výchovy se nejčastěji setkává-

6 BEDNAŘÍK, Pavel. *Modely filmového vzdělávání v Evropě a jejich implementace v českém prostředí*. Praha, 2020. Disertační práce. Akademie múzických umění v Praze, Filmová a televizní fakulta. Neobhájeno, s. 46.

7 Nejlepším příkladem je organizace Vision Kino v Německu.

me s určitou formou soustředění těchto aktivit v institucích, jako jsou filmové archivy a národní filmové instituty, které mají filmověosvětovou činnost ve svém statutu (například *British Film Institute* [BFI], *Norsk Filminstitutt* [NFI], *Det Danske Filminstitut* [DFI], *Svenska Filminstitutet* [SFI] atd.). Jelikož se často jedná o instituce s dlouhou historií a relativně stabilním financováním, je pochopitelné, že mají tento úkol na starosti. Odlišná situace je ve Francii nebo Německu, kde mají oblast filmové výchovy na starosti vzájemně provázané státní a regionální instituce, které mají jasně specifikované role a poslání. V českém prostředí podobná instituce neexistuje, částečně ji naplňuje Národní filmový archiv, jehož poslání je v tomto směru ale velmi omezené.

Působení těchto institucí a intenzita aktivit se liší v každé zemi, jejich potenciál často závisí také na tom, zda mají k dispozici archiv filmů, či nikoliv. Samostatným typem institucí pak jsou méně často filmová muzea (*NaFilm*, *Muzeum Karla Zemana*, *Filmmuseum ve Vídni*, *Film und Fernsehen Museum Dresden, Berlin, Hannover*, *Estonian Film Museum*, ad.), případně rozšířené programy muzeí a galerií tradičních (např. *GASK Kutná Hora*, *Národní galerie Praha* apod.).

Další možnosti dělení těchto aktivit či iniciativ mohou vycházet ze spektra činností, které nabízejí. Na jedné straně to může být komplexní přístup (*BFI*, *NFA*, *DFI*, *FINA*, *Nowe Horyzonty*), jenž se zaměřuje na filmovou a audiovizuální výchovu v širším kontextu od normotvorných materiálů přes výzkumy a dlouhodobé projekty s cílem posílit obecnou filmovou gramotnost. Na straně druhé je úzká specializace a profilace na určitou cílovou skupinu, segment aktivit, produktů nebo služeb (např. školení učitelů, uvádění filmů nebo filmové tábory).

V souvislosti se vzdělávacími programy a národním kurikulem je třeba rozlišovat aktivity a organizace, které se zaměřují na práci s filmem a filmovou výchovu jako součástí:

1. **formálního vzdělávání na školách** (kurzy pro učitele, organizované školní projekce, metodické výukové materiály)
2. **neformálního vzdělávání na školách** (nejčastěji filmové kluby studentů, workshopy animace)

3. mimoškolních vzdělávacích aktivit (festivaly, kroužky, soutěže)

Komplexněji pojaté programy (jako např. *Into Film*, *Filmoteka szkolna* nebo *Cinéma, 100 ans de jeunesse*) pracují s provázáním aktivit mezi těmito jinak samostatnými oblastmi.

Neziskové organizace se nejčastěji zaměřují na realizaci **workshopů filmové tvorby pro děti a mládež**, zajištění programů artkin a filmových klubů, pořádání nekomerčních festivalů nebo nabídky školení a kurzů pro učitele. Důraz bývá většinou kladen na kreativní přístup a mnohdy se jedná o rozšiřování stávajících výtvarných či jiných uměleckých aktivit nebo pouhé zpestření programu. Z tohoto důvodu se nejčastěji neziskové organizace věnují žánru animovaného filmu a výuce technik animace, protože ta je mnohými pedagogy a lektory vnímána jako přesah výtvarné výchovy do světa filmu.

Na komerční bázi se můžeme setkat zejména s rozšířenou činností již existujících **filmových festivalů**, které si za pomoci vzdělávacích aktivit rozšiřují svůj záběr na nejmladší diváky a budoucí obecnost nebo zahrnují práci s mladým divákem do své marketingové strategie.⁸ Vedle festivalů se nejčastěji setkáváme s vlastními iniciativami u kin a u filmových distributorů. Ta je dána výraznou podporou ze strany Kreativní Evropa – MEDIA, potažmo v ČR podmínkou dotace od Státního fondu kinematografie.

Existuje řada artových kin, která si vyvinula vlastní přístup, principy a metodologii (slovinský *Kinodvor*, *Kino Muranów* ve Varšavě, *Watershed Media Centre* v Bristolu, *Kino Aero* v Praze), většina ostatních kin buď pořádá workshopy, projekce pro děti a školení jako doplnění svých hlavních aktivit (často podporovaných z *Europa Cinemas*), nebo se jedná jen o vějíčku a součást PR aktivit kin ryze komerčních.

Distributoři filmů ve většině zemí si stále častěji uvědomují potenciál, který skýtá oslovení mladých diváků, či spíše jejich rodičů. Tento záběr může vycházet z poslání a cílů distribuční činnosti (např. *Stowarzyszenie Nowe Horyzonty*, *Into Film*, *Bundesverband Jugend und Film*), nebo být pouhým doplňkem, nástavbou, která umožní oslovení mladého publika. V obou případech se jedná o záslužnou

8 Je třeba podotknout, že festivaly se k tomuto poslání staví různě: soukromé *Stowarzyszenie Nowe Horyzonty* rozšířilo stejnojmenný festival ve Wroclawi o samostatnou, velmi pestrou a propracovanou sekci *Nowe Horyzonty Edukacji Filmowej*, která nabízí celoroční školení, kurzy, letní školu, výukové materiály a katalog filmů pro školy. Na druhém konci spektra je např. karlovarský festival, který, ač je z jedné třetiny financován státem, nenabízí žádný filmověvýchovný program nebo aktivity.

snahu pracovat s filmy a jejich diváky jinak, důkladněji a s vědomými principy filmové výchovy a osvěty.

Samostatnou kapitolou jsou **aktivity pro učitele a lektory**, které nabízejí jak komerční organizace a agentury, tak národní instituce a archivy, ale také neziskové iniciativy a projekty. Široce podporovaná oblast rekvalifikací a celoživotního vzdělávání je totiž jak dobrou příležitostí pro začlenění filmu do přeškolovacích programů, tak vhodným nástrojem k získání nemalých prostředků (např. z fondů EU).

Netradiční oblastí, ve které vznikají projekty a iniciativy filmové výchovy, jsou **koalice nebo pracovní skupiny či zájmové organizace a sítě**. Tam můžeme řadit jak organizace učitelů (*Society of Film Teachers* v Anglii, jejíž historie sahá až do 50. let 20. století), tak koalice organizací filmové výchovy (*Koalicja Edukacji Filmowej* v Polsku, *Asociace pro filmovou a audiovizuální výchovu* v ČR) zaměřené na koordinaci postupu. Jejich cíle jsou většinou utilitární, mají napomoci výraznější propagaci a koordinaci aktivit, nebo jsou přímo zaměřeny na politickou agendu (prosazování strategií, změny zákonů) a lobbying. Tyto platformy mohou následně vyústit v iniciativy nadnárodního významu, jako je například neformální sdružení *Film Literacy Advisory Group*, případně realizaci celoevropských programů, jako jsou *CinEd*, *The Film Factory*, *Moving Cinema* nebo *100 ans de jeunesse*.⁹

Výběr textů k analýze

Z výše uvedené kapitoly vyplývá, že s filmovou a audiovizuální výchovou je možné se již celkem běžně setkat napříč Evropou. Za účelem mapování této oblasti vznikají různé typy textových publikací, které pojmenovávají situaci filmové a audiovizuální výchovy v oblasti formálního, neformálního i mimoškolního vzdělávání, nabízí možná východiska a příklady dobré praxe, případně slouží pedagogům a lektorům jako metodická podpora. Jedná se o tyto publikace:

1. celoevropské výzkumy a analýzy
2. národní přehledy a průzkumy
3. metodická podpora
4. učebnice
5. příručky pro učitele
6. populárně-naučné publikace pro děti
7. akademické práce (bakalářské, diplomové a disertační)¹⁰
8. odborná literatura věnující se převážně odbornému filmovému vzdělávání¹¹

V následujících kapitolách budou analyzovány pouze některé z těchto textů. Jedná se o nejzásadnější texty (z pohledu autorů), či texty, které autoři vnímají jako inspirativní i pro vznik dalších filmovovězdělávacích programů a materiálů a rozvoj dalších filmovévýchovných aktivit napříč Evropou.

9 BEDNAŘÍK, Pavel. *Modely filmového vzdělávání v Evropě a jejich implementace v českém prostředí*. Praha, 2020. Disertační práce. Akademie múzických umění v Praze, Filmová a televizní fakulta. Neobhájeno, s. 83–86.

10 Ty však v tomto přehledu nejsou zahrnuty.

11 Ty však v tomto přehledu nejsou zahrnuty.

Analýza konkrétních publikací

Celoevropské výzkumy a analýzy

VÝZKUMNÉ/ANALYTICKÉ

Screening Literacy Report¹²

(25 stran, Britský filmový institut, 2012)

Zpráva Screening Literacy Report vznikla na základě výzvy Evropské komise ke zmapování aktuální situace filmové výchovy v Evropě a byla zpracována konšorciem pod vedením Britského filmového institutu a jeho partnerů. Tato studie vzešla z potřeby Evropské komise a Evropského parlamentu zpřehlednit, podpořit a posílit výchovu v audiovizí.

Prvním krokem byl sběr nezbytných dat, provedení analýzy aktuálního stavu a potřeb klíčových hráčů v jednotlivých členských zemích a následně využití těchto zjištění k modulaci finančních nástrojů i celkové politiky audiovizuální a mediální výchovy v EU.¹³

Zpráva byla zpracována v letech 2011 a 2012 experty z většiny evropských zemí s cílem zahrnout všechny země EU¹⁴ a vycházela ze tří základních perspektiv:

- zmapování zavedené praxe filmových vzdělavatelů napříč všemi sektory v členských státech EU
- shromáždění širšího spektra argumentů o filmové kultuře a její důležitosti¹⁵
- popsání vztahu mezi filmovou a mediální výchovou/gramotností, zejména v kontextu iniciativy Evropské unie k mediální gramotnosti¹⁶

Členění textu *Screening Literacy: Final Report* odpovídá použité metodě a specifickým kritériím, která sloužila jako základ průzkumu, a také s ohledem na nálezy a výsledky výzkumu a zpráv, které měla obsahovat. Studie je rozdělena na tři rovnocenné části (které tvoří samostatné dokumenty):

1. **Případové studie** (*Case Studies*) – zobecňující analýzy jednotlivých oblastí (formální a neformální vzdělávání, filmový průmysl atd.), slouží jako vysvětlující podklady shrnující situaci filmové gramotnosti v jednotlivých zemích.
2. **Profily zemí** (*Country Profiles*) – profily jednotlivých zemí EU zpracované s důrazem na jednotnou strukturu mapovaných oblastí.

12 BFI. *Screening Literacy: Final Report*. University of London Institute of Education, 2012. Dostupné z: https://www.filmvychova.cz/wp-content/uploads/2021/02/execsummary_feb2013.pdf

13 BFI. *Screening Literacy: Final Report*. University of London Institute of Education, 2012. Dostupné z: https://www.filmvychova.cz/wp-content/uploads/2021/02/execsummary_feb2013.pdf

14 Tento cíl se bohužel nepodařilo naplnit.

15 První stanovený cíl se podařilo naplnit bezvýtku – zmapování vzdělávací praxe tvoří velkou část samostatných oddílů případových studií a profilů zemí. Obě části nabízejí odlišný vhled do vybraných aktivit. Snaha shromáždít „širší spektrum argumentů o filmové kultuře a její důležitosti“ byla úspěšná pouze částečně, a to zejména proto, že jí v celé studii není věnován dostatečný a ucelený prostor. Nejproblematičtější bilancí je naplnění posledního uvedeného cíle. Vztah filmové a mediální výchovy, jejich zapojení do výuky, konvertibilita a kompatibilita je součástí rozsáhlé odborné diskuse a na evropské úrovni neexistuje jednotná shoda.

16 BFI. *Screening Literacy: Final Report*. University of London Institute of Education, 2012, s. 5.

3. Závěrečné shrnutí (*Executive Summary*) – obsahuje obecný popis mapování a základní priority i pilíře pro další vyhodnocování a metodický návrh postupu mapování.

Zpracování a průběh výzkumu

Zástupcům BFI pod vedením koordinátora Marka Reida se podařilo propojit osobnosti zastupující akademická pracoviště, filmové instituty a archivy, nezávislé profesionály i zástupce neziskových organizací.

Metodika a koordinace zpracování zprávy byly vedeny se zájmem o maximální profesionalitu a širí záběr u snaze dodržet zadání a očekávání Evropské komise a stanovené termíny. Metodologie spočívala jak v sestavení výzkumného týmu (tři klíčové organizace: *BFI, Film Education, Institute of Education*), oslovení zástupců jednotlivých zemí a samotném procesu sběru dat, tak v jejich vyhodnocení. Zvláště důležitou roli měli tzv. *stínoví konzultanti*, kteří byli do projektu zapojeni a měli kriticky vyhodnotit zprávy z dané země. Bylo tak možné jednoduše předejít osobním sympatiím či antipatiím, nedostatečnému přehledu o situaci v jednotlivých zemích i pouhé neinformovanosti.

Ačkoliv nebyly ve výzkumné skupině (účastníci odborných seminářů) zastoupeny všechny země evropské osmadvacítky, experti z Britského filmového institutu za pomoci partnerských organizací v daných zemích připravili studie mapující všechny země bez rozdílu.¹⁷

Vize filmové výchovy¹⁸

Po prozkoumání 30 evropských zemí zařazených do studie jsme schopni představit společné znaky doprovázející silné národní modely filmové výchovy. Typicky se ve filmové kultuře těchto zemí setkáváme **s vysokým stupněm koordinace** mezi jednotlivými sektory (vzdělávací a kulturní instituce, neziskový sektor, distribuční a produkční společnosti a veřejnoprávní média), podpořeným národním strategickým plánem.

Vždy zde nalezneme řadu důvodů pro podporu filmové výchovy a vzdělávání, např. zájmů filmového průmyslu (odvážnější publikum, vzdělanější filmové profese), ale vždy je spojujícím faktorem **obecný požadavek na filmovou gramotnost pro všechny bez rozdílu**. Tyto cíle jsou explicitní, sdílené a vysoce hodnocené svorně všemi zainteresovanými, aniž by kdokoliv zásadně prosazoval potřebu jiného přístupu.

Je pochopitelné, že silné zázemí filmové výchovy je součástí **rozvinuté filmové kultury**, která podporuje vzdělávání a přístup k filmům pro široké spektrum lidí – děti, seniory, rozmanité a znevýhodněné skupiny – a podpora filmové kultury z veřejných zdrojů tento závazek doplňuje.

Výuka v neformálním sektoru zde má stejnou úroveň jako formální vzdělání a je uznávána pro svůj odlišný charakter. Na tomto uznání se podílí i závazek provádění **komplexního průběžného vyhodnocení výsledků**. Aktéři se musejí i na národní úrovni zavázat k provádění evaluací, aby zlepšovali své zapojení do celkového systému filmové výchovy.

Země **s velkou mírou integrace** vykazují vysoký podíl zapojení jednotlivých subjektů do filmové výchovy, zejména v aktivitách, které jsou dlouhodobě udržitelné a mají jasně měřitelné a zaznamenané výsledky. Finanční podpora je rozložena mezi veřejný, komerční, vzdělávací a kulturní sektor a je poskytována v souladu s národním strategickým plánem (konceptí).

Pracovní síly zaměřené na filmovou výchovu od proškolených učitelů filmu přes učitele jiných předmětů se zájmem o film až po pomocné pracovníky ve školství a vzdělavatele v mimoškolním vzdělávání (lektori na volné noze, volnočasoví pracovníci, kulturní pracovníci) mají zřetelné a dostatečné finanční kapacity a možnosti profesního růstu, které jsou jim nabízeny od základní úrovně až po úroveň odbornou. Profesionální rozvoj rovněž předpokládá možnost akreditace jejich dalšího vzdělávání.

17 Chybějící země zpracovaly metodičky průzkumu Caren Willig a Wendy Earle na základě komunikace se zástupci z těchto zemí.

18 Kapitola je součástí publikace *Screening Literacy: Final Report*, s. 9.

Souhrn doporučení pro Evropskou komisi¹⁹

1. Vytvořit model filmové výchovy/vzdělávání v Evropě, který by zahrnoval hodnocení filmu jako umělecké formy, kritické porozumění, přístup k národnímu dědictví, světovému uměleckému i populárnímu filmu a tvůrčí dovednosti. Zároveň doporučujeme Evropské komisi (dále jen EC) adoptovat revidovanou definici filmové výchovy navrženou v této zprávě: „*Je to úroveň porozumění filmu, schopnost vědomého a zvědavého výběru filmových děl, schopnost kritického sledování a analýzy jejich obsahu, kinematografických kvalit a technických aspektů; a schopnost zacházet s jejich jazykem a technickými prostředky při samotné tvorbě pohyblivých obrazů.*“
2. Evropská komise by měla podporovat orgán Poradní skupiny pro filmovou gramotnost (*Film Literacy Advisory Group, FLAG*) a motivovat ji, aby navrhla takový model a aby sloužila jako poradní orgán v dalších krocích jednotlivých doporučení.
3. Nalezli jsme řadu hodnotných strategických přístupů a nástrojů, které by mohli zástupci jednotlivých zemí zdárně využívat, těžit z nich a přiučit se jimi. Navrhujeme zřízení samostatného fondu, který pomáhá národním institucím a organizacím adaptovat strategické přístupy z jiných zemí a teritorií a podporovat profesionální rozvoj klíčových pracovníků, jejich setkávání a další vzdělávání.
4. Členské státy by se měly utvrdit v tom, že klíčové programy a předměty mediální výchovy (s výraznou složkou výchovy filmové) jsou uplatňovány na primárním i sekundárním stupni škol; a také by měly zajišťovat přehledy a statistiky vývoje ve volitelné filmové výchově a mapovat vývoj v této oblasti.
5. Evropská komise by měla zajistit poradenství pro efektivní zapojování filmu do národních kurikul a vznik pedagogických metodických přístupů, které dopomohou k zapojení do výuky mateřského jazyka, umění nebo nových médií/ICT.
6. Evropská komise by měla zvážit rámce podpory pro nové členské státy založené na příkladech úspěšných evropských vzdělavatelů v oblasti neformálního vzdělávání.
7. Členské státy by měly propagovat partnerství napříč sektory průmyslu, vzdělávání, národních agentur a orgánů státní správy. Tato partnerství by měla hledat způsoby garance vzdělávacích přínosů z jakékoliv investice veřejných peněz ve filmových produkcích. Podpora by měla zahrnovat zajištění materiálů obohacujících výuku a konkrétně: přístup k produkčním materiálům, zapojení filmařů do vzdělávacích akcí, snížení poplatků za vzdělávací projekce apod.
8. Evropská komise by měla vytvořit směrnice pro využití materiálů z národních a regionálních filmových archivů a ošetření autorských práv na jejich užití ve školách, včetně jasných pravidel a instrukcí v oblasti poplatků a autorského práva.
9. Doporučujeme zvážit podporu vzdělávacích komunitních programů pro dospělé, zaměřených na rozmanité skupiny, seniory, migranty a etnika, například formou překladů titulků.
10. Evropská komise by měla sponzorovat společně s filmovým průmyslem Evropskou banku online zdrojů a materiálů vycházejících z příkladů dobré praxe.
11. Členské státy by měly zahrnout mediální výchovu (s významným podílem výchovy filmové) do programů vzdělávání učitelů.
12. Evropská komise by měla zajistit poradenství v oblasti doškolování profesionálů v celé EU.
13. Evropská komise by měla prozkoumat modely spolupráce akreditovaného doškolování a tréninku ve spolupráci s programem Media Mundus.
14. Evropská komise by měla financovat výzkum v oblasti finančních zdrojů pro filmovou a mediální výchovu pro zajištění podílu z celkového objemu, modelů kofinancování a strategií pro efektivní řízení finančních zdrojů.²⁰

Bohužel se však struktura výzkumné skupiny podílela také na nevyrovnanosti studií z jednotlivých zemí – zprávy psané lidmi v oboru s dostatečným přehledem na domácí scéně nabízely nezbytný vhled, pochopení i jazykovou přesnost. Zprávy ze zemí zpracovávaných rešeršisty bez konkrétní vazby na danou zemi a kulturu vycházejí pouze z popisů a doporučení informátorů a konzultantů.

19 Kapitola je součástí publikace *Screening Literacy Report: Final Report*, s. 19–20.

20 Text volně využívá analýzu Pavla Bednaříka, uvedenou v jeho disertační práci: BEDNAŘÍK, Pavel. *Modely filmového vzdělávání v Evropě a jejich implementace v českém prostředí*. Praha, 2020. Disertační práce. Akademie múzických umění v Praze, Filmová a televizní fakulta. Neobhájeno, s. 102–113.

Výzkum FilmED²¹

(86 stran, Universidad Autónoma de Barcelona, 2015)²²

Dalším významným referenčním projektem je rozsáhlý výzkum Gabinete de Communication y Education (Universidad Autónoma de Barcelona), publikovaný pod názvem *FilmED. Showing Films and Other Audiovisual Content in European Schools. Obstacles and Best Practices*, jehož výsledky byly zveřejněny v roce 2015.

Hned v úvodu je nutno konstatovat, že akademický průzkum FilmED je dosud nejrozsáhlejším průzkumem v oblasti audiovizive v Evropě.²³ Závěrečná studie představila hloubkovou kvalitativní i kvantitativní analýzu využití filmu a audiovizive na školách v zemích Evropské unie a EEA. Co do rozsahu a počtu dotazovaných se jednalo o největší projekt v rámci evropských audiovizuálních průzkumů.

Při zběžném pohledu zvolili zástupci barcelonské univerzity jinou taktiku než *Britský filmový institut* – rozhodli se výrazně zapojit svůj badatelský a řešerší tým a nevytvářet celoevropskou strukturu. Na jednu stranu je to pochopitelné –

jednodušší komunikace a koordinace, ověřování výsledků, metodika – na druhou stranu je výsledek jednoznačně zkrasenější a méně relevantní než v případě předchozí analyzované studie.

Metodologie mapování byla založená na masivních dotaznících, šířených mezi učiteli napříč evropskými základními a středními školami²⁴, zástupci filmového průmyslu a národních institucí, na konferencích a seminářích. V šíření dotazníků pomáhaly národní instituce a organizace, dotazníky byly přeloženy do všech evropských jazyků, což pozitivně ovlivnilo počet respondentů. Dále metodologie spočívala v konzultacích s experty z jednotlivých zemí, kontaktech a informacích oficiálních úřadů (zejména ministerstev školství těchto zemí) a informacích od vzdělávacích institucí, univerzit či neziskových organizací.

Příprava online dotazníků a konzultace vedly autory k formulování klíčových problémů a otázek, jež jsou poté formou dotazníkového šetření zjišťovány u vybraného okruhu tazatelů (učitelé, studenti, odborná veřejnost, filmový průmysl).

Mezi klíčové oblasti průzkumu patří:

- dostupnost audiovizuálních materiálů na školách
- vybavení škol adekvátní záznamovou, natáčecí a promítací technikou
- zapojení filmu a audiovizuálních děl do kurikula
- provázání filmové výchovy s filmovým průmyslem
- obliba národní kinematografie
- volba filmových žánrů a druhů pro výuku

Rozsáhlá studie nabízí shrnutí parametrů pro celou Evropskou unii, ale také srovnávací statistiky a grafy, které odhalují vybrané prvky a ukazatele v kontextu jednotlivých zemí. Studie shrnuje mimo jiné základní úskalí, která je možné vystopovat při zavádění filmové výchovy do škol napříč všemi zeměmi EU. Mezi hlavní problémy řadí autoři studie zejména:

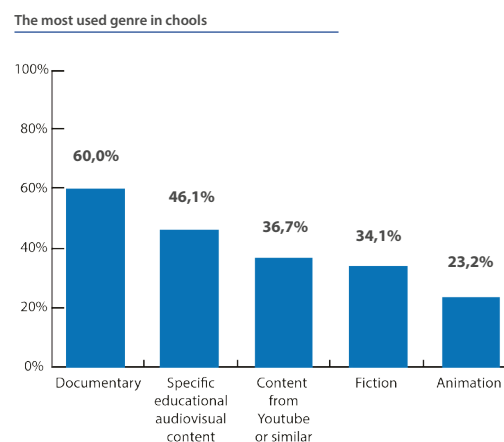
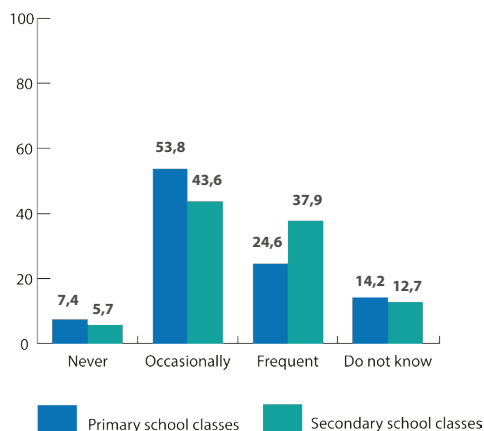
21 Gabinete de Communication y Education. *FilmEd: Showing Films and Other Audiovisual Content in European Schools. Obstacles and Best Practices*. Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2015. Dostupné z: http://www.gabinetecomunicacionyeducacion.com/sites/default/files/field/adjuntos/report_filmmed.pdf

22 Tamtéž.

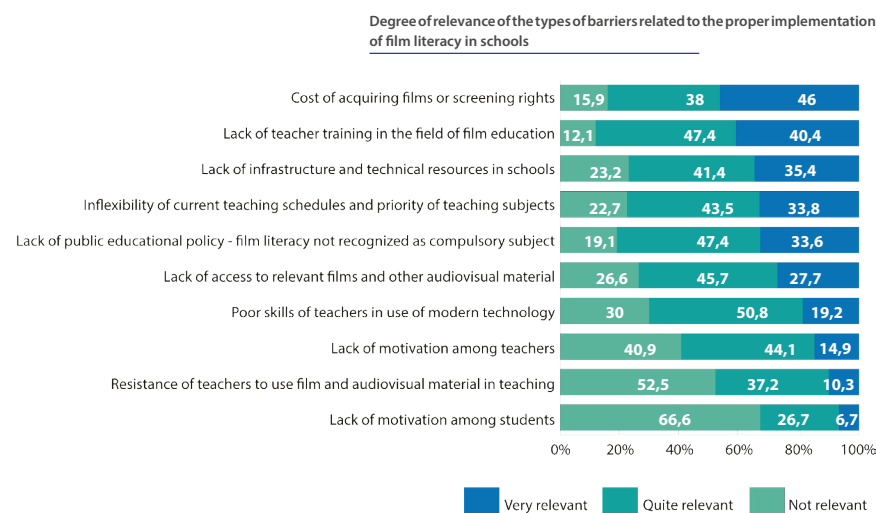
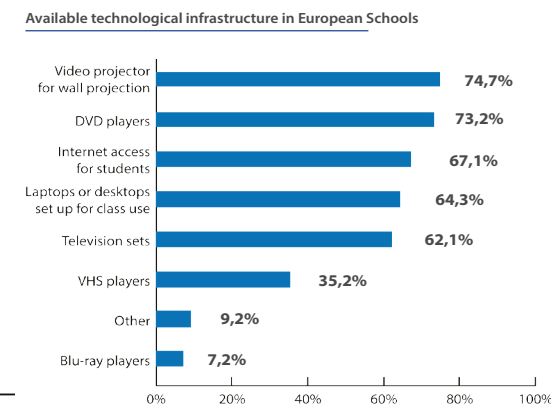
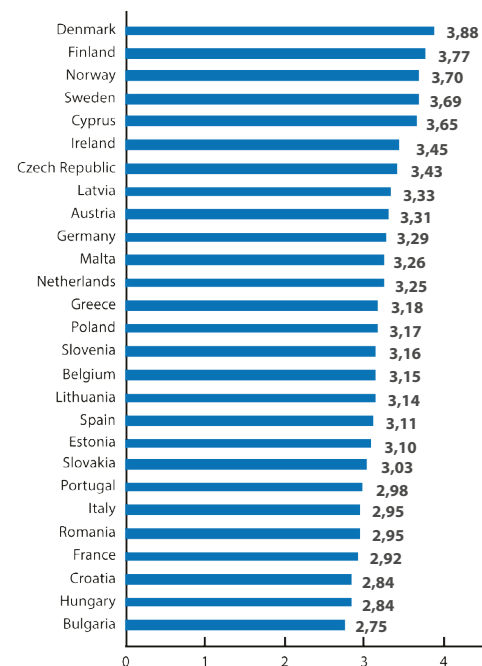
23 Samotná studie má 86 stran, přílohy a dodatky pak 436 stran.

24 Celkem bylo osloveno 56 747 učitelů z celkového odhadovaného počtu 4 200 000 učitelů ve všech uvedených zemích (tj. zhruba 1,3 %).

- kurikulární a pedagogická omezení vyplývající z navázání na stávající vzdělávací plány a programy výuky;
- praktická omezení, která jsou vázána na školní provoz, jenž ovlivňuje organizaci času, infrastrukturu, vybavení a dominantní chování;
- ekonomické a právní podmínky, které odkazují k povaze filmového trhu a autorskoprávní problematice (dostupnost nosičů);
- nedostatečné nebo nulové zapojení filmového průmyslu;
- praktická omezení na školách (technické vybavení, autorská práva);
- nedostatek komunikace a pochopení mezi učiteli a majiteli práv.²⁵

Studie dále poukazuje na hluboký rozpor mezi dvěma typy užití filmu na školách – jako učební pomůcky v jiných předmětech, kde je film pouhým nástrojem výuky, a jako samostatného předmětu zkoumajícího estetické, kulturní, etické a technické hodnoty samotných filmových děl. Autoři studie nepřicházejí s převratnými zjištěními, ale spíše zpřesňují tušené nedostatky pomocí statistik a vyvozují z nich podstatné, byť očekávatelné závěry.

25 Gabinete de Communication y Education. FilmEd. *Showing Films and Other Audiovisual Content in European Schools. Obstacles and Best Practices*. Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2015. s. 75–76. Dostupné z: http://www.gabinetecomunicacionyeducacion.com/sites/default/files/field/adjuntos/report_filmmed.pdf. Grafy z: tamtéž, s. 20, 21, 26, 31.

„Využití audiovizuálního obsahu a filmů je v evropských školách mnohdy omezené. Evropští učitelé zdaleka nejčastěji využívají krátké audiovizuální ukázky nebo klipy a jejich hlavním cílem při využití těchto materiálů je ilustrovat téma spíše než studovat film samotný. Využití filmů ve školách je obecně poměrně slabé. Ve snaze zavádět filmovou výchovu do škol není jejich vybavení technikou většinou považováno za velký problém; i přes velmi sporadické využití filmů a obecného audiovizuálního obsahu si učitelé běžně myslí, že technické vybavení škol je dostačující.“²⁶

Přesto je nutno dodat, že existují značné rozdíly mezi jednotlivými zeměmi zejména, co se týká infrastruktury a žádná ze zemí se nepovažuje za „skvěle“ či „výjimečně“ vybavenou. Existuje také nedostatek vybavení pro samotné natáčení filmů a tvorbu audiovizuálního obsahu. Průzkum poukazuje na nutnost zlepšení v této oblasti.

Cena půjčovního filmů je učiteli také vnímána jako zásadní problém. Učitelé věří, že zajišťování licencí k projekcím je složité a ve skutečnosti většinou neví, zda jejich škola má uzavřené smlouvy s distributory či nikoliv. Vnímání ceny bývá často spojováno s nedostatkem komunikace mezi učiteli a školami a mezi školami a majiteli práv.²⁷

Nejpřínosnější součástí celého výzkumu barcelonské univerzity jsou případové studie, které se zaměřují na profily jednotlivých zemí, jejich národní politiku a strategie pro filmovou výchovu a autorskoprávní legislativu. Studie obsahují také příklady jednotlivých aktivit a iniciativ s detailními popisy, deklarací cílů a aktuálními faktografickými údaji.

Přestože je objem subjektů (škol, distributorů, producentů, institucí) zařazených do dotazníkových šetření vysoký, relevantnost odpovědí je minimální s ohledem na statistickou nevěrohodnost a otevřenost otázek. Z těch není totiž patrné, komu byly pokládány a nakolik jsou odpovědi relevantní. Z průzkumu se sice např. do-

zvíme, že 74,7 % učitelů či ředitelů škol uvádí, že mají k dispozici projektor a další vybavení pro promítání filmů, nebo že ve 26,1 % případech má škola více než 50 filmů k dispozici ve své knihovně, ale z výsledků dotazníků nevyplývá, zda jsou shromážděny odpovědi od těch učitelů a zástupců škol, kteří tuto informaci skutečně vědí, nebo od všech, tedy i od těch, kteří se odpovědi na uvedené otázky pouze domnívají nebo je odhadují.

Daleko více problematické se jeví odpovědi, které se týkají přímo zařazení předmětu do vyučování. 35,9 % respondentů uvádí, že film je součástí školního kurikula povinných předmětů na jejich škole. Do jaké míry se však také film skutečně učí a nakolik je využíván pouze jako ilustrativní pro zpestření výuky, se bohužel nedozvíme. Většina odpovědí je konstruována na neprokatelných hypotézách nebo domněnkách a celý výzkum je tak možno považovat za spíše indikativní než vědecky vypovídající. Nejhodnotnější odpovědi jsou pak takové, kde se autoři ptají přímo na názor jednotlivých respondentů (např. *Jaký je podle vás základní nedostatek při zavádění filmové výchovy ve vaší zemi?*).²⁸

Kritické zhodnocení

Výzkum FilmED a práce výzkumného týmu Gabinete de Communication y Education barcelonské univerzity je robustním výzkumem, který se soustředí na podstatná témata a oblasti, jež rezonují mezi odbornou veřejností (zapojení filmového průmyslu, autorskoprávní tematika, využití materiálů při výuce, vazba na mediální výchovu). Sice splňuje veškeré náležitosti, představuje řadu faktograficky podložených informací, přehledů a souhrnů, ale vychází ze špatných premis a nevhodně položených otázek. Je velmi mrzuté, že tento průzkum není možno vyhodnotit jako seriózní, neboť se jedná o dosud největší a nejrozsáhlejší akademickou iniciativu, jež měla vnést přehled do oblasti filmové a audiovizuální edukace a poskytnout tvrdá data i přehledné analýzy.²⁹

26 Gabinete de Communication y Education. *FilmEd: Showing Films and Other Audiovisual Content in European Schools. Obstacles and Best Practices*. Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2015. Dostupné z: http://www.gabinetecomunicacionyeducacion.com/sites/default/files/field/adjuntos/report_filmmed.pdf

27 Tamtéž, s. 40.

28 Podrobnosti průzkumu jsou dostupné na stránkách <https://filmedeurope.wordpress.com/>.

29 Text volně využívá analýzy Pavla Bednaříka, uvedené v jeho disertační práci: BEDNAŘÍK, Pavel. *Modely filmového vzdělávání v Evropě a jejich implementace v českém prostředí*. Praha, 2020. Disertační práce. Akademie múzických umění v Praze, Filmová a televizní fakulta. Neobhájeno, s. 124–131.

NORMOTVORNÉ/METODICKÉ VÝZKUMY

Framework for Film Education in Europe³⁰

(15 stran, Britský filmový institut, 2015)

Po schválení monitorovací zprávy *Screening Literacy Report* v roce 2012 vytvořila Evropská komise výzvu, která měla za cíl naplnit první z doporučení navržené touto zprávou: „vytvořit model filmové výchovy v Evropě, včetně hodnocení filmu jako umělecké formy, kritického porozumění, přístupu k národnímu dědictví, světovému uměleckému i populárnímu filmu a tvůrčích schopností.“ Do výzvy se opět přihlásilo konsorcium organizací sdružených Britským filmovým institutem a po rozhodnutí o úspěšném vyhodnocení žádosti a realizaci projektu se tato skupina zapojila do vytváření modelu/koncepce filmové výchovy.³¹

Na základě roční práce v letech 2014–2015 vznikl strategický dokument *Framework for Film Education in Europe* (Rámec filmové výchovy v Evropě, dále jen Rámec), který byl dokončen, schválen a prezentován 19. června 2015 v pařížské Cinèmathèque française. Tento dokument připravovaný více než 40 experty z evropských zemí ve stručnosti definuje, co znamená **filmová gramotnost**. Jinými slovy: jaké vědomosti a zkušenosti by měl nabýt filmově gramotný člověk (žák, student, dospělý) po absolvování formálního výchovně-vzdělávacího procesu nebo v rámci programů mimoškolního vzdělávání.³²

Tento materiál, sestavený opět výzkumným týmem BFI,³³ obsahoval základní parametry zadání, vyplývajícího z podmínek tendru vypsánoho Evropskou komisí a také cíle, které má zpracovaná studie naplnit. Jednotlivé části a výukové cíle vznikly na seminářích v Berlíně (2014) a v Praze (2015) a v závěrečné fázi zmíněný úzký tým sestavil její výsledné znění.

Vznik Rámce byl motivován jednoduchým, přesto velmi závažným zjištěním monitorovací studie: tedy že v Evropě neexistují jednotné a široce akceptované standardy filmové výchovy. Materiál proto představuje jakýsi základní návrh takovýchto standardů, aniž by si kladl za cíl je jakkoliv normativně stanovovat do jednotlivých národních programů a kurikul nebo mimoškolních vzdělávacích programů. Autoři studie jsou si vědomi skutečnosti, že s ohledem na národní i místní specifika a rozmanitost není možné sestavit standardy, které by byly beze zbytku uplatnitelné a naplnitelné.

Jednou z priorit bylo vytvoření dokumentu, který bude zároveň dostatečně obecný, aby byl využitelný v rozmanitých kontextech jednotlivých zemí, vzdělávacích konceptů, institucí a organizací a zároveň dostatečně konkrétní, aby bylo možné vyžadované a dosažené výsledky skutečně naplnit.

30 BFI. *Framework for Film Education in Europe*. British Film Institute, 2015. Dostupné z: <https://www2.bfi.org.uk/sites/bfi.org.uk/files/downloads/%20bfi-a-framework-for-film-education-brochure-2015-06-12.pdf>

31 Evropská komise podpořila zpracování Koncepce filmové výchovy částkou 69396 €, přičemž předpokladem přidělení dotace bylo zpracování během 12 měsíců od oficiálního termínu udělení dotace a finanční podíl realizátora dotace (Britský filmový institut) ve výši 40 % celkového rozpočtu projektu.

32 Mezi tyto cíle patří například pochopení výjimečnosti a specifičnosti filmu; individuální vnímání filmu z perspektivy kritické, estetické, emocionální, kulturní a tvůrčí; rozvíjení povědomí o společenském a historickém kontextu filmu nebo schopnost reflektovat různými způsoby objevování a učení se o filmu. Viz *Framework of Film Education for Europe*. London: British Film Institute 2015.

33 Základ sestaveného materiálu byl připraven úzkým týmem v čele s vedoucím oddělení vzdělávání učitelů v BFI Markem Reidem a konzultanty Ianem Wallem (The Film Space, dříve Film Education) a Caren Willigovou (externí konzultantkou BFI).

Důraz byl také kladen na **praktické a realistické výstupy filmové výchovy** (outcome-based Framework). Tyto výstupy zahrnují co nejširší možné spektrum uplatnění a jejich využití je provázáno s praktickými a didaktickými zkušenostmi zástupců jednotlivých organizací ve skupině i budoucích uživatelů, učitelů a lektorů. Výstupy nejsou dogmatické, mají pouze vytvořit základní premisy pro sestavování vlastních národních koncepcí či vzdělávacích programů, ať už na úrovni školních zařízení, kin nebo kulturních a vzdělávacích organizací.

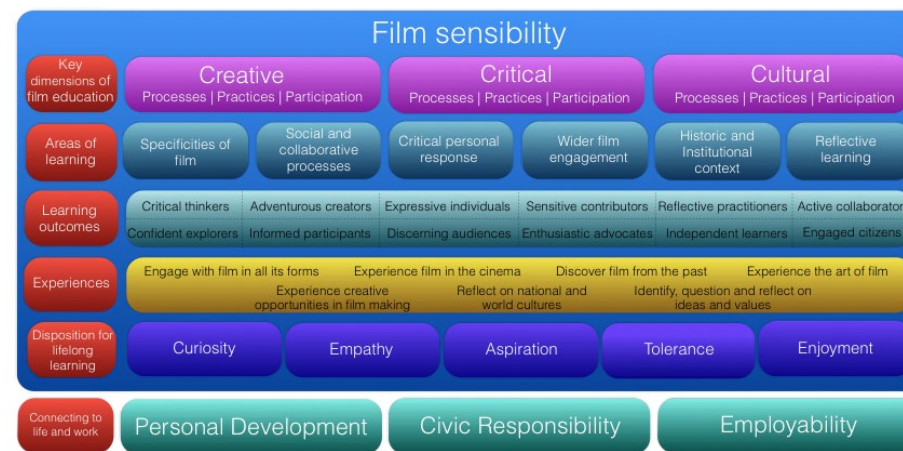
Návrh koncepce byl metodologicky již od počátku vztahován k určujícímu principu tří dimenzí neboli 3 K – k dimenzi kulturní, kritické a kreativní.³⁴ Tyto dimenze stanovují základní rámec, ve kterém vznikají standardy filmové gramotnosti. Tento princip byl navržen Davidem Buckinghamem, profesorem a teoretikem mediální výchovy v jeho knize *Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture*.³⁵

Tři pilíře filmové výchovy

- **Kulturní dimenze** vymezuje přesahové, mezioborové souvislosti, motivuje ke kontextuálnímu studiu audiovizuálních děl a jiných uměleckých druhů a forem, historických a společenských souvislostí.
- **Kritická dimenze** vychází z kritické teorie převzaté ze sociálních věd a směřuje studenty ke kritické recepci, kritickému čtení kulturních i mediálních textů a k rozvíjení analytických schopností.
- **Kreativní dimenze** je pomyslným vrcholem uvedených dovedností a cílů filmové výchovy s praktickými důsledky v podobě vlastní audiovizuální produkce.

Samotná filmová tvorba totiž nabízí porozumění řadě teoretických a kritických přístupů k audiovizuálním dílům, pomáhá osobnostnímu rozvoji (např. spolupráce, řešení problémů apod.) a její zapojení do celkového komplexu výukových cílů je proto esenciální.

*Rámec filmové výchovy v Evropě. Pracovní schéma.*³⁶

Autoři se při přípravě dokumentu shodli na třech doplňujících principech (kromě principu 3 K), které se rozhodli vetknout do samotného základu *Rámce*. Mezi tyto doplňující principy patří:

1. **Význam propojování tvořivé a kritické praxe a procesů s co nejširším provázáním s filmovou kulturou.**
2. **Pochopení specifik filmu jako umělecké formy i textu, s jeho vlastním jazykem, historií a estetikou.**
3. **Právo všech dětí a mladých lidí poznávat film, učit se o něm a vyzkoušet si jej jak v rámci formálního vzdělávání ve školách, tak v neformálním prostředí domova, rodiny a společnosti.**

Tyto základní principy pak vedly přípravnou skupinu ke stanovení šesti základních výukových cílů, tedy takových výstupů, ke kterým by měly směřovat všechny projekty filmové výchovy, budou-li vycházet z navrženého *Rámce*. Přestože se jedná o teoretické definice cílů, samotný text materiálu následně v jednotlivých kapitolách rozpracovává dílčí cíle, ke kterým jsou uvedeny názorné příklady jejich užití.

34 V anglickém jazyce 3C – Cultural, Critical, Creative.

35 BUCKINGHAM, David. *Media Education. Literacy, Learning and Contemporary Culture*. Cambridge: Polity Press 2003, s. 12.

36 BFI. *Framework for Film Education in Europe*. British Film Institute, 2015, s. 7. Dostupné z: <https://www2.bfi.org.uk/sites/bfi.org.uk/files/downloads/%20bfi-a-framework-for-film-education-brochure-2015-06-12.pdf>

Cíl 1: Porozumět tomu, co je pro film specifické a výlučné.

Cíl 2: Poznat, že film je produkován a konzumován jak kolektivně a v rámci spolupráce, tak osobně a individuálně.

Cíl 3: Zapojit se do filmu osobně z kritické, estetické, emoční, kulturní i tvořivé perspektivy.

Cíl 4: Mít pravidelný přístup k širokému spektru filmů a filmových forem.

Cíl 5: Rozvíjet povědomí o společenských a historických souvislostech filmu.

Cíl 6: Být schopen reflektovat různé způsoby vnímání, poznávání a učení se (o) filmu.

Kritické zhodnocení

Jak již bylo zmíněno, Rámec přímo reagoval na výsledky zprávy *Screening Literacy report* a měl za úkol zůstat natolik otevřený a obecný, aby byl připraven k adaptování na národní podmínky, dokumenty a kontext, a zároveň natolik konkrétní, aby přicházel se skutečnými návrhy v podobě výukových cílů. Tyto výukové cíle jsou skutečným průnikem nejvýznamnějších oblastí, které vplynuly z řady rešerší a diskusí pracovní skupiny. Z tohoto pohledu se může tedy jednat o skutečně plnohodnotný přehled výukových cílů, které je možno uplatnit ve výuce filmu a audiovize.

Jedním z ústředních cílů – který v *Rámci* zůstává nenaplněn – je přizpůsobit výchovně-vzdělávací rámec klíčovými kompetencím, ke kterým konkrétní výuka nebo vzdělávací program směřuje. Tyto klíčové kompetence (týmová práce, komunikace, rozhodovací schopnosti a další) jsou zmíněny v závěru studie,³⁷ nicméně zde není ani zdaleka popsán způsob a metody, jak se k těmto kompetencím pomocí filmu a audiovize dopracovat. Jsou nám sice představeny obecnější výukové výstupy (wider learning outcomes),³⁸ tedy jakých kvalit a schopností by měli filmově gramotní žáci a studenti nabýt, pokud si však přečteme, že by filmově gramotný student měl být „*informovaným účastníkem (...), který bude součástí filmové kultury*“, o získaných kompetencích a dovednostech se bohužel nic nedozvíme.

Závěrečná kritická poznámka k obsahu *Rámce filmové výchovy* jako oficiálního preskriptivního dokumentu platného pro osmadvacet zemí EU směřuje ke způsobu, jakým je dokument izolován od budoucí praktické využitelnosti. Materiál představuje vzdělávací cíle, konkrétní indikátory filmové gramotnosti a poznatky využitelné při zpracovávání kurikulárních či vzdělávacích dokumentů. Nena-bízí však studii proveditelnosti, manuál, který by návodně směřoval uživatele a čtenáře z řad odborné, ale i laické veřejnosti k tomu, jak s tímto strategickým dokumentem pracovat.³⁹

37 Rámec filmové výchovy. s. 26.

38 Tamtéž. s. 24.

39 Text volně pracuje s analýzou Pavla Bednaříka, uvedenou v jeho disertační práci: BEDNAŘÍK, Pavel. *Modely filmového vzdělávání v Evropě a jejich implementace v českém prostředí*. Praha, 2020. Disertační práce. Akademie múzických umění v Praze, Filmová a televizní fakulta. Neobhájeno, s. 109–124.

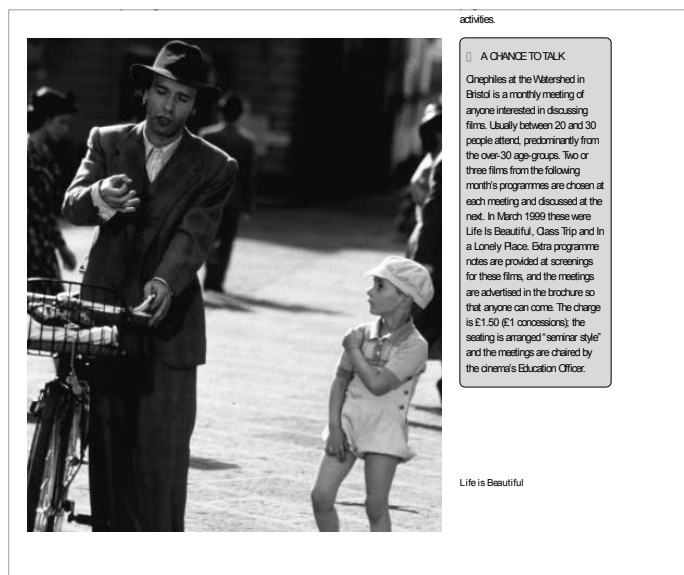
Národní přehledy a výzkumy

VELKÁ BRITÁNIE

Making Movies Matter⁴⁰

REPORT OF THE FILM EDUCATION WORKING GROUP

(96 stran, British Film Institute, 1999)⁴¹

Jedná se o zprávu pracovní skupiny pro filmové vzdělávání z roku 1999, reflektující stav vzdělávání v oblasti filmové a audiovizuální výchovy ve Velké Británii. Zpráva obhájí výuku filmové a audiovizuální výchovy v kontextu poznávání kulturních a historických hodnot a také vyzdvihuje důležitost sdělování informací skrze filmovou tvorbu. Autoři považují za důležité systematicky seznamovat s kinematografií žáky všech věkových kategorií a navrhnou konkrétní řešení, jak toho docílit.

Zpráva byla zpracována pracovní skupinou pro filmové vzdělávání (FEWG – *The Film Education Working Group*) složenou z odborníků na filmovou výchovu,

učitelů, členů BFI, filmařů, zástupců kin i produkčních společností.⁴² Skupina věnovala pozornost jak žákům všeobecného vzdělávání, tak i mimoškolnímu a celoživotnímu vzdělávání.

Zpráva obsahuje úryvky a citace z rozhovorů s konkrétními pedagogy i žáky zapojenými do výzkumu a ukázky dobré praxe. Je rozdělena do čtyř částí, ve kterých autoři popisují současnou situaci ve Velké Británii, srovnávají ji i se zahraničím (např. s Francií, ale i Indií) a na základě informací získaných z výzkumu navrhnou konkrétní řešení pro zlepšení této situace. Za podstatné pro kvalitní filmové vzdělávání autoři považují nejen teoretický vhled do problematiky a projekce filmových děl, ale i praktickou tvorbu, se kterou by se žáci také měli během studia setkat. V dalších doporučeních je kladen důraz i na mezioborovost a zapojování filmu do rozličných předmětů výuky.

*„Učitelů, kteří sami studovali film, je skutečně málo. Mnoho angličtinářů má o práci s filmem zájem a považují jej za stejně hodnotný jako literaturu. Uznávají, že by žáci měli umět kriticky a inteligentně reagovat na obojí. Ale jen málo z těchto učitelů mělo možnost se zúčastnit kurzů, které by jim umožnily získat potřebný rámec, který je obsažen například v knize *The Cinema Book* od Pam Cookové (BFI, 1985). Učitelé angličtiny mají také tendenci používat filmové verze románů, často ukazují rozdíly mezi filmem a předlohou, spíše než aby kriticky hodnotili film dle jeho vlastních kvalit.“*

středoškolský učitel, County Antrim, Severní Irsko

Z výzkumu vyplývá, že přestože se žáci s pohyblivými obrazy setkávají již od nejtělejšího dětství, stále se ve vyučování s filmem ve všeobecném vzdělávání setkávají spíše výjimečně. Častěji se zabývají například mediální komunikací. Nejúspěšněji se mediální výchova vyučuje tam, kde je součástí školního vzdělávacího plánu systémově a rodiče i učitelé tento koncept začleňování do vzdělávání podporují. I ve velké Británii jsou ve výuce velkým problémem nevyškolení pedagogové. Učitelé mají problémy se sebevědomím, chybí jim dostatek vhodných učebních materiálů a odbornost v této oblasti.

40 FEWG. *Making Movies Matter*. British Film Institute, 1999. Dostupné z: <https://carybazalgette.net/wp-content/uploads/2015/09/21.pdf>.

41 Tamtéž.

42 Tamtéž, s. 72.

Autoři kladou důraz na národní podporu filmového vzdělávání prostřednictvím systémové podpory kin i aktivního hledání dalších možností projekcí pro žáky všech stupňů vzdělávání, kteří nemají kina v blízkosti škol. Také vyzdvihují možnosti návštěv filmových festivalů a dalších filmovévzdělávacích akcí. Podstatný je podle autorů především kvalitní výběr samotných promítaných filmů (včetně experimentálních či animovaných) a za velmi důležité považují lektorské úvody a doslovy. Autoři nabádají, aby se rozšířila nabídka a podpora filmů více než na *Národní filmový týden*, který se odehrává každoročně v říjnu.⁴³

Nejvíce se ve Spojeném království rozvíjí filmová výchova v mimoškolním vzdělávání. S praktickou tvorbou se žáci setkávají převážně v oblasti volnočasových aktivit. Opět je její nabídka dána místem, kde se konkrétní škola nachází, a individuálními snahami pedagogů. Autoři upozorňují na fakt, že pokud nebudou tyto snahy státem podporované a nabízené plošně, nebude toto vzdělávání kvalitní.

Autoři také tvrdí, že proces začleňování této oblasti do výuky by měl být podpořen změnami autorského zákona, vylepšením online služeb a podporováním dalších zdrojů získávání audiovizuálního obsahu prezentovatelného v prostředí školní třídy. Velmi problematické je právě legální promítání klasických děl kinematografie ve vyučování, jelikož na většinu filmů se vztahují autorská práva. Jako alternativa se nabízí multimediální platforma a další online formy sdílení filmových děl a ukázek, které by byly pro potřeby výuky vyjmuty z autorskoprávní ochrany pro vzdělávací účely.

V závěrečném shrnutí jsou naznačeny konkrétní kompetence, kterých by žáci měli dosáhnout, konkrétní znalosti, které by učitelé měli mít a materiály, které by jim měly být ve výuce k dispozici.

Pracovní skupina předkládá 22 návrhů pro změnu.

Mezi klíčové návrhy patří:

- začlenit oblast filmové a audiovizuální výchovy do Národního vzdělávacího plánu na všech stupních vzdělávání ve Spojeném království;

- rozšířit možnosti přístupu školních skupin na filmové projekce do kin, a to prostřednictvím slevových programů (samozřejmost je výběr kvalitních filmů doprovázených kvalitní lektorskou prací);
- dát žákům možnost učit se filmové tvorbě od svých proškolených pedagogů;
- podporovat nové trendy ve výuce a zlepšovat atmosféru ve třídě prostřednictvím začleňování filmové výchovy do výuky;
- výzkum poskytuje přesnější důkazy o efektivitě začleňování filmové a audiovizuální výchovy do vzdělávání.

„Nenavrhujeme jediný kulturní model ani neupřednostňujeme jeden druh filmu či jeden druh vzdělávání před jiným. O co jsme se v této zprávě pokusili, je držet se základního principu, že film je více než průmysl, více než sbírka komodit, více než místo pro filmové hvězdy a příběhy: je to specifický jazyk. Chceme, aby význam tohoto jazyka byl uznán v celé jeho šíři a rozmanitých vlivech. Chceme, aby film a audiovize přestaly být vnímány jako špatné a obviňovány za všechny nedostatky společnosti. Chceme připomenout, že na filmech záleží.“⁴⁴

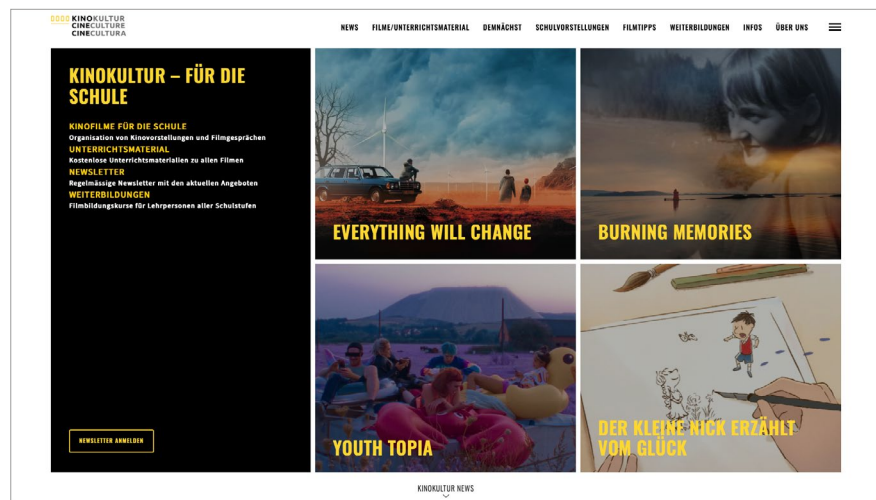
Tato publikace je další z řady velmi přínosných textů, které konkrétně popisují problematiku oboru filmová a audiovizuální výchova a přináší řadu rad směřujících ke zlepšení situace tohoto oboru. Většina zjištění je aplikovatelná nejen na kontext Velké Británie, ale i dalších evropských zemí. Autoři doufali, že tato zpráva povzbudí diskuse mezi institucemi a organizacemi na mnoha úrovních: zejména mezi ministerstvy; mezi školami a kiny; a mezi veřejným a soukromým sektorem.

Mnoho návrhů této pracovní skupiny vyžadovalo jen mírné změny zavedené politiky: tudíž implementace mohla začít hned. Bohužel, s odstupem více než 20 let od vzniku tohoto textu je patrné, že konkrétní systémová řešení v národní vzdělávací politice a jejich implementace do plošného procesu vzdělávání přichází velmi pomalu. Daří se dosahovat dílčích úspěchů, ale systémově se zatím filmová a audiovizuální výchova do vzdělávání doposud nezačlenila.

43 Jediným specializovaným festivalem pro dětské filmy (v tomto případě definované jako filmy pro 6–18leté) ve Spojeném království je Cinemagic. Tato událost se koná v Severním Irsku v prosinci téměř každý rok od roku 1990. Cinemagic se koná v Belfastu a Derry, ale zahrnuje dvou- a třídní akce v jiných městech.

44 FEWG. *Making Movies Matter*. British Film Institute, 1999, s. 7. Dostupné z: <https://carybazalgette.net/wp-content/uploads/2015/09/21.pdf>.

ŠVÝCARSKO

„Filmová kultura ve škole“⁴⁵

Od roku 2009, kdy byl ve Švýcarsku spuštěn projekt *Kinokultur in der Schule*, vydává výzkumný tým mediální psychologie na Univerzitě aplikovaných věd v Zürichu (ZHAW) pravidelné zprávy monitorující úspěšnost jeho začleňování do procesu vzdělávání na konkrétních školách. Jedná se o ukázkový program realizovaný v rámci národní sítě kin, který názorně demonstruje možné způsoby spolupráce školních institucí s kiny, což může být vhodný způsob, jak lze filmovou a audiovizuální výchovu implementovat do procesu vzdělávání.

„Projekt *Filmová kultura ve škole*⁴⁶ byl vytvořen organizací *Achaos Education & Information* v roce 2009. Jeho cílem je seznámit školáky s filmovým médiem a nadchnout je pro současnou švýcarskou kinematografii. Hlavním cílem je probudit v dětech touhu zabývat se obsahem a formou filmových děl a zaostřit pozornost mladých lidí na filmovou kulturu mimo mainstream.

K dosažení tohoto cíle *Achaos* vytváří výukové materiály pro současnou švýcarskou kinematografii, které si učitelé mohou zdarma stáhnout z webových stránek. Učitelé jsou také informováni o nabídkách filmových projekcí v kinech ve svém okolí. Ve spolupráci s kiny také pořádají speciální projekce během školních hodin.

Projekt přispívá k širšímu přístupu k audiovizuální výchově tím, že zviditelňuje médium filmu a podporuje spolupráci s místními kiny. Film není jen vyučovací a učební nástroj, je i předmětem učení a kulturním bohatstvím. Do jaké míry je film učiteli ve výuce využíván a jak filmová díla vnímají dnešní „Net Generation“, velmi závisí na tom, jak je filmové a audiovizuální vzdělávání školám nabízeno.⁴⁷

Hodnotící zprávy byly doposud vydány tři. První z nich z roku 2009/2010 mapovala kromě průzkumů mezi žáky a pedagogy také počty stažení metodických materiálů a funkčnost a přehlednost webových stránek <https://kinokultur.ch/>. V hodnocení bylo doporučeno zjednodušit uživatelské rozhraní a zlepšit všeobecnou uživatelskou přívětivost webových stránek. Kromě toho bylo také doporučeno rozdělit učební materiály podle stupňů vzdělávání. Obě doporučení byla implementována v maximální možné míře.

Druhá zpráva, která byla publikována v roce 2015, obsahovala kromě online ankety se studenty a učiteli⁴⁸ i telefonické rozhovory s učiteli a kladla si primárně za cíl zhodnotit efektivitu a úspěšnost tohoto projektu po několika letech fungování. Webové stránky se díky modernizaci staly výrazně přehlednější a vizuálně přitažlivější. Učební materiály již byly rozděleny podle stupňů školního vzdělávání.

Už v roce 2015 bylo závěrem hodnotící zprávy pozitivní přijetí projektu *Kinokultur in der Schule* jak ze strany pedagogů, tak ze strany žáků. Žáci velmi oceňovali návštěvy kina a výběr promítaných filmů. Pozitivně hodnotili, že si rozšířili obzory v oblasti filmové tvorby a seznámili se s filmy, které do té doby neměli šanci zhlédnout. Do budoucna si přáli širší filmovou nabídku.

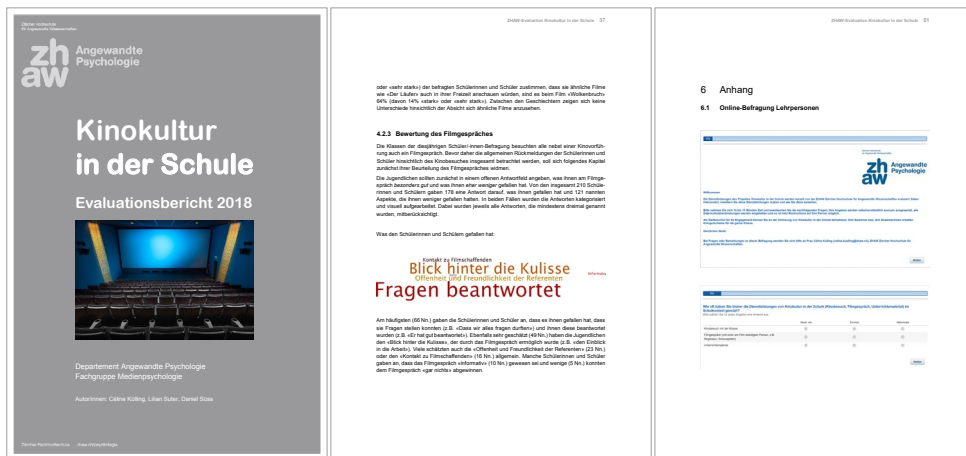
45 <https://kinokultur.ch/>

46 Nabídka projektu „Filmová kultura ve škole“: https://www.achaos.ch/Downloads/auswertungsbericht_kurz_2010_2011.pdf

47 KÜLLING, Céline, SUTER, Lilian, SÜSS, Daniel. *Kinokultur in der Schule Evaluationsbericht 2018*. Zürich: ZHAW Zürcher Hochschule für Angewandte Wissenschaften, 2019. Dostupné z: https://digitalcollection.zhaw.ch/bitstream/11475/15259/3/2019_K%3bc3%bcilling_Kinokultur_in_der_Schule.pdf

48 V roce 2015 se online ankety zúčastnilo 135 učitelů (118 z nich bylo vyplněno v plném rozsahu).

„KINOKULTUR IN DER SCHULE“ (Hodnotící zpráva 2018)⁴⁹
(65 stran, Céline Külling, Lilian Suter, Daniel Süß, 2019)

Jádrem této hodnotící zprávy jsou průzkumy a dotazníky spokojnosti předložené vzorku učitelů a žáků ze Švýcarska, jejich vyhodnocení, komentáře a návrhy týkající se zavádění filmové výchovy do procesu vzdělávání ve Švýcarsku. Hodnotící zpráva se zaměřuje především na zapojení filmu a filmových projekcí do výuky formou projektu *Filmová kultura ve škole*.

Metodický přístup

Hodnocení se skládalo ze dvou částí. Na jedné straně se autoři výzkumu dotazovali formou online dotazníků učitelů⁵⁰ na zkušenosti se začleněním filmového vzdělávání do škol prostřednictvím projektu *Kinokultur in der Schule*, na druhé straně se dotazovali žáků,⁵¹ kteří se zúčastnili projekce vybraných filmů, na jejich vnímání snah o začlenění filmové výchovy do škol.

Nástroj průzkumu

Dotazník byl vytvořen pomocí profesionálního softwaru Unipark určeného přímo pro výzkumné účely. Mnohé z otázek byly převzaty z hodnocení za rok 2015. Kromě toho byly doplněny o dotazy týkající se předmětů „filmová výchova“ a „komunikace“. Novinkou tohoto průzkumu byly také otázky směřující na rozdíly mezi návštěvou kina a projekcí ve třídě z DVD nebo projekcí videí dle vlastního výběru (VOD) a poměrů nákladů na školní promítání a filmové besedy.

Otázky směřované na učitele se zabývaly následujícími tématy:

- Zhodnocení přínosu filmové výchovy na školách (kino, filmové besedy, učební materiály)
- Zhodnocení zapojení filmové výchovy v kontextu školy
- Zhodnocení přínosů projekcí v kině pro školy
- Zhodnocení přínosů filmové diskuze
- Posouzení nákladů na návštěvu kina a filmové besedy
- Posouzení učebních materiálů, které mají pedagogové v kontextu filmové výchovy k dispozici
- Otázky týkající se filmového vzdělávání a relevantnosti filmové kultury ve škole
- Otázky týkající se spokojenosti s komunikačními kanály projektu *Filmkultur In Der Schule*.
- Doplňující informace o učitelích, stupních školy a typu školy
- Dotazy na to, jak se učitelé dozvěděli o tomto projektu

Studenti

Na základě seznamu diváků přihlášených na promítání pro školní třídy v kinech byli kontaktováni zodpovědní učitelé a byli požádáni, zda by mohli po projekci žákům rozdat krátký dotazník, ve kterém by reflektovali svůj zážitek. Tímto způsobem bylo osloveno 14 tříd, které navštívily film *Procitnutí Mottiho Wolkenbrucha*⁵² nebo film *Půlnoční běžec*⁵³.

49 KÜLLING, Céline, SUTER, Lilian, SÜSS, Daniel. Kinokultur in der Schule Evaluationsbericht 2018. Zürich: ZHAW Zürcher Hochschule für Angewandte Wissenschaften, 2019. Dostupné z: https://digitalcollection.zhaw.ch/bitstream/11475/15259/3/2019_K%3bc3%bcilling_Kinokultur_in_der_Schule.pdf

50 V roce 2018 se výzkumu zúčastnilo celkem 230 učitelů (z nichž 166 dokončilo dotazník). Stejně jako v předchozím průzkumu se ho zúčastnili zástupci základních i středních škol.

51 V roce 2018 se jednalo o 210 žáků ze 14 tříd.

52 Toho se zúčastnilo 83 žáků zapojených do výzkumu.

53 Toho se zúčastnilo 127 žáků zapojených do výzkumu.

Po školních projekcích proběhla v obou termínech i filmová beseda za přítomnosti zástupce výzkumného týmu, který po filmové přednášce rozdál učitelům dotazníky. Bylo ponecháno na zvážení učitelů, zda budou dotazníky vyplňovat v rámci hodiny, nebo je rozdají jako domácí úkoly. Průzkum byl realizován anonymně.⁵⁴

Otázky pro studenty a žáky byly následujícího charakteru:

- *Co si myslíte o filmu, který jste viděli?*
- *Vnímáte rozdíl mezi filmem, který jste nyní viděli, a filmy, které sledujete v rámci svého volného času?*
- *Jak hodnotíte lektorský úvod před filmem?*
- *Co si myslíte o filmové diskuzi, která následovala?*
- *Jak celkově hodnotíte návštěvu kina?*
- *Jak vnímáte návštěvu kina v kontextu celé výuky?*
- *Význam média kinematografie obecně*
- *Demografické informace*

Dále text závěrečné zprávy z roku 2018 obsahuje vyhodnocení anket, úvahy, komentáře, ale i diskuze na toto téma, jako například vyjádření se k nákladům na návštěvy kina a filmové besedy, dotazy a komentáře směřující k filmové tvorbě, povědomí o filmové kultuře ve škole, hodnocení komunikačních kanálů mezi vedením projektu a školami, stručný pohled na využívání služeb, zhodnocení učebních materiálů a zhlédnutých filmů či přednášek atd.

Závěr a doporučení

Z doporučení hodnotící zprávy z roku 2018 vyplývá, že učitelé i žáci jsou spokojeni se službami, které jim projekt *Kinokultur in der Schule* poskytuje. **Obě cílové skupiny oceňují změnu v rytmu každodenního školního života a výuku prostřednictvím filmu. Rozšiřuje jak jejich povědomí o filmu, tak jejich porozumění filmové řeči.** Z hodnocení také vyplývá, že se o nabídce dozvědělo a také ji využilo více učitelů než v minulých letech. Přesto ve Švýcarsku stále není film ve školách rozšířen tak, jak by mohl být. A to především z finančních důvodů, proto by bylo vhodné projekce státem ještě více dotovat. Z výzkumu také vyplývá, že

má smysl udržovat pravidelný kontakt s účastníky prostřednictvím bulletinu. Celkově je možné implementaci projektu *Kinokultur in der Schule* hodnotit jako úspěšnou. Hodnotící nepojmenovávají žádnou konkrétní oblast, která by potřebovala změnu.

Kritické zhodnocení

Všechny uvedené hodnotící zprávy jsou založeny na výpovědích účastníků výzkumu, které tvořil pouze omezený vzorek žáků a pedagogů. Nejedná se tedy o reprezentativní výzkumný vzorek. Vzhledem k úzkému vzorku respondentů by se měly výsledky a rozdíly v odpovědích interpretovat pouze velmi opatrně.

54 Na projekci *Půlnočního běžce* přišli žáci všech tříd z jedné technické školy, zatímco diváci *Procitnutí Mottiho Wolkenbrucha* projekci navštívili ze dvou různých gymnázií a jedné střední školy.

ČESKÁ REPUBLIKA

Mapování realizace vzdělávacího oboru Filmová/audiovizuální výchova na českých základních školách a gymnáziích⁵⁵

(30 stran, Mgr. et MgA. Tereza Czesany Dvořáková, Ph.D., Mgr. Šimon Bauer, Mgr. Benjamin Petruželka, Ministerstvo kultury ČR, 2016)

Mapování proběhlo v roce 2016 pod záštitou Ministerstva kultury ČR. Cílem výzkumu bylo zjistit, jakým způsobem se podařilo začlenit do výuky nový předmět Filmová/audiovizuální výchova na českých základních školách a gymnáziích (tedy v rámci všeobecného vzdělávání). Šetření bylo koncipováno tak, aby zmapovalo situaci ve čtyřech úrovních:

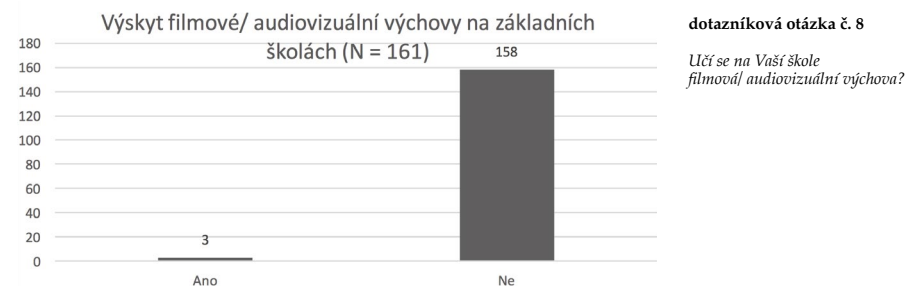
- Zachytit, jak je rozšířena výuka filmové/audiovizuální výchovy na základních školách a gymnáziích,
- popsat situaci na školách, které filmovou/audiovizuální výchovu nevyučují,
- popsat zkušenosti s praxí na školách, které filmovou/audiovizuální výchovu vyučují.

K naplnění tohoto cíle byla uskutečněna dvě výběrová šetření za účelem sestavení reprezentativních výběrových vzorků populace – jedno v základním souboru základních škol v ČR a druhé v základním souboru gymnázií v ČR.

Metodologie průzkumu

A. Výběrové šetření základních škol vycházelo ze seznamu základních škol, zveřejněného Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy.⁵⁶ Adresář obsahoval údaje o 4 190 základních školách na území ČR. Z tohoto seznamu bylo vybrá-

no celkem **161 základních škol**⁵⁷. Školy byly vybrány pomocí stratifikovaného náhodného výběru. V prvním kroku byl určen počet škol, které budou vybrány z každého kraje tak, aby bylo dosaženo poměrného zastoupení škol z jednotlivých krajů. Ve druhém kroku byly v rámci krajů náhodně vybrány základní školy tak, aby poměrně reprezentovaly čtyři předem definované kategorie podle velikosti obce^{58,59}.

B. Výběrové šetření gymnázií vycházelo ze seznamu gymnázií Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Adresář obsahoval údaje o 374 gymnáziích na území ČR. Z tohoto seznamu bylo stratifikovaným náhodným výběrem vybráno celkem **52 gymnázií**⁶⁰. V prvním kroku byl určen počet škol, které budou vybrány z každého kraje tak, aby bylo dosaženo poměrného zastoupení škol z jednotlivých krajů. Ve druhém kroku byla v rámci krajů náhodně vybrána gymnázia tak, aby poměrně vzhledem k struktuře základního souboru reprezentovala dvě kategorie zřizovatelů – kraje a ostatní zřizovatele.⁶¹

55 CZESANY DVOŘÁKOVÁ, Tereza, BAUER, Šimon, PETRUŽELA, Benjamin. *Mapování realizace vzdělávacího oboru Filmová/ audiovizuální výchova na českých základních školách a gymnáziích*. Ministerstvo kultury ČR, 2016. Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/studie_mapovani_fav_na_ceskych_skolach-7806.pdf

56 Výběr z adresáře škol a školských zařízení. Dostupné z: <http://stistko.uiv.cz/registr/vybskolm.asp> [cit. 15. 12. 2016].

57 Počet vybraných škol byl omezen také finančními limity výzkumu.

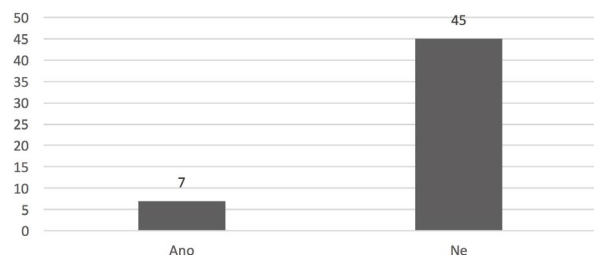
58 První kategorie obsahovala krajská města a města, která jsou z hlediska počtu obyvatel větší než nejmenší krajské město (Karlovy Vary). Kromě 13 krajských měst to je ještě Havířov, Kladno, Frýdek-Místek, Karviná, Opava, Most, Děčín a Teplice. Druhou kategorií tvořila města menší než Karlovy Vary a větší než 10 000 obyvatel. Třetí kategorií tvořily města pod 10 000 a nad 3 000 obyvatel. Čtvrtou kategorií tvořily obce pod 3 000 obyvatel.

59 Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/studie_mapovani_fav_na_ceskych_skolach-7806.pdf

60 Počet vybraných škol byl omezen také finančními limity výzkumu.

61 Tamtéž.

Výskyt filmové/ audiovizuální výchovy na gymnáziích (N=52)

dotazníková otázka č. 8

Učí se na Vaší škole filmová/ audiovizuální výchova?

Oslovování škol a rozesílání dotazníků v rámci dvou uvedených vzorků se realizovalo pomocí hromadné e-mailové obsílky. V případě, že zástupci školy na e-mail nereagovali ani nevyplnili dotazník, byli osloveni telefonicky. Pokud zástupci školy vyplnění dotazníku odmítli, anebo se školu nepodařilo kontaktovat, byl z dané kategorie náhodně vybrán adekvátní náhradník, který splňoval parametry kategorie, z níž příslušná škola vypadla.

V rámci výběrového šetření základních škol se nepodařilo kontaktovat osm škol (5 % vybraných základních škol), šestnáct škol se odmítlo zúčastnit výzkumu (10 % vybraných základních škol).

Shrnutí nejdůležitějších poznatků z výzkumu

- *Vzdělávací obor filmová/ audiovizuální výchova se v současné době vyučuje na velmi malém množství českých základních škol. Kladně na otázku, zda obor vyučují, odpovědělo pouze 1,9 % z námi oslovených 161 náhodně vybraných základních škol.*
- *Výrazně vyšší je výskyt výuky filmové/ audiovizuální výchovy na gymnáziích. Z námi osloveného vzorku 52 náhodně vybraných gymnázií se obor vyučuje na 13 %. Toto číslo je vyšší, než jsme očekávali.*
- *Zájem o zavedení filmové/ audiovizuální výchovy DÁLE deklarují zástupci 9 % základních škol a 16 % gymnázií, na kterých se obor dosud nevyučuje.*

- *Výzkum se dále zabýval důvody, proč školy filmovou/ audiovizuální výchovu nevyučují. Celkem 70 % základních škol a 58 % gymnázií, na kterých filmovou/ audiovizuální výchovu neučí, o budoucí výuce neuvažuje proto, že obor nepovažují za důležitý nebo mají jiné oborové priority. Ostatní školy uvedly jiné důvody: chybějící kapacity, neznalost oboru a další.*
- *Mezi nejčastěji zvolené chybějící kapacity patří u základních škol nedostatek kvalifikovaných pedagogů, potřebného vybavení, financí a hodinové dotace. V případě gymnázií byla nejčastěji uváděna chybějící hodinová dotace a nedostatek kvalifikovaných pedagogů.*
- *Pedagogové, kteří vyučují filmovou/ audiovizuální výchovu, si podklady pro výuku připravují v drtivé většině sami (92 % zúčastněných pedagogů). Často pracují s filmovými ukázkami a vlastními nebo převzatými metodickými materiály. Převládají neformální zdroje informací pro jejich práci – neoborové webové stránky o filmu, populárně-naučná literatura a přátelé, kteří jsou odborníci v dané oblasti. Všichni zúčastnění pedagogové využívají projekční nebo nahrávací audiovizuální techniku a 78 % z nich také specializované softwary. Mírně převažují pedagogové, kteří ve své výuce upřednostňují receptivní složku nad složkou tvůrčí.*
- *Výrazná většina oslovených pedagogů má zkušenost s výukou filmové/ audiovizuální výchovy kratší než 10 let (89 %). Šetření mezi oslovenými pedagogy také ukázalo, že počet pedagogů vyučujících o filmu narůstá od roku 2012. Pedagogové začínají s výukou oboru nejčastěji (69 %) z vlastní iniciativy. Celkem 44 % respondentů z řad pedagogů uvedlo, že si znalosti doplňují individuálně a nemá žádné formální vzdělání v tomto oboru. Pouze 37 % učitelů filmové/ audiovizuální výchovy uvedlo, že je v profesním kontaktu s dalšími kolegy vyučujícími tento obor. Na otázku, co by pomohlo rozvoji jejich výuky o filmu a audiovizi, odpovídají pedagogové nejčastěji kvalitně zpracované pedagogické materiály, dostatek připravených, snadno dostupných filmových ukázek a kvalitní učebnice.⁶²*

Na závěr je důležité upozornit, že ani v tomto případě se nejedná o výzkum vyčerpávající. Je pravděpodobné, že už v roce 2016 existovalo řádově větší množ-

62 Text uvádí konkrétní zjištění ze studie: CZESANY DVOŘÁKOVÁ, Tereza, BAUER, Šimon, PETRUŽELA, Benjamin. *Mapování realizace vzdělávacího oboru Filmová/ audiovizuální výchova na českých základních školách a gymnáziích*. Ministerstvo kultury ČR. 2016. Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/studie_mapovani_fav_na_ceskych_skolach-7806.pdf

ství škol, které se výuce filmové/audiovizuální výchovy věnovaly, ale bohužel ne všechny školy se podařilo do výzkumu začlenit, proto nelze výsledky výzkumu považovat za bezesbýtku platné a čísla za definitivní. Nicméně, cíl tohoto výzkumu, tedy zmapování problematiky začleňování oboru filmové/audiovizuální výchovy do oblasti všeobecného vzdělávání v České republice, se podařilo naplnit maximálně, samotná problematika je v textu velmi přesvědčivě pojmenována.

Mapování výuky FAV na základních školách a gymnáziích 2022⁶³

(Mgr. et MgA. Tereza Czesany Dvořáková, Ph.D., Mgr. Jakub Šiler, Mgr. Petra Matušová, Asociace pro filmovou a audiovizuální výchovu, 2022)

V roce 2022 byl Asociací pro filmovou a audiovizuální výchovu realizován obdobný výzkum, který navazoval na výzkum z roku 2016. Tento sociologický průzkum byl financován z Fondů EHP a Norska, programu Kultura 2014–2021. Průzkum byl realizován pod záštitou Ministerstva kultury ČR. Garantkou výzkumu byla opět Tereza Czesany Dvořáková.

Kvantitativní výzkum probíhal od listopadu 2021 do února 2022, závěrečná shrnující zpráva byla zveřejněna v květnu 2022 na konferenci Kino za školou ve Zlíně. Tentokrát se podařilo oslovit všechny základní školy a gymnázia v celé České republice a reálně se zapojilo desetkrát více škol, než tomu bylo ve výzkumu předchozím.

Průzkum byl realizován v období končících protiepidemických opatření a dvou roků trvající distanční výuky. Jeho výsledky tak odráží nestandardní charakter výuky, který se promítá také do priorit škol a vzdělávacího obsahu na jednotlivých školách a ve vybraných předmětech a oblastech, jako je umění a kultura (ty byly dost často eliminovány a upřednostněny byly „důležité“ předměty, jako je český jazyk a literatura, matematika a přírodní vědy).

Metodologie průzkumu

V rámci výzkumu bylo osloveno 4 233 základních škol a 344 gymnázií z databáze škol Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.⁶⁴

Výzkumu se zúčastnilo 1 219 základních škol (návratnost 29 %) a 118 gymnázií (návratnost 34 %).

Výsledky jsou reprezentativní podle kraje působnosti a velikosti obce. Reprezentativní jsou rovněž podle zřizovatele, a to v rámci kategorií a) kraj nebo obec, b) MŠMT, c) soukromý subjekt, d) církev.

Školy, které učí FAV, byly po vyplnění online dotazníku následně telefonicky kontaktovány, abychom ověřili správnost vyplněných údajů. V případě, že respondent nezodpověděl v online dotazníku všechny klíčové otázky, byl požádán o doplnění odpovědi telefonicky.

Školy, které neučí FAV, již nebyly dovolávány. Z tohoto důvodu byly z analýzy vyloučeny ty dotazníky, které nebyly v online sběru dokončeny. I přesto je výsledný vzorek těchto škol reprezentativní a obsahuje 1 102 škol, z toho 1 017 základních škol a 85 gymnázií.

Shrnutí nejdůležitějších poznatků průzkumu

- Vzdělávací obor filmová/audiovizuální výchova se v současné době vyučuje na 4 % českých základních škol a 18 % gymnázií.
- Nejčastěji je součástí jiného předmětu nebo jiné formy výuky (62 % z gymnázií, která učí, a 73 % ze základních škol, které učí).
- Zajímavé je, že je ve vzorku významný podíl učitelů, kteří učí obor maximálně pět let, tj. že začali až po roce 2016. V obou typech škol se jedná zhruba o 50 % respondentů.
- Stále platí, že pedagogové učí obor zejména z vlastního podnětu, a to 67 % u gymnázií a 48 % u základních škol. Znalosti si doplňují individuálně (81 % u gymnázií a 73 % u základních škol).
- Zájem o zavedení (nebo pokračování po přestávce ve výuce) filmové/audiovizuální výchovy DÁLE deklarují zástupci 10 % základních škol a 17 % gymnázií, na kterých se obor dosud nevyučuje, což jsou srovnatelné výsledky s rokem 2016.

63 CZESANY DVOŘÁKOVÁ, Tereza, ŠILER, Jakub, MATUŠOVÁ, Petra. *Mapování výuky FAV na základních školách a gymnáziích 2022*. Asociace pro filmovou a audiovizuální výchovu. 2022. Dostupné z: <https://www.filmvychova.cz/pruzkum-na-ceskych-skolach/>

64 Výběr z adresáře škol a školských zařízení. Dostupné z: <http://stistko.uiv.cz/registr/vybskolrn.asp> [cit. 18. 3. 2022]

- Školy, které filmovou výchovu nechtějí zavádět, tak činí nejčastěji z důvodu, že obor nepovažují za důležitý a/nebo mají jiné oborové priority. U základních škol takto odpovědělo 58 % z nich a u gymnázií 62 %.⁶⁵

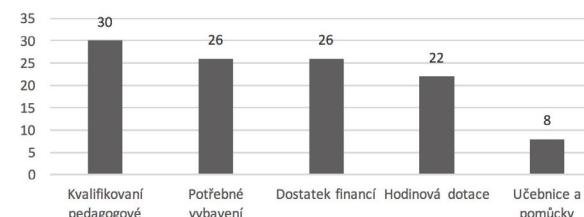
Porovnání výsledků výzkumů v ČR

Z výsledků uvedených výzkumů zaměřených na proces začleňování oboru filmová/audiovizuální výchova na základní školy a gymnázia lze tvrdit, že ve sledované oblasti vzdělávání dochází k **nárůstu výuky tohoto předmětu. Zájem o tento obor z řad žáků i pedagogů se objektivně zvyšuje.** Stále však chybí především aprobovaní učitelé. Většina učitelů, kteří tento obor do svých vzdělávacích plánů začleňují, jsou laici, kteří si vzdělání doplňují individuálně a začali se o obor zajímat až po jeho začlenění do vzdělávacích plánů RVP ZV.

Jak je patrné z porovnání následujících tabulek z výzkumů z roku 2016 a 2022, pro úspěšné zavedení F/AV do škol v České republice stále chybí dostatek metodických materiálů, učebnic a příruček pro učitele, a především existence vysokoškolského oboru, který by takto aprobované učitele systematicky vzdělával.

Situace v roce 2016^{66,67}

Chybějící kapacity pro zavedení výuky filmové/ audiovizuální výchovy na základních školách (N=112)

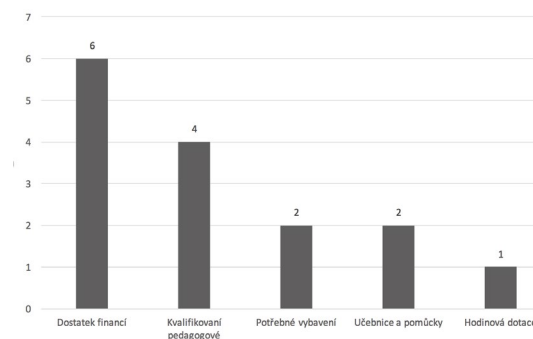
dotazníková otázka č. 45

V čem tkví nedostatek kapacit, který komplikuje zavedení filmové/ audiovizuální výchovy do Vaší školy?

- * kvalifikovaní pedagogové
- * potřebné vybavení
- * hodinová dotace
- * dostatek financí
- * učebnice a pomůcky
- * jiné:

Tato otázka je tzv. „multiple-choice“, která respondentům umožňuje vybrat více možností.

Chybějící kapacity pro zavedení výuky filmové/ audiovizuální výchovy na gymnáziích (N=15)

dotazníková otázka č. 45

V čem tkví nedostatek kapacit, který komplikuje zavedení filmové/ audiovizuální výchovy do Vaší školy?

- * kvalifikovaní pedagogové
- * potřebné vybavení
- * hodinová dotace
- * dostatek financí
- * učebnice a pomůcky
- * jiné:

Tato otázka je tzv. „multiple-choice“, která respondentům umožňuje vybrat více možností.

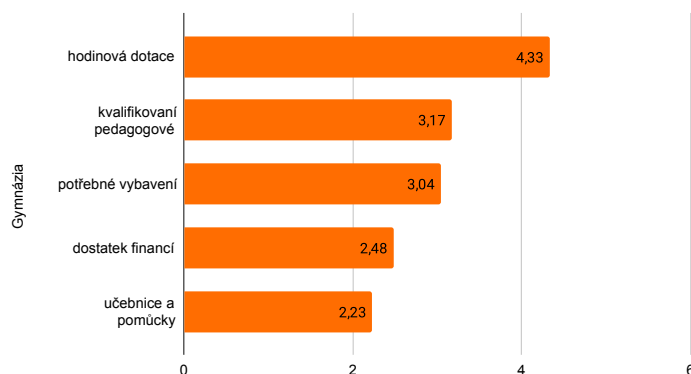
65 Text uvádí konkrétní zjištění ze studie: CZESANY DVOŘÁKOVÁ, Tereza, ŠILER, Jakub, MATUŠOVÁ, Petra. *Mapování výuky FAV na základních školách a gymnáziích 2022*. Asociace pro filmovou a audiovizuální výchovu. 2022. Dostupné z: <https://www.filmvychova.cz/pruzkum-na-ceskych-skolach/>

66 CZESANY DVOŘÁKOVÁ, Tereza, BAUER, Šimon, PETRUŽELA, Benjamin. *Mapování realizace vzdělávacího oboru Filmová/audiovizuální výchova na českých základních školách a gymnáziích*. Ministerstvo kultury ČR. 2016. Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/studie_mapovani_fav_na_ceskych_skolach-7806.pdf

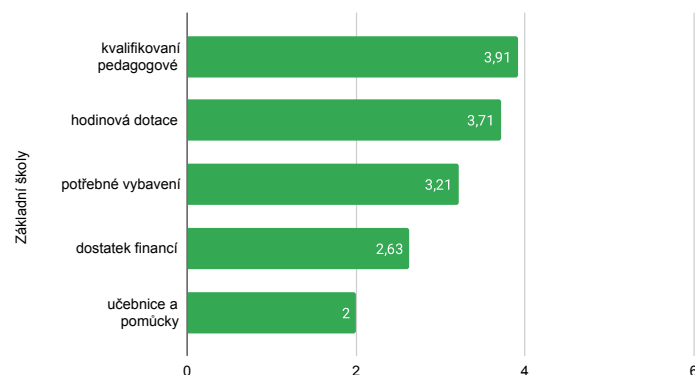
67 CZESANY DVOŘÁKOVÁ, Tereza, BAUER, Šimon, PETRUŽELA, Benjamin. *Mapování realizace vzdělávacího oboru Filmová/audiovizuální výchova na českých základních školách a gymnáziích*. Ministerstvo kultury ČR. 2016, s. 13.

Situace v roce 2022⁶⁸⁶⁹

Graf 15. Prioritizace potřeb pro zavedení F/AV na gymnáziích (N=28)

Graf 12. Prioritizace potřeb pro zavedení F/AV na základních školách (N=315)

POROVNÁNÍ MEZI JEDNOTLIVÝMI ZEMĚMI

Uvedené výzkumy poměrně přesně mapují situaci ve vybraných zemích a vytváří tak plastický obraz filmového a audiovizuálního vzdělávání v evropském kontextu. Z analyzovaných výzkumů vyplývá, že přestože se odborníci v jednotlivých zemích snaží o systémové zavedení filmové a audiovizuální výchovy do procesu vzdělávání, v oblasti všeobecného vzdělávání učitelé v praxi stále naráží na řadu konkrétních problémů, které tento proces buď zcela znemožňují, nebo výrazně zpomalují. Úspěšné zapojení filmu na konkrétních školách je spíše než systémovou změnou především **důsledkem individuálního úsilí konkrétních učitelů a ředitelů škol.**

Ze všech uvedených výzkumů vyplývá, že je potřeba pedagogům nabídnout kvalitní výukové materiály, legislativně upravit a technicky zjednodušit přístup k filmům a audiovizuálním ukázkám. Je také nezbytné zajistit stabilní státní financování programů pro školy, které nabízejí jednotlivé organizace, instituce a kina, ať už v rámci volnočasových aktivit, nebo v rámci výuky.

Za podstatnou pro naplnění potenciálu mladého a perspektivního oboru je také považována vlastní zkušenost s filmovou tvorbou, která je ovšem v prostředí škol obtížně realizovatelná z důvodu nedostatku technického vybavení. Obecně je za největší problém považována nejistota pedagogů, jejich nízké sebevědomí a neznalost možností a způsobů, jak se k filmové a audiovizuální tvorbě nebo recepci v rámci vyučování postavit.

Je velmi podstatné, aby podobné průzkumy v jednotlivých zemích vznikaly pravidelně a proces zavádění filmové a audiovizuální výchovy do výuky byl systematicky dlouhodobě monitorován. Tyto zprávy situaci nejen dokumentují v podobě čísel a statistik, ale popisují i konkrétní potřeby pedagogů, žáků a zpravidla navrhují i konkrétní řešení. Je však podstatné, aby tyto výzkumy byly prováděny plošně, s co největším množstvím reprezentativního vzorku žáků a pedagogů, aby nedocházelo ke zkreslení informací a situace byla popsána opravdu komplexně. Jedině tak je možné na uvedené potřeby pružně reagovat a systematicky obor rozvíjet.

68 CZESANY DVOŘÁKOVÁ, Tereza, ŠILER, Jakub, MATUŠOVÁ, Petra. *Mapování výuky FAV na základních školách a gymnáziích 2022*. Asociace pro filmovou a audiovizuální výchovu. 2022. Dostupné z: <https://www.filmvychova.cz/pruzkum-na-ceskych-skolach/>

69 CZESANY DVOŘÁKOVÁ, Tereza, ŠILER, Jakub, MATUŠOVÁ, Petra. *Mapování výuky FAV na základních školách a gymnáziích 2022*. Asociace pro filmovou a audiovizuální výchovu. 2022. Dostupné z: <https://www.filmvychova.cz/pruzkum-na-ceskych-skolach/>

Vybrané příklady metodických a didaktických textů

VELKÁ BRITÁNIE

Look again⁷⁰

(64 stran, Primary Education Working Group convened by BFI Education, British Film Institute 2003)

Jedná se o příručku pro učitele, zaměřující se především na proces seznamování nejmladších dětí s filmovou a audiovizuální tvorbou (konkrétně je cílená na děti ve věku 3–11 let). Vznik publikace byl iniciován začleněním filmové a audiovi-

zuální výchovy do národního vzdělávacího plánu, které proběhlo v roce 1999.⁷¹ Publikace byla podpořena ministerstvem školství (*Department for Education and Skills /DfES/*).

Autory tohoto výzkumu jsou členové pracovní skupiny vytvořené v rámci edukačního oddělení Britského filmového institutu *BFI Education*, která fungovala v letech 2002–2003⁷². Pracovní skupina byla zřízena přímo pro potřeby této příručky a tvořili ji zástupci pedagogů, lektorů a odborníků oblasti filmové a audiovizuální výchovy i zástupci ministerstva školství napříč celým Spojeným královstvím. Tato skupina čerpala ze zkušeností a konkrétních projektů, realizovaných na vybraných školách ve Velké Británii.

V úvodu publikace autoři deklarují, že tato výuková příručka je založena na jednoduché myšlence: **média pohyblivého obrazu – film, televize, video, rostoucí počet webových stránek a počítačové hry – jsou důležitou a cennou součástí naší kultury. Z toho vyplývá, že děti mají právo učit se o těchto médiích ve škole.** Základní rámec výzkumu přesvědčivě demonstruje důležitost vzdělávání dětí v oblasti filmové a audiovizuální výchovy už během předškolního vzdělávání. Tato příručka si klade za cíl poskytnout pedagogům základní informace a rady, jakým způsobem lze filmovou a mediální výchovu do vyučování těch nejmladších dětí začlenit.

Zásadní důraz je kladen na propojení vlastních diváckých zkušeností z domova s aktivním setkáváním se s filmovými a audiovizuálními díly i v rámci výuky, a především jejich analýzou a uvědomováním si zákonitostí filmové řeči, čímž žáci rozvíjí i další schopnosti, jako jsou čtení, psaní, vyprávění, mluvení apod.

Autoři považují za důležité zájem o film u dětí rozvíjet i v rámci školního vzdělávacího procesu, což se v praxi často neděje. Buď proto, že si učitelé myslí, že na to není dostatek prostoru, nebo proto, že považují audiovizuální média za nevhodná pro děti. Vzdělávání k filmové gramotnosti již od tří let je však dle autorů velmi důležitou podporu dětské fantazie, představivosti, a především poznání reality, do které se narodili.

70 Primary Education Working Group convened by BFI Education. *Look again*. British film institute. 2003. Dostupné z: <https://www2.bfi.org.uk/sites/bfi.org.uk/files/downloads/bfi-education-look-again-teaching-guide-to-film-and-tv-2013-03.pdf>

71 Publikace byla vydána záhy po vydání *Moving images in the classroom*, učebnici, která se věnuje středoškolskému vzdělávání, kterým se budu zabývat až na následujících řádcích.

72 Kompletní seznam autorů dostupný z: Primary Education Working Group convened by BFI Education. *Look again*. British film institute, 2003, s. 4.

Ve 21. století je to přinejmenším stejně důležité, jako se naučit číst knihy či mluvit. Filmová i mediální výchova by mohly být považovány za zcela nový předmět studia, což ale podle autorů není tak podstatné jako propojení vlastní zkušenosti s filmem z domácího prostředí a začlenění této oblasti vzdělávání do dalších předmětů v rámci již existujících osnov.

V jednotlivých kapitolách se autoři věnují důležitosti seznamování dětí s audiovizuální tvorbou a vysvětlují základní výukové techniky filmové a audiovizuální výchovy vhodné pro danou věkovou skupinu žáků. Vysvětlují, že naše vnímání textu, zvukové a obrazové složky i pohyblivých obrazů funguje na podobných principech, proto díky porozumění pohyblivým obrazům mohou děti snáze rozvíjet i ostatní gramotnosti. V publikaci nechybí ani konkrétní tipy pro učitele týkající se softwaru, hardwaru, multimédií, online zdrojů, poradenských center, kin a další kontakty na organizace i jednotlivce z filmového průmyslu.

Z výzkumu vyplývá pět základních důvodů, proč je důležité rozvíjet poznání pohyblivých obrazů v rámci vzdělávání 3–11letých dětí:

1. **Aktivní učení od známého k neznámému** je podle autorů základem kvalitního vzdělávání, a právě pohyblivé obrazy jsou zkušeností, kterou děti často získávají už ve velmi útlém věku a lze na ni ve výuce navazovat. Děti se tak učí číst obrazy, ale i vyprávět a přijímat příběhy.
2. **Propojení školy a domova.** Děti už si do školy přináší vysokou míru porozumění filmům, jelikož se s nimi doma setkávají od nejtutějšího věku. Na tyto zkušenosti pak mohou velmi snadno navazovat učitelé a využít jich ve výuce dalších dovedností. Prohlubování filmové gramotnosti podle autorů vede ke všeobecnému rozvoji chápání mluveného slova a vlastního vyjadřování. Je podstatné vytvářet most mezi domovem a školou právě prostřednictvím začleňování filmů do výuky. Z výzkumné zprávy vyplývá, že film může být velmi atraktivní pomůckou ve výuce a pokud je správně využíván, může pomoci jak rozvoji kreativity, tak i klasické gramotnosti jako čtení či psaní, porozumění barvám, tvarům apod.
3. **Hluboké porozumění podstatě textu.** Od dětství se ve školních osnovách setkáváme s klasickým textem, který dětem reprezentuje realitu. Může pro ně však být složité si realitu představit, odhalit rozdíly mezi jednotlivými žánry,

pochopit emoce apod. Audiovizuální tvorba může tento proces zjednodušovat, jelikož pro děti je snazší pochopit rozdíl mezi hraným filmem či dokumentem, zpravodajstvím či pohádkou, pokud je vidí na plátně či obrazovce.

4. **Rozvíjení kreativity.** Autoři považují kreativitu za jednu z nejdůležitějších přínosů, který by si žáci měli ze školy odnést. Podle nich právě pohyblivé obrazy mohou kreativitu rozvíjet a tak děti lépe připravovat na budoucí povolání například právě tvorbou vlastních scénářů či krátkých filmů, čímž se žáci nejen učí vlastní tvorbě, ale zároveň získávají větší sebevědomí.
5. **Porozumění současné kultuře a společnosti.** Pohyblivé obrazy mohou děti vzdělávat i v porozumění odlišným etnikům a různým společenským a kulturním problémům a archetypům. Často se jedná také o první setkání s politikou či klimatickými problémy. Děti tak skrze pohyblivé obrazy získávají prostor učit se odlišit realitu a fikci.

Autoři se snažili předložit pedagogům i návody, techniky a způsoby, jakými lze děti ve věku 3–11 let s filmovou a audiovizuální tvorbou seznamovat. Publikace přináší konkrétní rady a návody, jak k výuce přistoupit, jak se na vyučování připravit, jak začlenit filmovou a audiovizuální výchovu do osnov, proč je důležité definovat si jasné cíle, připravit si lektorský úvod a doslov, jak si promyslet práci ve skupinách, ale také konkrétní tipy pro pedagogy, jak vybavit projekční místnost či jak dále rozvíjet své schopnosti a znalosti v této oblasti. Na závěr se autoři věnují konkrétním možnostem zavádění výuky pohyblivých obrazů do školních osnov a kompetencím, které by si žáci měli z výuky odnést.

„Filmová řeč audiovizuálních děl nabízí velký prostor pro práci založenou na hledání charakteru jednotlivých postav. Přemýšlejte o ‚dalších vrstvách‘, co nám říká o postavách vizuální ztvárnění příběhu? A co zvuková složka? Co vše to vypovídá o postavách a jejich vztazích?

Zde předkládáme ukázky otázek, které mohou přispět k hlubšímu porozumění audiovizuálně zpracovaného příběhu:

Co znamená znak?

Navenek – fyzický vzhled, pohyb, řeč, výrazy, oblečení.

Interně – co vědí, jak se cítí, co si myslí, jak se chovají jednotlivé postavy?

Jaké jsou způsoby ztvárnění těchto informací?

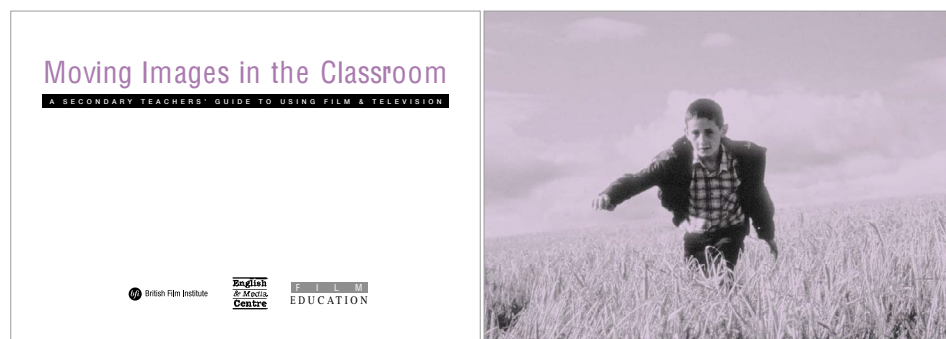
Barvy spojené s postavou, jak nám jsou postavy představeny? Je využíváno

detailních záběrů, které ukazují výrazy, sděluje nám voiceover jejich myšlenky, je použito hudebního podkresu?⁷³

Autoři také kladou důraz na sebedůvěru samotných dětí, prostor pro chybování, zpochybňování a hledání vlastních řešení, díky čemuž se učí se lépe formulovat své názory. Upozorňují také, že práce s audiovizuálními médii může pomoci i spolupráci školy s rodiči.

Publikace navazuje na příručku organizace BFI vydanou v roce 2000 – *Moving Images in the Classroom*, určenou středoškolským žákům, zabývající se videem, televizí a dalšími specifickými audiovizuálními díly. Obsahuje také praktické návody, jak přistoupit ke vzdělávání v oblastech, které budou analyzovány v následujícím textu.

Moving Images in the Classroom⁷⁴ (63 stran, British Film Institute, 2000)⁷⁵

Jedná se o průvodce pro učitele středních škol, kteří ve výuce chtějí rozvíjet filmovou a audiovizuální gramotnost v oblasti středoškolského vzdělávání (ve Spojeném království se jedná o věkové rozmezí žáků mezi 12 a 18 roky).

Podle autorů je naučit se rozumět komunikačním znakům využívaným ve filmové řeči přinejmenším stejně důležité, jako naučit se číst a psát. Za klíčové považují zapojení procesu nabývání filmové gramotnosti do výuky ostatních předmětů, díky čemuž by bylo možné filmovou a audiovizuální výchovu začleňovat do vyučování na všech školách.

Text nabízí škálu konkrétních tipů, metod a technik, jak zapojit film a audiovizi do výuky angličtiny, vědy, technologie, historie, zeměpisu, cizích jazyků, umění a kultury, hudby a občanské výchovy. Nechybí také kapitoly věnující se přímo vytváření filmových děl v rámci vyučování, práci s digitálními technologiemi či konkrétní tipy, jak zavádět filmovou a audiovizuální výchovu do školních vzdělávacích plánů.

Základní vyučovací techniky

Autoři popisují osm základních technik, které jsou navrženy tak, aby pedagogům i žákům pomohly rozluštit kódy a konvence pohyblivého obrazu a umožnily tak využít širší škálu možností práce s audiovizuálním obrazem v rámci výuky. Učí žáky i pedagogy v pohyblivých obrazech nacházet další a další významy a pracovat s nimi sofistikovaněji. Tyto techniky nejsou věkově nijak zacílené a lze je používat při práci s různými věkovými skupinami v závislosti na daném tématu.

1. **zmrazení obrazu** – detailní analýza filmového políčka
2. **obraz a zvuk** – oddělená práce se zvukovou a obrazovou složkou audiovizuálního díla
3. **zaostřeno na montáž** – detailní analýza krátké sekvence záběrů
4. **začátek a konec** – za pomoci závěrečných titulků a technik 1–3 žáci analyzují libovolnou ukázkou audiovizuálního díla a diskutují o procesu jeho vzniku, způsobu distribuce, komu je film určen, kdo jej financuje atd.
5. **oslovení publika** – žáci ve skupinách sbírají co nejvíce informací o distribuci uvedeného díla a pak je prezentují svým spolužákům
6. **překlad/adaptace** – žáci převádí audiovizuální obsah do psané podoby a naopak (nejprve jako scénář, pak si jej i zkusí zrealizovat)

73 BFI. *Moving Images in the Classroom*. London: British Film Institute, 2000, s. 17.

74 BFI. *Moving Images in the Classroom*. London: British Film Institute, 2000. Zdroj: <https://www2.bfi.org.uk/sites/bfi.org.uk/files/downloads/bfi-education-moving-images-in-the-classroom-2013-03.pdf>

75 Tamtéž.

7. **napříč médii** – žáci používají libovolných technik 1–6 k tomu, aby porovnali konkrétní způsoby audiovizuálního a psaného sdělení, zpracovávají stejnou zápletku různými způsoby, pro různé skupiny diváků
8. **simulace** – skupiny žáků společně pracují na projektu, kdy vymýšlí vlastní koncept či upravují koncept existujícího díla, přizpůsobují jej pro jiné divácké publikum, snaží se mu text „prodat“; zpochybnit jej kriticky z určitého úhlu pohledu; vytvořit alternativní text a ten pak představit zbytku třídy

Stejně jako v publikaci *Look again* jsou i v tomto textu uvedeny jednotlivé cíle, kterých by měli žáci dosáhnout, a odpovědi na otázky, které pedagogům mohou ve výuce pomoci, ale také základní informace, např. s jakými technologiemi pracovat či jak vybavit třídu pro kvalitní promítání.⁷⁶ V kapitole **Pohyblivé obrazy napříč osnovami** je pro učitele připraven podrobný návod, jak lze s pohyblivými obrazy pracovat v rámci jednotlivých předmětů a jejich učebních plánů. Postupuje se od relativně jednoduchých analytických úkolů ke složitějším činnostem a vlastní tvorbě. Za každou kapitolou následují úkoly pro studenty a pomocné rady a tipy pro pedagogy, a také jsou zde uvedena různá témata, techniky a metody, kterých lze ve výuce využít.

Angličtina: *adaptace literárního textu, analýza mluveného slova a filmové řeči, stejné aspekty pohyblivého obrazu a literárního vyprávění, podobná struktura tvorby příběhu, různé způsoby vyjádření akce, rozpoznávání žánrů, individuální vnímání audiovizuálních děl publikem*

Věda: *různé prostředky pro zobrazení prostoru v hraném, animovaném, dokumentárním filmu, práce s mikro a makro záběry, časosběrnými záběry, montáž, zpomalený pohyb, různé možnosti interpretace zobrazovaného, rozdíly mezi zobrazováním reality a fikce.*

Člověk a technika: *pochopení procesu průmyslové výroby apod.*

Dějepis: *vhodné propojení audiovizuálních děl v rámci seznamování dětí s jednotlivými historickými obdobími, práce s dokumentárním a archivním materiálem atd.*

Zeměpis: *propojení zeměpisných míst s různými žánry filmu, místopisná hodnota audiovizuálních děl, společenské vnímání konkrétních míst, společenské kontexty...*

Cizí jazyky: *kulturní, společenské rozdíly, rozdílné kulturní konvence publika, antropologické a sociologické otázky.*

Umění a design: *žáci se učí, že film je umění, učí se vnímat rytmus, tempo, světlo, symboly a další. Filmy jsou vhodným materiálem pro proniknutí do životů slavných umělců (životopisné, dokumentární nebo jejich samotná díla), přehledně také demonstrují rozdíl mezi komerčním a experimentálním dílem, různé vnímání různých typů prostor (galerie, kino, obývací pokoj...).*

Hudba: *skrze audiovizuální tvorbu lze vysvětlit studentům, že přestože hudba není vidět, může podvědomě ovlivnit divácký zážitek a výsledné vyznění obrazu. Žáci si také mohou vyzkoušet, jak se využívá zvuk k vytvoření trojrozměrného prostoru či jak zaznamenat zvuk stereo a vytvořit díky němu konkrétní atmosféru.*

Občanská výchova, společenské vědy: *žáci mohou vysledovat, že různá audiovizuální díla v médiích mohou odhalovat řadu běžných stereotypů, uvědomit si, jak funguje manipulace v audiovizuálním sdělení, či pochopit, že významy jednotlivých sdělení se v čase mohou měnit*

Publikace také obsahuje tipy, jak rozvíjet dětskou **kreativitu** pomocí pohyblivých obrazů či podněcovat proces hledání identity skrze vlastní tvorbu pohyblivých obrazů. Tvorba audiovizuálních děl je také přínosná pro učení se spolupráci a komunikaci.

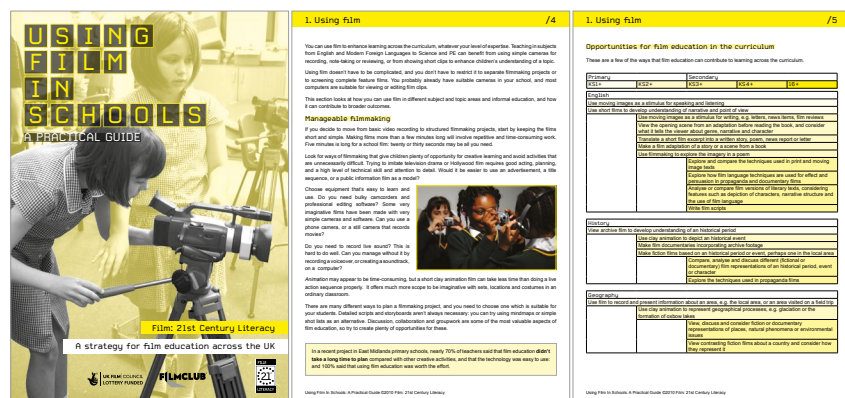
Autoři uvádí, že předpoklady pro základní pochopení a osvojení si principů filmové řeči má každý. Někdo k tomu má větší nadání a větší kreativní předpoklady, ale základní schopnost obsluhy techniky a vyprávění příběhu pohyblivými obrazy mají všichni. Radost z tvorby je podle autorů základ.

⁷⁶ Je však třeba zmínit, že rady týkající se technického zázemí už dnes s odstupem více než dvaceti let jsou občas trochu zastaralé.

Základní myšlenkou publikace je učit děti stát se **filmově gramotnými**,⁷⁷ na čemž je podle autorů třeba pracovat od nejtútlejšího věku. V první fázi seznamování s filmem by žáci měli mít možnost vidět kvalitní filmová a audiovizuální díla, umět o nich mluvit, vyzkoušet si vlastní tvorbu, setkat se se základní filmovou terminologií, vést debatu o jednotlivých rolích (divák, režisér, herec) či definovat, kdo je filmové publikum. Ve druhé fázi by měli být schopni porovnání různých typů audiovizuálních děl a detailního rozboru konkrétních filmových sekvencí. Měli by být schopni rozpoznat znaky, principy a metody filmového vyprávění. Dále by také měli nahlédnout do procesu výroby filmu, finanční gramotnosti a následně dále rozvíjet svoje zkušenosti pomocí vlastní tvorby.

Většina uvedených rad, metod a tipů je bez problému aplikovatelná i na filmové a audiovizuální vzdělávání v jiných evropských státech či u nás. Je vhodné jich využít i jako inspirace při přípravě metodických materiálů a učebnic pro různé stupně formálního i neformálního vzdělávání.

Using film in schools⁷⁸ (Využití filmu ve škole) (51 stran, BFI, 2010)

Tento průvodce je součástí projektu *Film: Gramotnost 21. století*, tříleté strategie pro uznání hodnoty filmu ve vzdělávání. Celý projekt byl financován Britskou filmovou radou (British Film Council) a zajišťován organizacemi British Film Institute, Skillset, Film Education, First Light a FILMCLUB.

Jedná se o příručku, která předkládá konkrétní rady pro učitele a ředitele, kteří by chtěli do svých osnov zavadět filmovou a audiovizuální výchovu a tipy, jak to levně a nenáročně zařídit. V textu lze najít odpovědi na otázky jako: *Jaké vybavení bychom si měli pořídit? Jak zařídit učebnu pro sledování nebo natáčení filmů? Jak se vyhnout porušování autorských práv? S jakými dalšími partnery můžeme spolupracovat? Existují nějaké další zdroje, kde sehnat audiovizuální obsah? A konkrétní rady, jak audiovizuální díla vytvářet?*

Publikace vychází z britských výzkumů, ze kterých vyplývá, že film a další audiovizuální tvorba jsou oblastí vzdělávání, se kterou se žáci potřebují setkávat i ve školních lavicích, a to již od nejtútlejšího věku. Tato tvrzení autoři opírají o konkrétní citace a výsledky šetření na vybraných školách. Mnoho učitelů uvedlo, že aktivity filmového vzdělávání povzbudily málo se zapojující žáky k účasti a zvýšily jejich sebevědomí.

Z výpovědí také vyplývá, že **zapojování filmové a audiovizuální výchovy do výuky v žácích probudilo zájem o psaní a celkově zvýšilo obecnou gramotnost**. Filmová výchova podle autorů poskytuje žákům příležitost rozvíjet své tvůrčí schopnosti, technické dovednosti a v neposlední řadě rozvíjí i schopnosti práce ve skupině a také komunikaci.

I tato publikace klade důraz na výběr kvalitních audiovizuálních děl a na mezioborové průniky filmu a ostatních předmětů, se kterými se žáci ve škole setkávají. Výuka předmětů od angličtiny a cizích jazyků až po přírodní vědy a tělesnou výchovu může být obohacena využíváním kamer pro videozáznam nebo promítání krátkých filmů, které dětem pomohou lépe porozumět tématu výuky či zákonitostem světa.

- 77 Definice podle Film Literacy Report (British Film Institute, 2012) uvádí, že jde o „úroveň porozumění filmu, schopnost vědomého a zvědavého výběru filmových děl, kompetence ke kritickému sledování a analýze jejich obsahu, kinematografických kvalit a technických aspektů; a schopnost zacházet s jeho jazykem a výrazovými prostředky při tvorbě pohyblivých obrazů.“
- 78 BARANCE, Tom. *Using film in schools. Film: 21st Century Literacy A strategy for film education across the UK. Film: 21st Century Literacy, 2010*. Dostupné z: http://www.filmeducation.org/pdf/misc/C21_Using_film_in_schools.pdf

Autoři zdůrazňují, že pro výuku filmové a audiovizuální výchovy není nutné být nejmoderněji technicky vybaven ani mít pokročilé znalosti v oboru. Pedagogové nemusí být filmoví profesionálové, často stačí využít školení, workshopů či kurzů, dostupných v rámci neformálního vzdělávání či dalšího vzdělávání pedagogů.

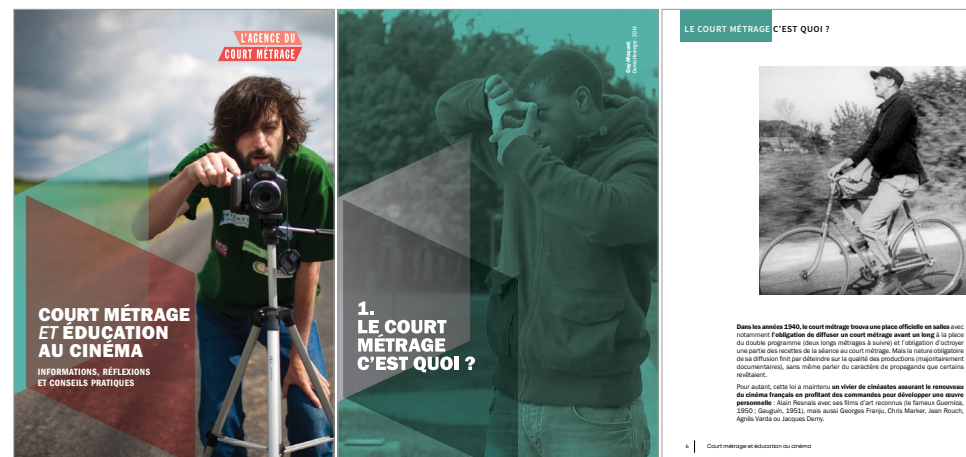
Text obsahuje konkrétní tipy a rady, např.: jaké vybavení vhodné pro natáčení si pořídit (kamery, mikrofony, projektory, osvětlení, vybavení a software pro střih...), jak se vybavit na projekci, jak umístit židle a plátno, kde získat dostupné filmy na projekci a také na co si dát při výuce pozor. Autoři se také zabývají palčivou problematikou autorských práv. Nechybí ani kontakty a odkazy na další organizace a metodické materiály, učebnice, pracovní listy, online filmy, které se zabývají filmovou a audiovizuální výchovou.

FRANCIE

COURT MÉTRAGE ET ÉDUCATION AU CINÉMA⁷⁹

[Krátký film ve vzdělávání]

(52 stran, Christophe Chauville, Yann Goupil, Cécile Horreau, Johanna Ines-Batard, 2018)

Autoři této publikace čtenářům osvětlují význam a především možnosti zařazení krátkých filmů do procesu výuky. V první části publikace se věnují formátu krátkého filmu a jeho specifikům, nechybí ani krátký historický exkurs do této oblasti. Následně diskutují o tomto pojmu a předkládají čtenáři různé úvahy o smyslu a specifikách tohoto média.

Text se zabývá historickým kontextem vzniku krátkých filmů a nabízí i základní přehled o produkci tohoto typu filmů, rozpočtu pro jejich výrobu apod. Dále se autoři cíleně zaměřují na konkrétní způsoby, jak s krátkými filmy ve výuce pracovat. Součástí publikace je také rozhovor s Emilie Desruelle, vedoucí Image Education na Ciné 104 v Pántine.

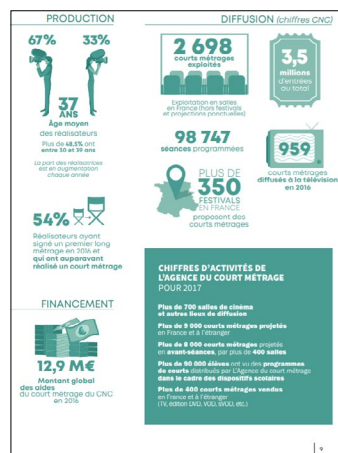
Publikace předkládá možnosti, rady a návrhy, jak vybrat, uchopit a začlenit

79 CHAUVILLE, Christophe, GOUPIL, Yann, HORREAU, Cécile, INES-BATARD, Johanna. *COURT MÉTRAGE ET ÉDUCATION AU CINÉMA*. Paris: L'Agence du court métrage, 2018. Dostupná zde: https://www.agencecm.com/pages/wp-content/uploads/2018/04/ACM_guide_FULL_web2_corr.pdf

krátký film do vyučování různých věkových skupin žáků. Nabízí také stručný vhled do kurzů a workshopů zabývajících se převážně natáčením krátkých filmů. V poslední kapitole publikace předkládá užitečné nástroje vhodné k realizaci výše uvedených návrhů. Text se věnuje například autorskoprávní problematice filmových projekcí, dostupnosti filmů a nakonec uvádí soupis možností metodické pomoci v případě další potřeby.

Příklad konkrétních rad pro začlenění a práci s krátkými filmy:

Skladba projekčního programu:

- Vyberte si společné téma pro své projekční pásmo či celý filmovévzdělávací program.
- Nesnažte se držet délky hraného filmu. Na rozdíl od dlouhého filmu přechody mezi krátkými filmy vyžadují více pozornosti. 35 minut je maximální projekční čas pro předškoláky a rozmezí 45 a 75 minut je ideální délkou programu pro děti školou povinné.
- V rámci samotného programu vybírejte různě dlouhé filmy.
- Promyslete si pořadí filmů v závislosti na atmosféře, kterou mají navodit.
- Dávejte pozor, abyste nepromítali příliš mnoho filmů a vyhnuli se tak nepříjemnému „efektu přepínání“, kdy jeden film „pronásleduje“ druhý.

Doporučuje se proto maximálně pět filmů v jednom projekčním pásmu.

- Při výběru filmů podle věku si položte otázku, jaký je účel promítání (rodinný oddech, anebo vzdělávací aktivita) a jaké aktivity ho budou provázet.
- Nesnažte se vyhýbat emocím, které jsou pro mladé diváky příliš silné, protože kino je určené na probouzení/prožívání emocí! Pozor však na konec filmu: i když je film strašidelný, je konec uklidňující?
- Vytvořte přechodové prostory mezi filmy pro nejmenší (proložte filmy například nějakou aktivitou).⁸⁰

Text přináší přehledný souhrn doporučení jak a proč pracovat s krátkými filmy ve výuce. Kniha je příkladem začlenění krátkého filmu do výuky, ale pracuje i s existujícími pedagogickými koncepty a znalostmi získanými ze vzdělávání žáků prostřednictvím klasických celovečerních filmových děl a jejich audiovizuálních ukázek.

80 CHAUVILLE, Christophe, GOUPIL, Yann, HORREAU, Cécile, INES-BATARD, Johanna. *COURT MÉTRAGE ET ÉDUCATION AU CINÉMA*. Paris: L'Agence du court métrage, 2018. Dostupné z: https://www.agencecm.com/pages/wp-content/uploads/2018/04/ACM_guide_FULL_web2_corr.pdf

Učebnice a výukové materiály

ČESKÁ REPUBLIKA

V českém prostředí doposud nemají učitelé k dispozici klasickou učebnici nebo průvodce, který by pomohl začlenit film a audiovizí do vzdělávání. Tuto roli suplují materiály organizací, jako jsou *Jeden svět na školách* nebo *Free Cinema*, které se věnují konkrétním tématům a otázkám filmového vzdělávání stejně jako návodům, jak s filmem pracovat. *Asociace pro filmovou a audiovizuální výchovu* připravuje průvodce pro učitele základních škol (na kterou naváže průvodce pro střední školy) s názvem *Filmouka*. Více informací naleznete na webových stránkách www.filmvychova.cz.

Jak stvořit film: Výuková skripta pro praktické studium filmové tvorby⁸¹
(36 stran, Martin Kohout, Črt Brajnik, Ondřej Bellica, Tomáš Hruška, Jiří Forejt, 2015)

Přehledná skripta, vytvořená pro potřeby projektu *Jak stvořit film*, ve kterém byli účastníci v průběhu roku zkušenými pedagogy a filmaři provázeni celým procesem tvorby filmového díla. Text je dělen do kapitol, ve kterých autoři účastníky seznamují s jednotlivými fázemi realizace vlastního filmu. Blíže se věnují tvorbě scénáře, dramaturgii, praktickým připomínkám, jak postupovat při natáčení či jak si vytvořit vlastní styl a přenést jej na plátno. Podrobně je zde popsána problematika kameramanské práce, práce se světlem i střihem. Nechybí ani praktické rady k organizaci natáčení či distribuci filmu. Každá kapitola je uvedena základními pojmy, doporučenou filmografií a vhodnou literaturou. Pro svou přehlednost, čtivost a odbornost jsou vhodná pro širokou veřejnost i pro odborné formální i neformální vzdělávání.

„Cílem filmově-výchovného programu „Jak stvořit film“ není vznik bezchybných a uměleckých filmů. Cílem není ani to, aby snímky vyhrávaly ceny na festivalech nebo abyste se díky nim dostali přes talentové přijímací zkoušky na filmovou univerzitu. Náš program by vám ale měl umožnit, abyste film pochopili v jeho komplexitě, která je neodmyslitelně spjata s tím, jakým specifickým způsobem filmové dílo vzniká. Od počátků kinematografie je pro filmovou tvorbu typické, že kombinuje umělecký cit, talent a technologické možnosti média, že vyžaduje ekonomickou a obchodní rozvahu, organizaci lidí, materiálu i dělbu práce. Tím, že poznáte principy, na kterých stojí proces filmové tvorby, změníte své vnímání filmu jako takového. Jediné, co potřebujete, je trpělivost, odhodlání a upřímný zájem.“⁸²

Filmověvýchovná společnost Free Cinema od roku 2019 zpracovává metodické materiály k vybraným filmům. Každý film je opatřen pracovním listem pro studenta – metodickým listem pro pedagoga. Funkčnost metodiky byla průběžně ověřována na školách po celé České republice prostřednictvím aktivit⁸³ Zlín Film Festivalu a JUNIOR FESTU⁸⁴ a je vypracována na základě didaktických inspirací evropského projektu CinEd.

81 KOHOUT, Martin. BRAJNIK, Črt, BELLIKA, Ondřej, HRUŠKA, Tomáš, FOREJT, Jiří. *Jak stvořit film: Výuková skripta pro praktické studium filmové tvorby*. Free Cinema ve spolupráci s NFA a FAMU, 2015. Dostupné z: <https://nfa.cz/wp-content/uploads/2016/01/Jak-stvorit-film.pdf>

82 KOHOUT, Martin. BRAJNIK, Črt, BELLIKA, Ondřej, HRUŠKA, Tomáš, FOREJT, Jiří. *Jak stvořit film: Výuková skripta pro praktické studium filmové tvorby*. Free Cinema ve spolupráci s NFA a FAMU, 2015, s. 4. Dostupné z: <https://nfa.cz/wp-content/uploads/2016/01/Jak-stvorit-film.pdf>

83 <https://www.zlifest.cz/25770-zlin-fest-screen>

84 <https://www.juniorfest.cz/cs/skolni-rezervace-na-online-promitani>

ISLAND

Filmová studia pro střední školu⁸⁵

(218 stran, Arnar Elísson, 2017)

Cílem této publikace je seznámit studenty se základy filmového vzdělávání a klíčovými kompetencemi popsány v národním vzdělávacím plánu, aby mohli rozvíjet kritické myšlení, sociální odpovědnost a morální smýšlení.

Publikace by měla být studentům k dispozici v elektronické podobě zdarma, aby si ji mohli prohlížet, číst a učit se sami interaktivně pomocí digitálních zařízení, která preferují a ke kterým mají přístup.

Tato publikace není zamýšlena jako encyklopedie ale spíše jako učebnice pro střední školy. Text je napsán s ohledem na moderní pedagogické přístupy. Čtenáři jsou pravidelně vyzýváni k vyhledávání informací na internetu, kde mají možnost získávat další informace.

Cílem této publikace je přiblížit čtenářům filmovou produkci, podporovat reflexi a kritické myšlení a odkazovat na ně v cestě k udržitelné budoucnosti.

Poslední kapitolu knihy tvoří návody a inspirace pro učitele, kteří chtějí její obsah využít ve výuce. Zde uvedené pokyny a rady jsou zamýšleny jako konkrétní návody, jak látku vyučovat samostatně či film začlenit do jiných předmětů v rámci humanitních oborů, filmových studií, jazyků či historie.⁸⁶

Struktura:

Publikace je rozdělena do částí, které rámuji jednotlivá historická období vývoje kinematografie:

- **počátky filmu** (Obsahuje kapitoly jako: Prekinematografické pomůcky, Bratři Lumiérové či Georges Méliés.)
- **německý expresionismus** (Zde se autoři odkazují na filmy *Kabinet doktora Caligariho*, *Upír Nosferatu*, dále se věnují například filmu *Metropolis*, *Fritzi Langovi*, nechybí ani historický kontext tohoto období. Odkazují se také na současnější kinematografii, jako například režiséra Tima Burtona.)

85 ELLÍSON, Arnar. *Kvikmyndafræði fyrir framhaldsskóla*. 2017. Dostupné z: <https://www.kvikmyndamidstod.is/media/skjol/Kvikmyndafræði-fyrir-framhaldsskóla-lowres.pdf>

86 ELLÍSON, Arnar. *Kvikmyndafræði fyrir framhaldsskóla*. 2017. Dostupné z: <https://www.kvikmyndamidstod.is/media/skjol/Kvikmyndafræði-fyrir-framhaldsskóla-lowres.pdf>

- **sovětský film** (Tato kapitola je zaměřena na montáž a nabízí také bližší seznámení s významnými postavami sovětské montážnické školy. Je zde analyzována například slavná scéna na Oděských schodech z filmu *Křížník Potěmkin* Sergeje Ejzenštejna.)
- **italský neorealismus** (Zde autoři čtenářům přibližují politickou a historickou situaci v tehdejší Itálii a popisují specifika italského neorealismu. Blíže se věnují například filmu *Zloději kol*.)
- **francouzská nová vlna** (Kapitola se věnuje tvorbě autorů jako Francois Truffaut či Jean-Luc Godard a porovnává průniky charakteristických tendencí francouzské nové vlny s tvorbou současných tvůrců, jako je Werner Herzog, Jim Jarmusch či Quentin Tarantino.)
- **americká nová vlna** (Zde se autoři zaměřují na tvorbu osobností jako je Steven Spielberg či Francis Ford Coppola, zabývají se konkrétními filmy i průřezovými tématy a specifiky americké kinematografie.)
- **islandské filmové jaro** (Zde jsou blíže rozebrány kapitoly z islandské kinematografie.)
- **feministická kinematografie** (Kapitola se zaměřuje na feminismus ve filmu od počátků kinematografie, sexismus, téma ženy hrdinky apod.)

Nickleodeon sýningarbúðir 1910

Maður notar Kinetophone frá Edison, ca. 1895

Á síðasta áratug átjándu aldarinnar kynnti uppfinningamaðurinn Thomas Edison tili sögunnar **Kinetoscope**. Þeir voru stórir kassar sem áhorfendur gátu staðið við og horft inn í og séð stuttar kvikmyndir fyrir nokkrar krónur. Kvikmyndirnar voru yfirleitt um 20 sekúndur að lengd og sýndu dansara, lyftingamenn, dýratemjara, sirkusfólk leika listir sínar o.fl. Þessar vélar urðu gríðarlega vinsælar enda fólk ástundar.

Verslanir og barir opnuðu víðsvegar um Bandaríkin þar sem fjölmörgum kössum var raðað hljóð við hljóð og gat fólk komið inn og farið á milli þeirra. Slíkar sýningarbúðir hétu **Nickleodeons** og voru mjög vinsælar í Bandaríkjunum. Þær voru gott dæmi um það að á þessum tíma var kvikmyndin einfaldlega álitin sniðug skemmtun sem leyfði fólk að sjá hreyfimyndir í nokkrar sekúndur. Lítið var hugsað um þá ástæðu mála. www.hugabio.is

Væchny tyto kapitoly jsou rámovány odpověďmi na otázky: *Co jsou filmová studia? Co je film? Jak vnímat film jako umělecké dílo?* Prořínají se zde témata jako: **vývoj filmové technologie, produkční problematika, umělecký film a různé autorské přístupy** využívané ve filmové tvorbě (umělecké filmy, hollywoodské filmy atd.).⁸⁷

Forma:

Autoři záměrně staví do kontrastu současnou kinematografii a významné historické filmy, tzv. „filmový kánon“. Každá kapitola je otevřena filmovými políčky ze známých filmů, skrze které je čtenář uveden do konkrétní problematiky. Nechybí infoboxy s doplňujícími informacemi. Kapitoly také obsahují odkazy na YouTube ukázky a otázky pro studenty ke konkrétním filmům.

Jak pracovat s filmem? Návodné otázky a úkoly

Čtenáři je v každé kapitole předestřena řada otázek a tipů k zamyšlení, které pomáhají vést pedagogům s žáky podnětnou debatu. Např.:

*Jaký je tvůj oblíbený film? Proč je to právě tento film? Zkus pojmenovat pět věcí, které z něj dělají tvůj oblíbený film? Jak často se díváš na filmy? Z jakých zemí jsou? Sledoval jsi filmy ze všech kontinentů? Čteš recenze na filmy? Proč ne? Jaký je podle tebe účel filmové kritiky? Na jaké filmy se díváš? Hledáš něco speciálního, když chceš jít do kina? Jaký nejnudnější film jsi kdy viděl? Vyjmenuj pět věcí, které tě nudily. Najdi dva své oblíbené filmy na imdb.com. Podívej se na režiséry těchto dvou filmů a prozkoumej, jaké jiné filmy natočili. Viděl jsi nějaký z nich? Mají tyto filmy něco společného? Podívej se na filmové recenze toho nejnudnějšího filmu, který jsi viděl. Souhlasí názory filmových kritiků s těmi tvými? V čem? Vyhledej na internetu krátké filmy Jana Švankmajera a podívej se na jeden od začátku do konce. Jak se ti jeho experimentální přístup k tvorbě líbí?*⁸⁸

87 ELLÍSON, Arnar. *Kvikmyndafræði fyrir framhaldsskóla*. 2017. Dostupné z: <https://www.kvikmyndamidstod.is/media/skjol/Kvikmyndafræði-fyrir-framhaldsskóla-lowres.pdf>

88 ELLÍSON, Arnar. *Kvikmyndafræði fyrir framhaldsskóla*. 2017. Dostupné z: <https://www.kvikmyndamidstod.is/media/skjol/Kvikmyndafræði-fyrir-framhaldsskóla-lowres.pdf>

Skoðaðu myndbandið *The History of Cutting - The Birth of Cinema and Continuity Editing* á Youtube og svaraðu eftirfarandi spurningum:

<https://youtu.be/6uahjH2cspk>

1. Hvað hét fyrsta kvikmyndavélin sem Georges Méliès keypti?
2. Hvað var svona merkilegt við kvikmyndina *The Great Train Robbery* (1903) að mati höfundar?
3. Hvað er **continuity editing**? Útskýrðu og þýðu hugtakið.
4. Hvaða kvikmynd nefnir höfundur sem mikilvæga fyrir klippingu og kvikmyndagerð en var gagnrýnd fyrir að upphefja rasisma og Ku Klux Klan samtökin?

Skoðaðu myndbandið *Foley Artists: How Movie Sound Effects Are Made* á Youtube og svaraðu eftirfarandi spurningum:

https://youtu.be/U_tqB4IzVMk

1. Um hvaða starf er myndbandið? Lýstu því.
2. Hvaða hljóð segir Gary Hecker að lögd sé áhersla á að taka upp á tókustað?
3. Lýstu þremur aðferðum sem hljóðmennirnir nota til þess að búa til hljóð og hvað hljóðin eiga að standa fyrir í kvikmyndunum.
4. Hvert er hlutverk hljóðblandarans í ferlinu? (e. foley mixer)

Publikace je velmi dobrou ukázkou toho, jak lze výuku filmové výchovy na střední škole pojmout. Jedná se o obsáhlý souhrn informací, které pedagog se studenty v rámci výuky může využívat, ale také může nechat studenty s publikací pracovat samostatně. Velmi žádoucí a kvalitně zpracovaná je i metodická podpora pro učitele, kteří se chtějí filmové výchově ve své výuce věnovat.

NĚMECKO

Série publikací GRUNDKURS⁸⁹

Jedná se o trilogii publikací určených především pro výuku filmové a audiovizuální výchovy pro základní školy, střední školy i gymnázia. Každý díl se skládá z tištěné publikace, která je doplněna i multimediálním nosičem dodávaným formou DVD, obsahujícím jak audiovizuální ukázky, tak speciální pc aplikace.

Uvedené publikace velmi přehlednou formou seznamují čtenáře s filmovým uměním. Neomezují se pouze na historický exkurz, ale informace staví do současného kontextu, doplňují je množstvím obrazového materiálu a předkládají přehledné grafy i časové osy pro snazší pochopení problematiky.

Tato trilogie je velmi vhodnou ukázkou materiálu, který lze využívat ve výuce filmové a audiovizuální výchovy. Nejedná se o učebnice klasického formátu (jsou natolik obsáhlé, že v rámci všeobecného, ale ani odborného vzdělávání je nelze využít beze zbytku), ale obsahují dostatečné množství informací a inspirací pro výuku. Lze bez problému využít pouze některé kapitoly, či jejich části, což už záleží na časových možnostech a potřebě daného pedagoga.

⁸⁹ Dostupné z: https://www.westermann.de/reihe/GRUNDFILM/Grundkurs-Film#Produkte_der_Reihe

GRUNDKURS 1 – Kino, Fernsehen, Videokunst⁹⁰**[Kino, televize, video]***(288 stran, Michael Klant, Raphael Spielman, 2008)*

Tato publikace čtenáře seznamuje se základními aspekty vývoje filmové, televizní a video tvorby. Kniha je rozdělena do 11 tematických částí, věnujících se vzniku filmu animovaného i hraného a filmovým trikům, přípravné fázi natáčení, natáčení, postprodukci, zvukové složce filmu, filmové analýze, filmovému plakátu, televiznímu vysílání a videu.

Obsah jednotlivých kapitol vychází z konceptu filmové výchovy, který zohledňuje jak recepčně, tak produkčně orientovaný obsah a využívá široké pojetí filmového obrazu, které se neomezuje pouze na hrané filmy, ale i na další audiovizuální tvorbu.

Součástí publikace je také metodická podpora pro učitele, texty filmových odborníků a cca 800 ilustrací z umělecky významných filmových ukázek (mnoho z nich se řadí k tzv. „filmovému kánonu“). Součástí publikace je také DVD s filmovými ukázkami. Těmito audiovizuálními obsahy lze výklady v textové/ilustrované knize smysluplně doplnit a problematiku demonstrovat na konkrétních ukázkách. V naprosté většině se jedná o krátké ukázky z celovečerních filmů, které zůstávají nekomentovány, což podporuje individuální zapojení každého z žáků. U některých děl, jako například videoartu, jsou naopak díla doplněna o další materiály s vysvětlujícími komentáři.

Tento výběr doplňuje *Interaktivní filmová škola*, devět her, které podporují zábavné prozkoumávání filmového jazyka, konkrétně z hlediska velikosti záběrů, perspektivy kamery, osvětlení, efektů, střihové skladby, temporytmu, dabingu a hudební složky.

Autoři doufají, že kombinací textu a ilustrací s filmovými citacemi na DVD přispějí k filmové výchově, která svou komplexností pomůže pochopit, proč film nabyl na významu jako žádná jiná forma umění a vizuální komunikace.⁹²

GRUNDKURS 2 – Filmkanon, Filmklassiker, Filmgeschichte⁹³**[Filmový kánon, filmová klasika, filmová historie]***(272 stran, Joachim Pfeiffer, Michael Staiger, 2010)*

Zatímco první díl této trilogie se věnuje exkurzu do problematiky filmové tvorby obecně, tato kniha si klade za cíl rozvíjet získané filmové znalosti na mnoha příkladech konkrétních filmů.⁹⁴

Skládá se z 50 kapitol, z nichž se každá zaměřuje na jeden konkrétní film, který rozebírá z mnoha perspektiv. Přináší tak řadu zajímavých informací vhodných jak pro pedagogy a přípravu na výuku, tak pro samotné žáky.

Rozhodujícím faktorem pro výběr filmů byla věková kategorie žáků a také možnost dílo kriticky analyzovat. Polovinu z uvedených filmů lze zařadit k dílům klasické kinematografie či chcete-li „filmovému kánonu“. Mezi další filmy patří umělecky hodnotné ukázky i příklady děl pop kultury, které ovšem splňují určité obsahové a estetické standardy.

Tato publikace si klade za cíl seznámit čtenáře s co nejširším spektrem žánrů a typů filmové tvorby. Principy jednotlivých filmových žánrů vysvětluje v krátkých podkapitolách. Posloupnost filmových kapitol je řazena chronologicky, takže nabízí i přehled dějin filmové historie.

Analýzy jednotlivých filmů vyzdvihují i filmověvýchovné aspekty konkrétních děl. Autoři uvádí, že jejich cílem nebylo sestavit kompletní přehled filmových

90 KLANT, Michael, SPIELMAN, Raphael. *GRUNDKURS 1 – Kino, Fernsehen, Videokunst*. Bildungshaus Schulbuchverlage Westermann Schroedel Diesterweg, 2008. Dostupné z: <https://www.amazon.de/Grundkurs-Film-Fernsehen-Videokunst-Materialien/dp/3507100185>

91 Tamtéž.

92 Text vychází z anotace publikace: KLANT, Michael, SPIELMAN, Raphael. *GRUNDKURS 1 – Kino, Fernsehen, Videokunst*. Bildungshaus Schulbuchverlage Westermann Schroedel Diesterweg, 2008. Dostupné z: <https://www.amazon.de/Grundkurs-Film-Fernsehen-Videokunst-Materialien/dp/3507100185>

93 PFEIFER, Joachim, STAIGER, Michael. *GRUNDKURS 2 – Filmkanon, Filmklassiker, Filmgeschichte*. Bildungshaus Schulbuchverlage Westermann Schroedel Diesterweg, 2010. Dostupné z: https://www.westermann.de/artikel/978-3-507-10019-0/Grundkurs-Film-2-Filmkanon-Filmklassiker-Filmgeschichte#Zugehoerige_Produkte

94 Tamtéž.

dějiny ani poskytnout vyčerpávající informace o jednotlivých filmech. Snažili se především inspirovat pedagogy i žáky v tom, jaké filmy je vhodné sledovat, jak nad nimi uvažovat, jak je analyzovat či jak rozumět filmové řeči. Na konci každé kapitoly jsou uvedeny návrhy k diskusi ve třídě. Kapitoly jsou také doplněny o tipy, jak přistupovat k filmové tvorbě v praxi.⁹⁵

GRUNDKURS 3 – Die besten Kurzfilme⁹⁶

[Nejlepší krátké filmy]

(288 stran, Michael Klant, 2012)

Autor předkládá sérii krátkých filmů, které považuje za základní stavební prvek výuky filmové a audiovizuální výchovy ve školách. Pro svou komplexnost a především krátkou časovou dotaci jsou pro výuku vhodnější než celovečerní filmy. Krátké filmy jsou doplněny celistvými informacemi i konkrétními ukázkami a návody, jak s nimi lze ve výuce pracovat.⁹⁷

Právě krátké filmy jsou podle autorů klíčem k úspěšnému zavádění filmové a audiovizuální výchovy do školních lavic. Obsahují vše, co celovečerní filmy, avšak na kratší časové ploše. Umožňují nejen sledování a analýzu filmů během hodiny, ale také jsou vhodnou ukázkou tvorby, kterou jsou studenti schopni realizovat i v rámci svého volného času.

Tato publikace čtenářům nabízí přehled více než 50 chronologicky řazených filmů pokrývajících všechny kategorie krátkých filmových děl: krátké dokumentární filmy, experimentální filmy, animované filmy, hudební filmy, videoart a různé televizní formáty. Výběr je založen na seznamu doporučení 100 krátkých filmů pro vzdělávání⁹⁸. Nechybí ani historický kontext vzniku děl, zajímavosti z natáčení či života autorů.

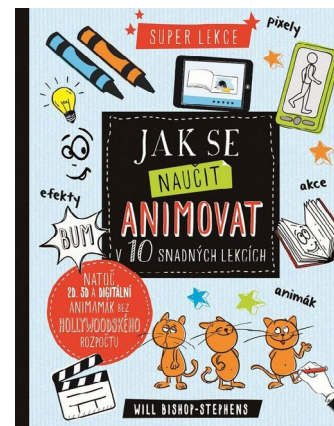
Doporučujeme: Jak se naučit animovat

Jak se naučit animovat v 10 snadných lekcích⁹⁹

(64 stran, Will Bishop-Stewens, 2017)

Graficky velmi pěkně zpracovaná učebnice, díky které se naučí vytvořit animovaný film opravdu každý. Na základě jednoduchých, stručně popsaných a velmi pěkně ilustrovaných cvičení se čtenáři seznámí s celým procesem vzniku animovaného filmu. Mohou si tak vyrobit vlastní filmové studio i prekinematografické pomůcky, vyzkouší si filmové triky, naleznou návod, jak si vytvořit vlastní flipbook či loutku pro animovaný film. Vše jednoduchou a hravou formou.

Tuto knihu lze využít v rámci domácího prostředí, ale i výtvarných dílen či prázdninových kempů a dalších volnočasových aktivit. Jistě zaujme malé i větší děti a rodičům či pedagogům dodá dostatek inspirace. Kniha je dostupná v síti Levné knihy.

95 Text vychází z anotace publikace: PFEIFER, Joachim, STAIGER, Michael. *GRUNDKURS 2 – Filmkanon, Filmklassiker, Filmgeschichte*. Bildungshaus Schulbuchverlage Westermann Schroedel Diesterweg, 2010. Dostupné z: https://www.westermann.de/artikel/978-3-507-10019-0/Grundkurs-Film-2-Filmkanon-Filmklassiker-Filmgeschichte#Zugehoerige_Produkte

96 KLANT, Michael. *GRUNDKURS 3 – Die besten Kurzfilme*. Bildungshaus Schulbuchverlage Westermann Schroedel Diesterweg, 2012. Dostupné z: <https://www.westermann.de/artikel/978-3-507-10032-9/Grundkurs-Film-3-Die-besten-Kurzfilme>

97 Tamtéž.

98 Mezi léty 2009–2012 Univerzita aplikovaných věd ve Freiburgu a VISION KINO sestavily tým odborníků a vytvořily současný seznam doporučení s výběrem 100 vynikajících krátkých filmů – <https://cdn.ag-kurzfilm.de/100-kurzfilme-f-r-die-bildung.pdf>

99 BISCHOP-STEWENS, Will. *Jak se naučit animovat v 10 snadných lekcích*. Svojtka & Co, 2017. K dostání: <https://www.svojtka.cz/jak-se-naucit-animovat-v-10-snadnych-lekcich/>

Pracovní listy a pedagogické příručky využívané v neformálním vzdělávání

MEZINÁRODNÍ

CinEd¹⁰⁰

CinEd je mezinárodní program filmové výchovy, který zpřístupňuje evropské filmy dětem a mladým divákům ve věku 6–19 let. **Program CinEd** nabízí filmy pro školní projekce, realizované ať již přímo ve školách, v kinech nebo v dalších kulturních institucích. Specifikem tohoto projektu je jeho **zaměření na umělecké filmy** a jejich přiblížení **nejmladším divákům** prostřednictvím osvědčené a **mezinárodně oceněné metodiky vyvinuté v rámci Cinemathèque française**. Kurátorský výběr zahrnuje tři věkové kategorie: 6+ / 11+ / 15+. Dramaturgové napříč partnerskými zeměmi se snaží do projektu zahrnovat ty nejkvalitnější díla evropské kinematografie z historie i současnosti.

CinEd v číslech:

V současné chvíli organizace CinEd spolupracuje s 11 evropskými partnery¹⁰¹, nabízí 21 celovečerních programů, zorganizovala 130 školení v 11 zemích, v rámci kterých již proškolila přes 3500 pedagogů a organizátorů projekcí, zprostředkovala více než 800 projekcí ve více než 50 evropských městech a oslovila přes 40 000 mladých diváků.

Součástí nabídky jsou vedle samotných filmů také metodické materiály, pedagogické bonusy – videa (tematicky zaměřené sestřihy z filmů kolekce v délce 20 minut), pracovní listy pro studenty a série školení pro pedagogy a kulturní pracovníky.

V rámci obsáhlé metodické podpory ke každému filmu je nabízen velmi podrobný přehled možností, jak s filmem před projekcí, během projekce (především v rámci komponovaných filmových pásem) i po projekci pracovat. Každý z filmů je velmi zevrubně popsán, co se týká historického, kulturního či sociologického kontextu, podrobně je zde představen děj filmu, filmy jsou analyzovány z hlediska filmové řeči a prostředků, které konkrétní filmový jazyk používá, ale blíže bývá rozebírána i samotná zvuková a obrazová složka díla (a to jak jednotlivé sekvence záběrů, tak i statické obrazy). Nechybí ani podrobné představení autora, herců a obecnějších témat, souvisejících s filmem.

CinEd cíleně používá jako prostředky práce s filmem popis, interakci, ale dává prostor i intuici samotných žáků. Nástroje, které jsou pro práci s filmem voleny, pracují s dialogem a řízenou diskuzí. Důraz je kladen na kontexty, multidisciplinaritu a analýzu filmového díla i jednání postav. Cíle jednotlivých popisovaných metod jsou: schopnost popisu (subjektivní x objektivní), zasazení do kontextu, pochopení základních principů filmové řeči. Primárním cílem není dokonalá (neoformalistická) analýza ani jednoznačná interpretace obsahu filmu, ale flexibilní využití celého projektu. Nabízená metodická podpora není tvořena pravidelným úzkým okruhem autorů, do výběru filmů i přípravy metodických materiálů jsou naopak zapojováni odborníci z jednotlivých partnerských zemí.

100 <https://www.cined.cz/>

101 Partnerskými zeměmi projektu **CinEd** jsou aktuálně Bulharsko, Česká republika, Finsko, Francie, Chorvatsko, Itálie, Německo, Portugalsko, Rumunsko, Španělsko a Litva. Počet zemí i nabízených filmů se každý rok rozrůstá. V roce 2022 o vstup do projektu usiluje Řecko a Turecko.

Ukázka pedagogických materiálů k filmu Bláznivý Petříček¹⁰²

10

II – FILM

SOUVISLOSTI

ODKAZY

Již jsme zdůraznili fakt, že cinefilie zaujímá v Godardově tvůrčí dráze důležitější postavení. Snímek Bláznivý Petříček je prostoupen filmovou pamětí překypující odkazy, které jsou občas explicitně vyjádřeny (jako je film Pépé le Moko Juliana Duviviera) a jindy jen naznačeny danou situací (zamířovaný pár daleko od světa odkazuje k dvojici z filmu Léto s Monikou Ingmara Bergmana). Následují dva příklady z mnoha.

Železnice
 1 – Muž s kinoaparátlem, Dziga Vertov, 1929
 2 – Bláznivý Petříček
 3 – Frigo na masíne, Buster Keaton, 1926

Zbraně a gangsteři
 4 – Gun Crazy, Joseph H. Lewis (1950)
 5 – Bláznivý Petříček
 6 – Zizvená tvář, Howard Hawks, 1932

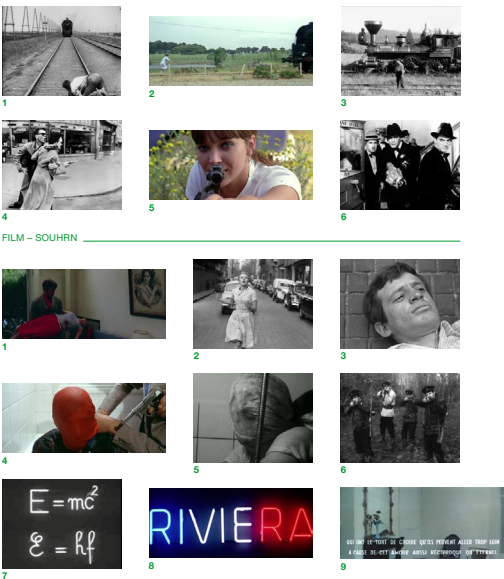
FILM – SOUHRN

Bláznivý Petříček rekapituluje Godardovo období intenzivní tvorby. Režisér se v něm vrací k tématům, motivům a situacím, jež už prozkoumával ve svých předchozích filmech.

Tragické lásky
 1 – Bláznivý Petříček
 2, 3 – U konce s dechem, 1959–1960

Mučení a násilí
 4 – Bláznivý Petříček
 5 – Karabiniéři, 1963
 6 – Vojaček, 1960

Texty, nápisy
 7 – Alphaville, 1964
 8 – Bláznivý Petříček
 9 – Žena je žena, 1961

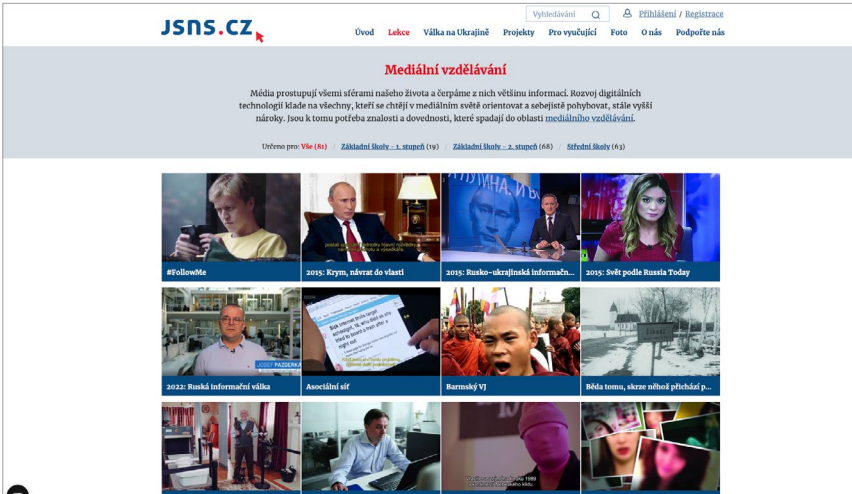
Filmy jsou pedagogům nabízeny zdarma po registraci, kina a jiné kulturní instituce (knihovny, muzea) mohou programy zpoplatnit jen do výše pokrytí svých provozních nákladů spojených s projekcí. Projekt je v České republice realizován Asociací českých filmových klubů, finančně jej podporuje Kreativní Evropa a Ministerstvo kultury, lokálním partnerem v ČR je Free Cinema a festival Animánie. Školení pro pedagogy, která CinEd organizuje napříč školním rokem, jsou certifikována Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy v rámci DVPP.

102 Autorský tým CinEd: <https://platform.cined.eu/uploads/0af4421ba2ff453ba9c01c5710e878ef.pdf>

103 <https://www.jsns.cz/lekce>

104 Ke dni 22. 5. 2022

ČESKÁ REPUBLIKA

Jeden svět na školách – Audiovizuální výukové lekce¹⁰³

Jeden svět na školách nabízí na svém webu širokou nabídku filmů a videí, metodických i informačních materiálů a dalších doprovodných aktivit. Materiály jsou přímo určené pro pedagogy a přehledně řazené jak dle tématu (*mediální vzdělávání, lidská práva, globální rozvojové vzdělávání, sociální problematika, moderní československé dějiny, životní prostředí, občanská angažovanost, filmová výchova, výuka jazyků, přírodní vědy, filmy pro vyučující*), tak dle věku žáků a také délky lekcí. V současné chvíli¹⁰⁴ je na webu www.jsns.cz pedagogům k dispozici celkem 354 audiovizuálních výukových lekcí.

Na začátku každé lekce jsou vždy uvedeny její cíle, následuje stručně shrnutý děj filmu. Nechybí ani přesné určení věku žáků, pro které je konkrétní lekce vhodná a témata, kterými se zabývá. Každá lekce obsahuje výukové materiály, které si mohou pedagogové stáhnout a ve výuce s nimi pracovat. Jedná se o pracovní listy, metodické materiály, informační texty, filmové kvízy a další aktivity, které

pedagog může volně zvolit dle předmětu, ve kterém se bude této aktivitě věnovat, věkové skupiny žáků a časové dotace, kterou pro výuku může vyčlenit.¹⁰⁵

Jeden svět na školách

„JSNS je jedním ze vzdělávacích programů organizace Člověk v tísni.¹⁰⁶ Již od roku 2001 přispíváme k výchově zodpovědných mladých lidí, kteří se orientují v současném světě, otevřeně a kriticky přistupují k informacím, nejsou lhostejní, chtějí ovlivňovat a také skutečně ovlivňují dění kolem sebe. Naše výukové materiály reagují na situaci ve společnosti a aktuální výzvy u nás i ve světě. Klademe mimořádný důraz na praktickou využitelnost našich materiálů, a proto všechny vznikají ve spolupráci s učiteli. S materiály JSNS pracují učitelé a žáci na více než 4000 základních a středních školách.“^{107 108}

The screenshot shows the JSNS.CZ website interface. At the top, there is a search bar and navigation links for 'Úvod', 'Lekce', 'Válka na Ukrajině', 'Projekty', 'Pro vyučující', 'Foto', 'O nás', and 'Podpořte nás'. The main heading is 'Audiovizuální výukové lekce' with a subtext 'Filmy a videa, doprovodné aktivity, metodické a informační materiály do výuky.' Below this, there is a filter for 'Vybrané typy pro: Předměty a stupně škol'. A grid of video thumbnails is displayed, including titles like 'Mediální vzdělávání', 'Lidská práva', 'Globoální rozvojové vzdělávání', 'Sociální problematika', 'Moderní československé dějiny', 'Životní prostředí', 'Občanská angažovanost', 'Filmová výchova', 'Využití jazyků', 'Přírodní vědy', 'Filmy pro vyučující', and 'Filmy pro veřejnost'. A sidebar on the left highlights 'MEDIÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ' with sub-sections 'Krok za krokem' and 'Distanční výuka'. At the bottom left, there is a 'LIDSKÁ PRÁVA' section.

ZÁKLADNÍ AKTIVITY – PŘED A PO PROJEKCI

JSNS.CZ

JAK NA REFLEXI PO FILMOVÉ PROJEKCI

JEDNO SLOVO – PRACOVNÍ LIST 1

Co cítím?

Postup:

1. Z uvedeného seznamu vyberte jednu nebo více emocí (postoj, naladění), které po projekci cítíte.
2. Je možné využít i pravý sloupec, do kterého napíšete pár slovy důvod, proč jste konkrétní emoci vybral/a.

EMOCE	PROČ
Radost	
Smutek	
Naděje	
Beznaděj	
Zlost	
Chuť pomoci	
Zvědavost	
Nejistota	
Ne důvěra	
Zmatek	
Obdiv	
Vděčnost	
Dojetí	

[3] www.jsns.cz

105 Ukázka pracovního listu k lekcí Holka z instagramu. Dostupné z: <https://www.jsns.cz/download-lecture-material/17526?activityId=88599&lectureId=151084>

106 <https://www.clovekvitisi.cz/>

107 <https://www.jsns.cz/>

108 Ukázka nabídky Jeden svět na školách – Audiovizuální výukové lekce. Dostupné z: <https://www.jsns.cz/lekce>

SLOVINSKO

Cinemini¹⁰⁹

Cinemini je program ljublaškého kina Kinodvor.

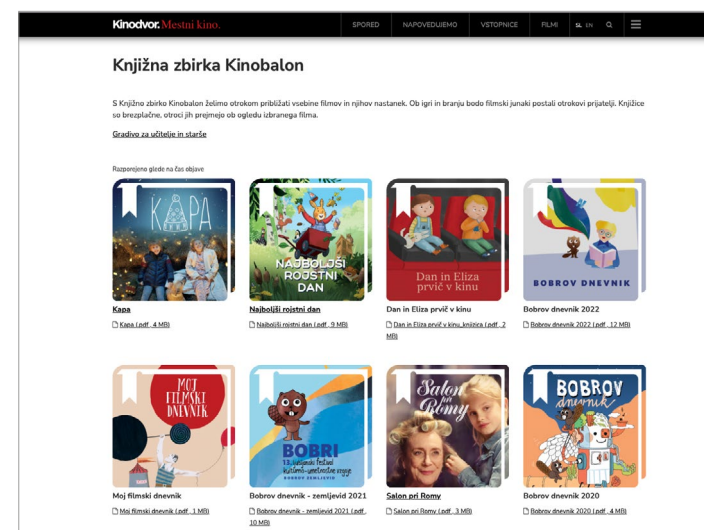
Kinodvor v Lublani bylo v letech 2003–2008 provozováno Slovinskou cine-matékou, filmově vzdělávacím programům se však začalo blíže věnovat až pod vedením bývalé dramaturgyně festivalu Animateka Petry Slatinšek. Od té doby si kino vypracovalo metodiky práce s filmem na takové úrovni, že se nejen staly základem pro celonárodní zpracování metodiky pro kina a školy, ale také inspirací pro další Evropské státy. Kinodvor je jedním z nejvýraznějších center, věnujících se filmové výchově nejen na Slovinsku, ale i v zahraničí. Pod patronací města Lublaně nabízí Kinodvor řadu programů pro školy zdarma, připravují metodické materiály i doprovodné programy projekcí a soustředí se na naplnění svojí ambiciózní koncepce.

Mottem Kinodvoru je: „*Představitost, kreativita a inovace jsou vlastní každému člověku a mohou být rozvíjeny a je nutné se jim věnovat.*“

Příručky Cinemini pro učitele mají sympatický vizuální styl a jsou doplněny velkým množstvím ilustrací a obrazového materiálu. Na první stránce je vždy představen program Cinemini a dále se pak příručka věnuje konkrétnímu filmu. Nejprve zde učitel najde heslovitě vypsání základní informace o filmu (rok, země výroby, režie), následně pak anotaci filmu, popis výtvarné stránky filmu, bližší informace o režisérovi, tipy, jak pracovat s filmem prostřednictvím konkrétních aktivit, vysvětlení, jak pracovat s kartami Cinemini (pracovní listy pro žáky) a závěrečné doporučení na další vhodné filmy.^{110 111}

Kompletní seznam příruček a pracovních listů:

<https://www.kinodvor.org/gradiva-cinemini>

Kinobalon¹¹²

Kinobalon navazuje na předchozí programy Kinodvoru (rodinné projekce, workshopy a školní programy pro děti od 3 do 18 let). Jednotícím principem Kinobalonu je představa, že kino a film mohou být prostorem pro čas strávený

109 Dostupné z: <https://www.kinodvor.org/gradiva-cinemini>

110 Ukázka pracovního listu k filmu Malý Cousteau. Dostupné z: https://www.kinodvor.org/wp-content/uploads/2021/05/06-Mali-Cousteau_pg.pdf

111 Ukázka doprovodného materiálu k filmu Malý Cousteau. Dostupné z: https://www.kinodvor.org/wp-content/uploads/2021/05/Mali-Cousteau_za-otroke-Cinemini.pdf

112 www.kinodvor.org/kinobalon/

inovativním a kreativním způsobem. Program se snaží u mladých diváků vyvolat zájem o film a najít si k němu pozitivní vztah. K tomu slouží nejen samotné materiály, ale také workshopy, diskuze a rozborové semináře.

Základem programu Kinobalon je každoročně vydávaný školní katalog filmů, který sestává z aktuální nabídky celovečerních filmů slovinských distributorů, ale také z filmů krátkých, i dokumentárních a animovaných. Důraz je kladen na kvalitní výběr filmů, které jsou doprovázeny pedagogickými materiály. Ty nabízejí základní informace, konkrétní témata k diskuzi a úkoly, ale také přímé a rozšiřující vazby na kurikulum jednotlivých předmětů. Tyto publikace jsou dostupné po vybraných projekcích a obsahuje komplexnější informace a hry/úkoly pro děti. V tomto případě nejde o školní aktivitu jako u Cinemini, ale spíše o volnočasovou zábavu, která dětem prohloubí zážitek a motivuje je se nad filmem i po projekci zamyslet. V roce 2010 získal Kinobalon cenu Europa Cinemas za nejlepší aktivitu pro mladé publikum.¹¹³

Kolekce Kinobalon:

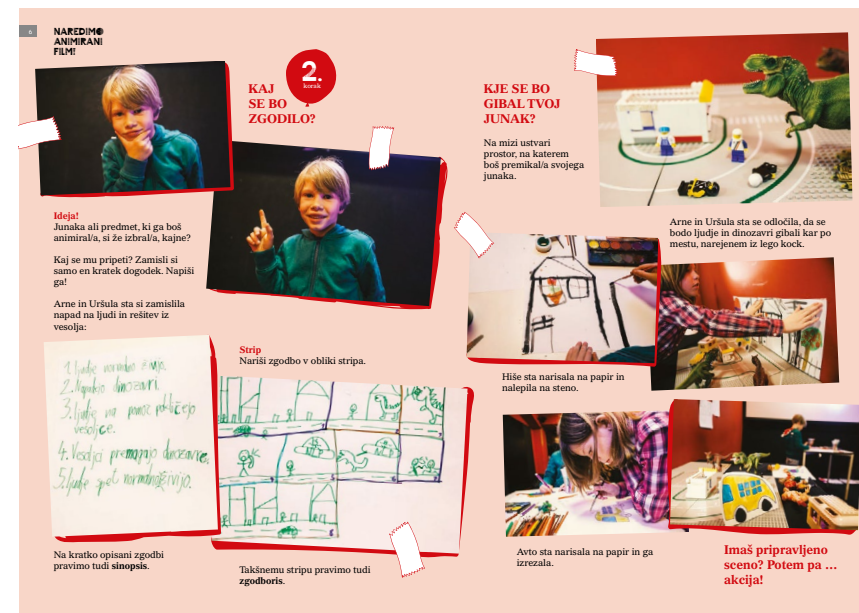
https://www.kinodvor.org/gradivo-za-ucitelje-in-starse/?show_as_booklet=true

Ukázka konkrétního pracovního listu:

Animovaný film (Animirani film)¹¹⁴

Hlavním tématem této příručky je animovaný film. Nabízí čtenáři možnost zkusit si kouzlo animace na vlastní kůži. Jednotlivé úkoly doprovází unikátní QR kódy, které odkazují na konkrétní příklady spojené s úkoly na YouTube kanálu kina. V knize jsou představeny různé způsoby animace (klasická kreslená, stop motion). Následuje několikastránkový „návod“ na vytvoření vlastní animace včetně ilustračních fotografií a postupu rozčleněného do několika kroků. Děti jsou provedeny celým procesem od vytvoření stojanu na mobilní telefon přes tvorbu vlastního scénáře až po natáčení a postprodukci. Součástí textu jsou také návody na optické hračky, které si mohou

děti jednoduše vyzkoušet vytvořit, a několik předpřipravených postaviček/šablon k výtvarnění.¹¹⁵

113 Ukázka nabídky Kinobalon. Screen webu. Dostupné z: https://www.kinodvor.org/gradivo-za-ucitelje-in-starse/?show_as_booklet=true

114 Dostupné z: https://www.kinodvor.org/wp-content/uploads/2019/05/animirani-film_web.pdf

115 Ukázka pracovního listu: Animovaný film. Dostupné z: https://www.kinodvor.org/wp-content/uploads/2019/05/animirani-film_web.pdf

ŠVÝCARSKO

Kinokultur in der Schule¹¹⁶Moje slunce Mad¹¹⁷

My Sunny Maad

Jedná se o konkrétní ukázkou pracovních listů projektu *Kinokultur In Der Schule* (více na s. 27–30), věnujícího se filmové výchově ve Švýcarsku, v tomto případě k filmu Michaely Pavlátové *Moje slunce Mad* (2021).

Pedagogické materiály jsou uvedeny základními informacemi o filmu a shrnutím příběhu filmu. Text je rozdělen do dvou částí – první se věnuje přípravě žáků před zhlédnutím filmu, druhá část obsahuje návodné ukázky, jak s filmem pracovat po projekci.

V první části je blíže rozebrán historický, politický, kulturní a sociologický kontext díla prostřednictvím informačních textů, navržených otázek do debaty a obrazových materiálů. Žáci jsou také předem seznámeni s postavami.

Po projekci filmu následuje série otázek věnující se historickému kontextu díla, postavám a jejich jednání. Akcentován je především vztah mužů a žen a svobody. (Ukázka otázek: *Jak jsou ženy omezovány na svobodě? Která z ženských postav zažívá násilí, sexuální napadení, paternalismus ze strany mužů?*)

Metodický materiál obsahuje řadu inspirací a tipů, kde se danou problematikou lze v rámci výuky zaobírat do detailu (audio, video i text), předkládá také řadu vhodných otázek do debaty a nabízí i úryvek rozhovoru s režisérkou Michaelou Pavlátovou. Jedná se o ucelené metodické materiály, které pedagogům nabízí řadu možností, jak s filmem blíže pracovat ve vyučování i v rámci volnočasových aktivit, s rozdílnými věkovými skupinami žáků i s různými časovými možnostmi.¹¹⁸

MY SUNNY MAAD

SEITE 7

MY SUNNY MAAD 0000 KINOKULTUR
CINECULTURE
CINECULTURA

2) Entscheide dich vor der Vorführung, auf welche der Figuren im Film du stärker achten möchtest und behalte die Fragen zur jeweiligen Person während des Filmschauens im Kopf.

Herra

- Wie ist Herras Charakter?
- Welche Erwartungen hat Herra an ihr Leben in Afghanistan?
- Welchen Schwierigkeiten begegnet sie in der Familie ihres Mannes Nazir?

Nazir

- Welche Charaktereigenschaften hat Nazir?
- Wie begleitet und unterstützt er seine Frau in ihrem neuen Leben in Kabul?
- Welche traditionellen Werte vertritt er?

Maad

- Was erfahren wir über die Familie und die Geschichte von Maad?
- Was sind die Besonderheiten dieses kleinen Jungen?

116 <https://kinokultur.ch/>

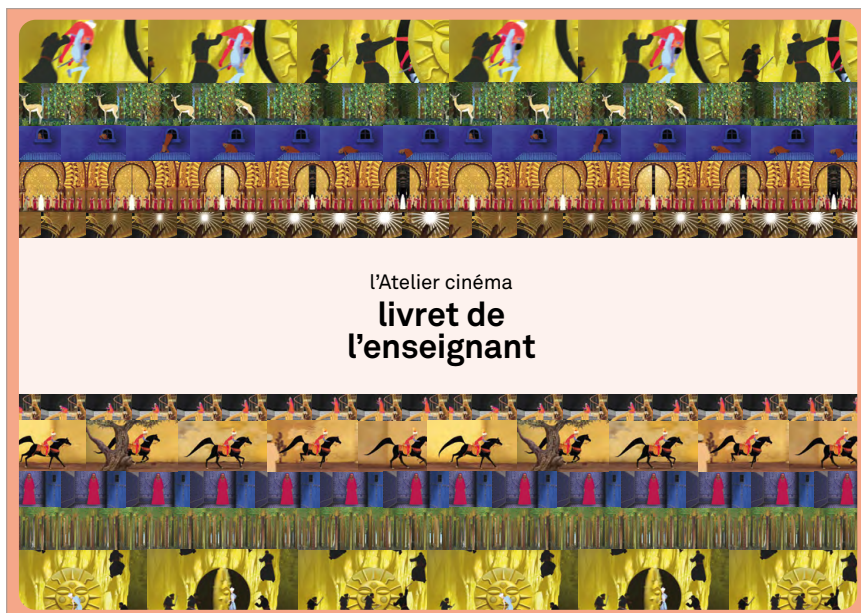
117 https://kinokultur.ch/app/uploads/2022/03/kks_my_sunny_maad_d-1.pdf

118 https://kinokultur.ch/app/uploads/2022/03/kks_my_sunny_maad_d-1.pdf

FRANCIE

l'Atelier cinéma ¹¹⁹**Livret de l'enseignant (pedagogická příručka)**

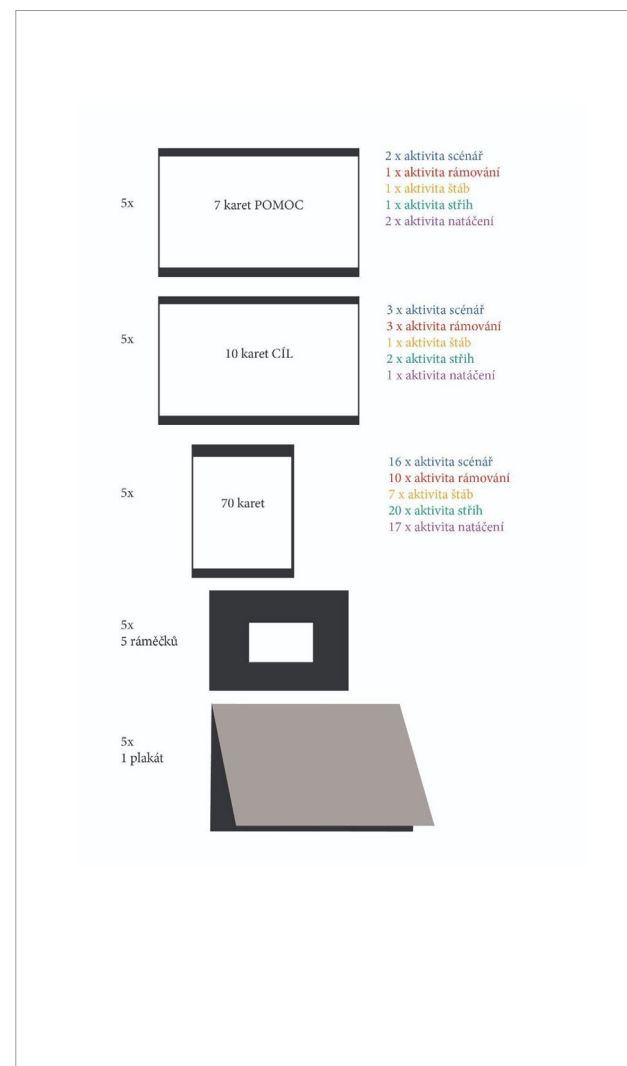
(44 stran, l'Atelier cinéma, 2021)

Celý vzdělávací projekt:

<https://www.cnc.fr/cinema/education-a-l-image/l-atelier-cinema>Doprovodný materiál: <https://www.cnc.fr/documents/36995/199599/>[Atelier+cin%C3%A9ma+livret+accompagnant.pdf/](https://www.cnc.fr/documents/36995/199599/Atelier+cin%C3%A9ma+livret+accompagnant.pdf/)[76e33363-7f5a-ee14-5c30-53c6c736183c](https://www.cnc.fr/documents/36995/199599/Atelier+cin%C3%A9ma+livret+accompagnant.pdf/76e33363-7f5a-ee14-5c30-53c6c736183c)

120

Projekt vypracovalo Národní centrum pro film a animaci (Centre national du cinéma et de l'image animée) s podporou Ministerstva školství a je zaměřený především na studenty prvního stupně základních škol. Na příkladu práce s filmem *Azur a Asmar* Michela Ocelota nabízí studentům možnost porozumět různým fázím tvorby filmu.

Cinema Workshop neboli metodická příručka pro učitele je nabízen ve dvou formátech: digitálně a fyzicky. Tyto dvě verze je možné použít samostatně nebo společně. *Cinema Workshop* zahrnuje brožuru pro učitele a pět krabiček, určených pro práci samotných žáků, ze kterých každá obsahuje 75 karet a jeden plakát. Každá krabice je určena pro skupiny pěti až sedmi žáků.

119 Centre national du cinéma et de l'image animée. *l'Atelier cinéma livret de l'enseignant*. l'Atelier cinéma, 2021. Dostupné z: <https://www.cnc.fr/documents/36995/199599/Atelier+cin%C3%A9ma++livret+de+l%E2%80%99enseignant.pdf/643481fb-2fdd-da1a-d032-4be95be18127>

120 Centre national du cinéma et de l'image animée. *l'Atelier cinéma livret de l'enseignant*. l'Atelier cinéma, 2021. Dostupné z: <https://www.cnc.fr/documents/36995/199599/Atelier+cin%C3%A9ma++livret+de+l%E2%80%99enseignant.pdf/643481fb-2fdd-da1a-d032-4be95be18127>

Populárně-naučné publikace pro děti

ČESKÁ REPUBLIKA

Jak vznikl film, Výlet do světa filmové archeologie pro malé i velké¹²²

(63 stran, Tereza Czesany Dvořáková, František Týmal, Nikkarin, 2017)

Jak se dělá film, Cesta za filmovým řemeslem pro malé i velké¹²³

(79 stran, Tereza Czesany Dvořáková, Karolína Čížková, Ondřej Beránek, Nikkarin, 2019)

Co byla a co je televize¹²⁴

(80 stran, Tereza Czesany Dvořáková, Lucie Záhorová, René Melkus, Vladimír Bradáč, Nikkarin, 2020)¹²⁵

Trilogie populárně-naučných publikací uvádí malé i velké čtenáře do kontextu vzniku filmu a televize od počátků až po současnost. Knihy jsou děleny do přehledných kapitol doplněných o působivé ilustrace výtvarníka Nikkarina. Všechny uvedené publikace také obsahují praktickou část, kde čtenáři naleznou řadu inspirací pro tvorbu různých filmových experimentů či prekinematografických pomůcek.

V publikaci *Jak vznikl film* se čtenáři velmi jednoduchou formou seznámí s dlouhou cestou filmu od prekinematografických pomůcek až po plátna filmových kin. Nechybí ani přehledný slovník filmových pojmů či časová osa.

Druhá publikace nabízí odpovědi na otázky: *Kdo stojí za výrobou filmu? Co vše je potřeba před natáčením připravit? Co mají jednotliví členové štábu na starosti? Jak vznikají filmové triky? Kdo je „srdcem filmu“? a také: Jakou dlouhou cestu od samotného natáčení ještě film musí urazit, než jej můžeme vidět na plátcích kin?*

V knize *Co byla a co je televize* se autoři zabývají technologií televizního vysílání a přenosu dat, vývojem dramaturgie, nástupem barevného vysílání, televizními žánry, ale i procesem digitalizace a současnými televizními platformami.

Trilogie je určena pro všechny zvědavé děti od šesti let, zajímavá ale může být i pro dospělé, rodiče, učitele nebo lektory volnočasových aktivit. Vydání knih podpořilo Ministerstvo kultury České republiky.

122 CZESANY DVOŘÁKOVÁ, Tereza, TÝMAL, František, NIKKARIN. *Jak vznikl film, Výlet do světa filmové archeologie pro malé i velké*. Argo, 2017. Dostupné z: <https://argo.cz/knihy/jak-vznikl-film/>

123 CZESANY DVOŘÁKOVÁ, Tereza, ČÍŽKOVÁ, Karolína, BERÁNEK, Ondřej, NIKKARIN. *Jak se dělá film, Cesta za filmovým řemeslem pro malé i velké*. Argo, 2019. Dostupné z: <https://argo.cz/knihy/jak-se-dela-film/>

124 CZESANY DVOŘÁKOVÁ, Tereza, ZÁHOROVÁ, Lucie, MELKUS, René, BRADÁČ, Vladimír, NIKKARIN. *Co byla a co je televize*. Argo, 2020. Dostupné z: <https://argo.cz/knihy/co-byla-a-co-je-televize/>

125 fotografie Lucie Hlavicová

Malí fotografové

(108 stran, Tereza Nová, Jiří Forejt, Nikola Logosová, Běžilíška 2021)

V této poutavě zpracované a bohatě ilustrované publikaci mají čtenáři možnost se přenést prostřednictvím příběhu Kryštofa a Jasmíny na pozoruhodnou cestu časem, kde nahlédnou do historie fotografie od camera obscura až po digitální fotoaparáty a pohyblivé obrazy tak, jak je známe dnes. Čtenáři se hravou a velmi působivou formou seznámí s principy záznamu obrazu.

Prostřednictvím praktických návodů se například dozví, jak vyvolat fotografii, jak funguje camera obscura, jak založit film, jak pracovat v temné komoře, co je kompozice a jak ji v praxi využívat, jak funguje ohnisková vzdálenost, jaké typy objektivu pro konkrétní záběr použít, na jakém principu fungovaly prekinematografické pomůcky či jak správně nasvítit portrét. Nechybí ani inspirace pro vlastní tvorbu.

Kniha byla oceněna prvním místem v soutěži *Nejkrásnější české knihy roku 2022* v kategorii populárně-naučných knih.

Jak si užít film

(113 stran, Pavel Ryška, Jan Šrámek, Albatros 2022)¹²⁶

Bohatě ilustrovaná publikace zavede čtenáře do tajů a různých více či méně známých zákoutí filmové kultury. Autor výběrem zásadních oblastí kinematografie seznamuje čtenáře jak s technologií a vývojem samotného média filmového pásu od počátku až do současnosti, režijními přístupy zásadních osobností filmu, tak se změnami diváckých návyků a perspektivy sledování pohyblivých obrazů. Čtenáři se seznámí s principy a specifiky animovaného, hraného, dokumentárního i experimentálního filmu, s procesem natáčení a nahlédnou také do historie kinematografie. Nechybí časová osa ani medailonky výrazných režisérských osobností, jako například Miloše Formana, Stevena Spielberga, George Lucase či Agnès Vardové a dalších.

Kniha nenabízí vyčerpávající přehled dějin kinematografie ani historie filmového média, ale především vizuálně silný zážitek, je plná zajímavostí, které zaujmou a překvapí nejen malé čtenáře, ale jistě i nejednoho dospělého. Publikaci vydalo nakladatelství Albatros v roce 2022 a je určena čtenářům od devíti let.

¹²⁶ Ilustrace: <https://www.albatrosmedia.cz/tituly/82267286/jak-si-uzit-film/>

Závěr

Tato studie si neklade za cíl být vyčerpávajícím shrnutím všech dostupných výzkumů a doposud vydaných publikací, ale spíše přehledem současných tendencí a přístupů ve filmové a audiovizuální výchově. Autoři vybírali především texty, které mají co největší potenciál pro začlenění filmové a audiovizuální výchovy do všeobecného vzdělávání napříč Evropou a mohou být inspirativní pro pedagogy i badatele.

Z analýz uvedených textů vyplývá, že dlouhodobě dochází ke snahám o systémové řešení filmové výchovy v rámci strategií Evropské unie.¹²⁷ Individuální snahy o začlenění filmové a audiovizuální výchovy do procesu vzdělávání probíhají ale i napříč jednotlivými evropskými státy.¹²⁸ Tyto snahy jsou často iniciovány především aktivními jednotlivci, kiny, filmovými archivy či neziskovými a vzdělávacími organizacemi, ne vždy jsou finančně a politicky podporovány prostřednictvím národních rozpočtů a vlád. Úspěšnost implementace je do velké míry ovlivněna politickou, kulturní a sociální situací, ale i stavem školství v konkrétních státech. Obecně lze tvrdit, že tyto individuální snahy jsou patrné takřka ve všech evropských zemích.

V zemích, kde se již podařilo alespoň částečně začlenit filmovou a audiovizuální výchovu do formálního vzdělávání, učitelům mají v jejím zavádění do výuky pomáhat především metodické materiály, které přináší konkrétní návody a postupy, jak začlenit tento předmět do stávajících učebních plánů od předškolního vzdělávání přes střední až po vysoké školy. Nabízejí řešení, jak pracovat s filmem ve výuce, jak řešit potřebné technické vybavení, kde získat online audiovizuální obsahy, které lze ve výuce používat v souladu s autorskými právy, jak vybírat

filmy vhodné pro projekci, jak sestavit projekční pásmo podle konkrétního věku žáků či kde se lze v tomto oboru dále vzdělávat.

Obecným cílem je rozšíření filmové a audiovizuální výchovy do všeobecného vzdělávání ve všech evropských státech. Přestože analyzované metodické materiály lze celkem snadno aplikovat na výuku nezávisle na místě vzniku daného textu, je žádoucí, aby takové metodické materiály vznikaly i v dalších státech, čímž by pedagogové dostali návod a konkrétní tipy na jaké organizace se obracet či jaké programy využívat přímo v dané zemi. Tím mohou školy a pedagogové působit pozitivním způsobem na provázání zájmu žáků o tradici i současnost národní kinematografie a také rozvoji filmové kultury v dané zemi.

Za obecný trend napříč Evropou lze považovat fakt, že dlouhodobě nejintenzivněji se filmověvzdělávací aktivity rozvíjí především v neformálním sektoru vzdělávání a volnočasových aktivit, často spojených s místními kiny. Zde vzniká řada filmověvzdělávacích programů pro pedagogy i žáky, workshopů, ale i publikací, pracovních listů a dalších studijních materiálů, které často chybějící učebnice pro formální vzdělávání supluje. Z uvedených analýz vyplývá, že materiály, vznikající v neformálním sektoru vzdělávání, jsou často velmi kvalitní, přehledné a čtenářsky přívětivé a lze je bez problémů využívat při výuce i v oblasti formálního vzdělávání.

Všechny analyzované metodické materiály pracují s filmy komplexně. Zaobírají se nejen filmovou řečí díla, ale především historickými, kulturními, sociologickými a dalšími kontexty vzniku filmového díla, ale i tématy samotných filmů. Zpravidla předkládají velmi přehledné a zajímavě zpracované návodné ukázky práce s filmem aplikovatelné v rámci různých předmětů vzdělávání i v oblasti formálního vzdělávání.

V neposlední řadě je nutné také zmínit populárně-naučné publikace, které seznamují s filmem poutavou formou širokou veřejnost a dostávají tak filmovou a audiovizuální výchovu do obecného povědomí a zvyšují filmovou gramotnost

127 Evropská unie se na začleňování filmové výchovy do školních lavic se aktivně podílí i Evropská unie už od roku 1991. V roce 2014 vznikl program Kreativní Evropa, ze kterého je financována řada filmověvzdělávacích projektů. Evropská komise se snaží podporovat filmovou gramotnost především prostřednictvím financování mediálních a filmových vzdělávacích projektů, jako CinEd, European Film Factory, ABCinema, či Inside Cinema.

128 Situaci v některých státech přehledně shrnuje například Mark Reid ve své přednášce: *Film education in Europe: National cultures or European identity?*, British Film Institute, UK, 2018. Dostupné z: https://www.scienceopen.com/document_file/44f3dc59-1e04-42ef-959a-abb2dd6a50a3/ScienceOpen/s2.pdf

napříč společnostmi.

Jak již bylo uvedeno, tento text není vyčerpávajícím přehledem všech existujících materiálů a publikací, které se věnují filmové a audiovizuální výchově v evropském kontextu. Další analýzy, ať už metodických textů, učebnic či pracovních listů a konkrétních vzdělávacích programů, budou zájemcům předloženy Asociací pro filmovou a audiovizuální výchovu v připravovaných studiích z Polska, Německa, Dánska, Litvy a Pobaltí, Finska, Velké Británie a Norska, které jsou zveřejňovány na webu www.filmvychova.cz.

Použitá literatura

BARANCE, Tom. *Using film in schools. Film: 21st Century Literacy. A strategy for film education across the UK*. Film: 21st Century Literacy, 2010.

BEDNAŘÍK, Pavel. *Modely filmového vzdělávání v Evropě a jejich implementace v českém prostředí*. Praha, 2020. Disertační práce. Akademie múzických umění v Praze, Filmová a televizní fakulta. Neobhájeno.

BFI. *Framework for Film Education in Europe*. British Film Institute, Londýn 2015.

BFI. *Moving images in the Classroom*. British Film Institute, Londýn 2000.

BFI. *Screening Literacy: Final Report*. University of London Institute of Education, Londýn 2012.

BISCHOP-STEWENS, Will. *Jak se naučit animovat v 10 snadných lekcích*. Svojtka & Co, Brno 2017.

BUCKINGHAM, David. *Media Education. Literacy, Learning and Contemporary Culture*. Polity Press, Cambridge 2003.

Centre national du cinéma et de l'image animée. *l'Atelier cinéma livret de l'enseignant*. l'Atelier cinéma, Paříž 2021.

CZESANY DVOŘÁKOVÁ, Tereza, BAUER, Šimon, PETRUŽELA, Benjamin. *Mapování realizace vzdělávacího oboru Filmová/audiovizuální výchova na českých základních školách a gymnáziích*. Ministerstvo kultury ČR, Praha 2016.

CZESANY DVOŘÁKOVÁ, Tereza, ŠILER, Jakub, MATUŠOVÁ, Petra. *Mapování výuky FAV na základních školách a gymnáziích 2022*. Asociace pro filmovou a audiovizuální výchovu, Praha 2022.

CZESANY DVOŘÁKOVÁ, Tereza, TÝMAL, František, NIKKARIN. *Jak vznikl film, Výlet do světa filmové archeologie pro malé i velké*. Argo, Praha 2017.

CZESANY DVOŘÁKOVÁ, Tereza, ČÍŽKOVÁ, Karolína, BERÁNEK, Ondřej, NIKKARIN. *Jak se dělá film, Cesta za filmovým řemeslem pro malé i velké*. Argo, Praha 2019.

CZESANY DVOŘÁKOVÁ, Tereza, ZÁHOROVÁ, Lucie, MELKUS, René, BRADÁČ, Vladimír, NIKKARIN. *Co byla a co je televize*. Argo, Praha 2020.

ELLÍSON, Arnar. *Kvikmyndafræði fyrir framhaldsskóla*. Vlastní náklad. Reykjavík 2017.

FEWG. *Making Movies Matter*. British Film Institute, Londýn 1999.

Gabinete de Communication y Education. *FilmEd: Showing Films and Other Audiovisual Content in European Schools. Obstacles and Best Practices*. Publications Office of the European Union, Luxembourg 2015.

CHAUVILLE, Christophe, GOUPIL, Yann, HORREAU, Cécile, INES-BATARD, Johanna. *COURT MÉTRAGE ET ÉDUCATION AU CINÉMA*. L'Agence du court métrage, Paříž 2018.

KLANT, Michael, SPIELMAN, Raphael. *GRUNDKURS 1 - Kino, Fernsehen, Videokunst*. Bildungshaus Schulbuchverlage Westermann Schroedel Diesterweg, Brunswick 2008.

KOHOUT, Martin, BRAJNIK, Črt, BELLICA, Ondřej, HRUŠKA, Tomáš, FOREJT, Jiří. *Jak stvořit film: Výuková skripta pro praktické studium filmové tvorby*. Free Cinema, NFA, FAMU, Praha 2015.

KÜLLING, Céline, SUTER, Lilian, SÜSS, Daniel. *Kinokultur in der Schule Evaluationsbericht 2018*. Zürcher Hochschule für Angewandte Wissenschaften, Curych 2019.

NOVÁ, Tereza, FOREJT, Jiří, LOGOSOVÁ, Nikola. *Malí fotografové*. Běžiliška, Praha 2021.

PFEIFER, Joachim, STAIGER, Michael. *GRUNDKURS 2 - Filmkanon, Filmklassiker, Filmgeschichte*. Bildungshaus Schulbuchverlage Westermann Schroedel, Diesterweg, Brunswick 2010.

BFI Education (Primary Education Working Group) *Look again. A teaching guide to using film and television with three- to eleven-year olds*. British film institute, 2003.

REID, Mark. *Film Education in Europe: National cultures or European identity?* British Film Institute, Londýn 2018.

VACEK, Patrik, KRÁTKÁ, Jana. *Audiovizuální edukace jako součást mediální výchovy*. Masarykova univerzita (Pedagogická fakulta), Brno 2008.

Odkazy na uvedené publikace

https://www.filmvychova.cz/wp-content/uploads/2021/02/execsummary_feb2013.pdf
http://www.gabinetecomunicacionyeducacion.com/sites/default/files/field/adjuntos/report_filmmed.pdf
<https://www2.bfi.org.uk/sites/bfi.org.uk/files/downloads/%20bfi-a-framework-for-film-education-brochure-2015-06-12.pdf>
<https://carybazalgette.net/wp-content/uploads/2015/09/21.pdf>
https://www.achaos.ch/Downloads/auswertungsbericht_kurz_2010_2011.pdf
https://digitalcollection.zhaw.ch/bitstream/11475/15259/3/2019_K%c3%bclling_Kinokultur_in_der_Schule.pdf
https://digitalcollection.zhaw.ch/bitstream/11475/15259/3/2019_K%c3%bclling_Kinokultur_in_der_Schule.pdf
https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/studie_mapovani_fav_na_ceskych_skolach-7806.pdf
<https://www2.bfi.org.uk/sites/bfi.org.uk/files/downloads/bfi-education-look-again-teaching-guide-to-film-and-tv-2013-03.pdf>
<https://www2.bfi.org.uk/sites/bfi.org.uk/files/downloads/bfi-education-moving-images-in-the-classroom-2013-03.pdf>
http://www.filmeducation.org/pdf/misc/C21_Using_film_in_schools.pdf
https://www.agencecm.com/pages/wp-content/uploads/2018/04/ACM_guide_FULL_web2_corr.pdf
<https://nfa.cz/wp-content/uploads/2016/01/Jak-stvorit-film.pdf>
<https://www.kvikmyndamidstod.is/media/skjol/Kvikmyndafraedi-fyrir-framhaldsskola-lowres.pdf>

Pracovní listy

https://www.kinodvor.org/wp-content/uploads/2018/10/Koko-in-velika-skrivnost_pg.pdf
<https://www.cnc.fr/documents/36995/199599/Atelier+cin%C3%A9ma+-+livret+de+l%E2%80%99enseignant.pdf/643481fb-2fdd-da1a-d032-4be95be18127>
<https://www.jsns.cz/lekce/151084-holka-z-instagramu>
<https://www.jsns.cz/download-lecture-material/17526?activityId=88599&lectureId=151084>
<https://www.kinodvor.org/gradiva-cinimini>
https://www.kinodvor.org/gradivo-za-ucitelje-in-starse/?show_as_booklet=true
https://www.kinodvor.org/wp-content/uploads/2019/05/animirani-film_web.pdf
https://www.kinodvor.org/wp-content/uploads/2018/10/Koko-in-velika-skrivnost_pg.pdf
<https://www.cnc.fr/cinema/education-a-l-image/l-atelier-cinema>

Další zdroje

<https://www.filmvychova.cz/slovník/filmova-vychova/>

O autorech

MgA. Lucie Hlavicová
členka výboru ASFAV

Vystudovala Klasickou animovanou tvorbu na UTB Zlín a Audiovizuální tvorbu a divadlo na DF JAMU, kde nyní působí jako pedagog Audiovizuální výchovy, které se taktéž věnuje ve své disertační práci. Kromě DF JAMU vyučuje Filmovou a audiovizuální výchovu také na UTB Zlín. Mezi léty 2012–2015 vyučovala multimediální tvorbu na SŠUP v Ústí nad Orlicí, od té doby působí jako lektorka volnočasových aktivit a workshopů zaměřených na filmovou, multimediální a animovanou tvorbu. Spolupracuje s brněnským Studiem Scala a HaDivadlem, externě s Českou školní inspekcí a organizací NIPOS Artama, kde se věnuje vývoji metodiky filmové a audiovizuální výchovy. Působí také jako dramaturgyně filmové přehlídky Malé vize a je členkou výboru Asociace pro filmovou a audiovizuální výchovu, kde v současné chvíli spolupracuje na vzniku učebnice filmové a audiovizuální výchovy.

Mgr. Pavel Bednařík
předseda ASFAV

Působí jako lektor, dramaturg, pedagog a konzultant v oblasti filmové výchovy, historie filmu a audiovize od roku 2007. V rámci své profesní kariéry působil jako umělecký ředitel Letní filmové školy a Asociace českých filmových klubů a jako pedagog na FF UP v Olomouci, FAMU, Prague Film School nebo v ateliéru Audiovizuální tvorby na FMK UTB ve Zlíně. Dlouhodobě se věnuje audiovizuální výchově jako člen expertní skupiny Britského filmového institutu, konzultant (EACEA, NFA, Zlínský filmový festival, Animánie). Publikuje v časopisech Dok.revue, A2, Film a doba, Cinepur a Iluminace, spolupracuje s festivaly Jeden svět, MFDF Jihlava nebo Juniorfest.